ŁASKA (*5496*) *sb f*

Oba a jasne (*w tym w pierwszym 85 r. w drugim 6r. błędne znakowanie*).

sg N łaska (*538*). ◊ *G* łaski (*2454*), łaski(e)j (*2*), łaski(e) (*1*); -i : -(e)j *CzahTr* (*8* : *2*); -i : -(e) *RejKup* (*45* :*1*). ◊ *D* łasce (*137*). ◊ *A* łaskę (*1230*), łaską (*1*); łaskę: łaską *ArtKanc* (*10* : *1*). ◊ *I* łaską (*561*), łasku (*1*); -ą : -u *LibLeg* (*16* : *1*). ◊ *L* łasce (*474*). ◊ *V* łasko (*1*). ◊ *pl N* łaski (*19*). ◊ *G* łåsk (*13*); -å- (*9*), -a- (*1*) *CzahTr*, -(a)- (*3*). ◊ *D* łaskom (*13*) *BiałKaz*, łaskåm (*8*) *ListRzeź* (*2*), *SarnStat* (*3*), *GrabowSet*, *JanNKar*, *WujNT*; -åm (*6*), -(a)m (*2*). ◊ *A* łaski (*36*). ◊ *I* łaskami (*4*); -ami (*3*), -(a)mi (*1*). ◊ *L* łaskach (*3*).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Życzliwość*, *przychylność*, *okazywanie względow* (*o stosunku wyższego*, *np. wiekiem*, *urzędem lub jakąkolwiek sytuacją społeczną*, *do niższego*; *bardzo często o stosunku króla do poddanych*); *także dobrodziejstwo wyświadczone z życzliwości*; *gratia Mącz*, *Calep*, *PolAnt*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*, *Cn*; *favor BartBydg*, *JanStat*, *JanPrzyw*, *Cn*; *beneficium*, *benevolentia Mącz*, *Cn*; *charitas Mymer*[1], *Mącz*; *clementia Modrz*, *JanStat*; *benignitas Mącz*; *pietas HistAl*; *misericordia Vulg*; *affectio JanStat* [*w tym*: *z określeniem dawcy lub sprawcy łaski wyrażonym pron* (*244*), *ai* (*209*), *sb* (*123*)] (*1057*) : *BierEz* F2v; *OpecŻyw* 90v, 94v; *Mymer*[1] 33v; *BartBydg* 56b; *BielŻyw nlb* 3, 99; A pan nasch ye^{go} m. za te laſke chcze vaschey Ias. odſlvzicz wſym dobrim *LibLeg* 11/62, 7/35, 11/40; *RejJóz* L4, M8, Q2v; na łasce WKM naszego MP wszytko RP dobre należy. *Diar* 65; *GliczKsiąż* A4; DWorzáninowi ſwemu poćichu precż kazał/ Ten prośił by mu iáwnie przed ludźmi rękę dał. A s ſkárbu mu kázáć dać/ áby ludzie ználi/ Iże z łáſką odieżdza/ ták o nim mnimáli. *RejZwierz* 24, 19v; Pánowie byli Węgierſkiey źiemie/ [...] Fránćiſzek Bátiány/ zwierzchni Karwáckiey/ Dálmáckiey/ Słowáckiey ziemie/ v krolá niepoſledniey łáſki. *BielKron* 305v; Praeripere alicui popularem gratiam, Vbieżeć kogo do poſpolitego człowieká w łáskę. *Mącz* 346d; Nam neque authoritate quisquam apud me plus te valere potest neque voluntare, Nikt bo nie yeſt którego bych ya ſobie ták wyſoko łáską ważył/ á ku ktoremu bych też skłonnieyſzą chuć y uprzeymoáć miáł [*!*] yáko ku tobie. *Mącz* 474a, 148d, 149b, 352d, 395d, 477d; Skromnego/ á ſtáteczżnego/ nigdym ia w łáſce nie widział *GórnDworz* Lv, C2v, D4v, K8v [*3 r.*], Gg7v; *HistRzym* 15; *KuczbKat* 365; *RejZwierc* 45v, 153; *BudBib* 1.*Esdr* 7/27[28]; *StryjWjaz* Av; Bo ludźiom vbogim/ choćiaby się wſzelákiemi cnotámi ozdobili/ [...] bárzo máłe zapłáty bywáią náznáczżone/ ták z ſtrony bogactw/ iáko z ſtrony łáſki/ y doſtoyności iákiey [*tum ad opes*, *tum ad gratiam*, *tum ad dignitatem*] *ModrzBaz* 18v; *SkarJedn* 174; *KochOdpr* A4v; wſzák złego nic nie vczżynię/ á tę łáſkę Bog tobie zápłáći/ gdy mnie vbogiemu tu v drzwi leżeć dopuśćiſz. *SkarŻyw* 135, A2v; *StryjKron* 155; *KochMuza* 28; *ActReg* 51, 61, 88, 119, 138 (*8*); *Calep* 463a; *JanNKar* A3 [*2 r.*]; Względem tedy tych ſłużb ich chcąc ie łáſki náſzey przychylnośćią vprzédźić [*gratiarum nostrarum favoribus praevenire JanPrzyw* 8]/ [...] pozwalamy *SarnStat* 886; obiecuiąc/ iż [...] Prełaty/ Rycérztwo/ poddáne náſzé w Pruśiéch náſzé potomki łáſką Królewſką będźie czćił/ y miłował [*affectione Regia tractabit*, *honorabit et diliget JanStat* 871] *SarnStat* 1093, 306, 834, 863; *KmitaSpit* C4; *PowodPr* 32; *CiekPotr* 27; *PaxLiz* B4, E4v.

łaska ku komu (*5*): *LibLeg* 11/88; *OrzJan* 61; *ActReg* 29, 88; Tám Monárchy Iławnego łáſkę nieomylną/ Káżdy widźiał ku tobie/ káżdy chęć vprzeymą. *SapEpit* [B2].

łaska przeciw(ko) komu (*25*): *LibLeg* 11/[32[2]]; A łaſka waſza za praczami moiemi przeciw mnie w waſzych ſie ſerczach pomnożyła. *FalZiołUng* V 119v; *HistAlHUng* A2v; *LubPs* Z5; *Leop* 2.*Reg* 15/20, 3.*Mach* 6/37; *BielKron* 125; Mecaenas, Właſne ymię ſliáchćicá Rzimskiego [...] ten był oſobliwey łáski przećiw Vergiliuſowi y Horatiuſowi [...] ztądże wſzeláki obrońca [...] bywa zwan. *Mącz* 212b, 148d, 299b, 407c; *OrzQuin* G4v; *GórnDworz* Kk3; *BudNT Act* 25/3; *ModrzBaz* 124; *KochPs* 2; *SkarŻyw* 593; *ActReg* 13, 103; *Calep* 136b; *KochFrag* 49; *WujNT Act* 25/3; *SarnStat* 879, 1055; *SiebRozmyśl* A.

łaska na kogo (*1*): proſzym v.m. M. Kroliv abi v m vkazaly laſke ſwa na nas *LibLeg* 10/125v.

łaska nad kim (*13*): *BierEz* M4v; *HistJóz* Dv; Ruben obmawia bracią y dżiecię A czoż my naſz miły panie z ſobą poczżąć mamy Iedno na wſzem twoiey łaski nad ſobą cżekamy *RejJóz* O6, Lv, L4v, Q2v; *BibRadz Gen* 24/14; *BielKron* 351; *RejZwierc* 249; *ModrzBaz* 127; *ZawJeft* 41; *ActReg* 116; *Phil* C2.

Ze zdaniem przydawkowym wyszczególniającym [*w tym*: *z zapowiednikami*: *ten* (*6*), *taki* (*2*), *jeden*; *iż* (*a. że*) (*8*), *aby* (*7*)] (*15*): podziękuyże mu [*panu*] s tey łaſki iż cie przijął *ForCnR* B4v, C4v; *LibLeg* 10/62v, 11/11; Laſką thą od panow odzyerzal yſch nye na ſchubyenyczą alye na ſczyączye onego ſſą zdali *LibMal 1543*/74; *RejJóz* A3, H7; *BibRadz Gen* 20/13; *BielKron* 130, 350, 352v; *GórnDworz* V5; A on tylo tey łáſki v niego żądał/ áby w iego podworzu cháłupkę mu poſtáwił *SkarŻyw* 166, 206, 601.

W formule listu z kancelarii królewskiej (*4*): *LibLeg* 11/185; Krol nád Krolmi y pan nád pány Alexander ſyn bogá Hamoná y krolowey Olimpiey/ wſzytkim poſpolicie kſiążętom/ [...] y ludziem w mieſciech po wſzytkim kroleſtwie Perskim vſtháwionym łáskę ſwoię [*Rex regum et dominus dominantium Alexander ... universis principibus ... gratiam suam*.]. *HistAl* G4, E7; Wſzyſtkim y káżdému z oſobná Stároſtóm/ [...] nam ſczérze y wiernie milym łáſkę náſzę Królewską [*fidelibus dileetis gratiam nostram cum favore JanStat* 725]. *SarnStat* 906.

W formule prawniczej (*3*): GDyż w poſtępkách Práwnych v ſpráwiedliwych ſędźi nie ma miec waśń mieyſcá/ áni łáſká nie ma ſobie nie przywłaſczáć [*nihil habeat odium vendicare*, *vel favor usurpere JanStat* 643] *SarnStat* 158 [*idem 2 r*.] 789, 795.

W formułach przysięgi (*2*): *GroicPorz* c2v; wiernie zeznam nie zá miłośćią/ nie zá nienawiśćią/ [...] áni łáſką/ ále dla Bogá y ſpráwiedliwośći [*fideliter recognoscam*: *non amore*, *odio*, *praetio vel favore*; *sed pro Deo et iustitia JanStat* 521] *SarnStat* 573.

W formułach grzecznościowych:

»tw(oj)a łaska« (*2*): *RejJóz* C4v; Oná [*Maryja Magdalena*] mnimáiąc być ogrodniká/ przywitawſzy iáko ślachetniká/ ták go ſpytáłá gdźie twa łáſká Kriſtá położyłá. *MWilkHist* H4.

»łaska wasza« [*w tym w pl* (*22*)] [*szyk 18* : *5*] (*23*): Ktori na gorże opiſany obicżay y naſſe zrządzeni, waſſim łaska[m] panowie a prziiaczielie mili obiawiame *ListRzeź w*. 45, 1; *SarnUzn* Bv, D6, D8; Mam tedy tę nádźieię że łáſki wáſze/ raczyły porozumieć ty ſłowá Páńſkie/ ktore Pan mowić do Marty raczył. *BiałKaz* F2, A4, C2 [*2 r*.], C4, E3, F3v (*16*); *SkarJedn* 189; *WujNT* 890.

W połączeniach szeregowych (*23*): *OpecŻyw* 37; *GliczKsiąż* N6; *BielKron* 65v; *KochSat* B4v; *Mącz* 51a, b, 308c, 423c; *RejAp* 58v; Podárki/ diſpenſácyie/ łáſki/ ligi/ krewność y herby [*Largitiones*, *dispensationes*, *gratiae*, *uniones*, *sanguis et stemmata*]/ w doſtoyności duchowne wlázły *ModrzBaz* 135v; *Calep* 136b; *Phil* H4; SWiátu ſię przypátruiąc/ do ſkuteczney ludzkośći trudnemu/ á

rozważáiąc ſobie/ chęći/ vczynnośći/ łáſki y dobrodzieyſtwá wielce ważne/ á mnie od Ie^go^ Miło: Páná Piotrá Myſzkowſkiego [...] vczynione *GrabowSet* A2; [*obywatelów ziemie Bełskiej do Korony wzięliśmy*] obiecuiąc oné y kożdé z nich we wſzyſtkich ich práwiech/ w wolnośćiách/ w ſwobodách/ łáſkách/ nádániách/ doſtoienſtwách/ czćiách/ vrzędźiéch [*in omnibus ipsorum iuribus*, *libertatibus*, *immunitatibus*, *gratiis*, *praerogativis*, *dignitatibus*, *honoribus et officiis JanStat* 796] chowáć y záchowáć. *SarnStat* 1053, 201, 987, 989, 990, 998 [*2 r.*] (*10*).

W przeciwstawieniach: »łaska ... niełaska (*11*), gniew (*5*), srogość (*2*), bojaźń, groza, karność, miecz, mierziączka, moc, nieprzyjaźń, niesława, okrutność, pogorszenie, przekup, strach, śmierć, upor, zasługi, złość« (*33*): Ián cij nie ieſt taki botz on anij dlá boiazni/ auij [*!*] dla laſki vſtąpi od prawdy. *OpecŻyw* 47v, 33; A czo sye doticze Thatarow dawa Crol ye^go^ M. ym yako ſlvgam ſwim [...] a tak ti rzeczi za laſką chodzą a nyezavporem *LibLeg* 10/155, 11/88v; Godnieyſzych my marney ſmierći niż tey łaski byli *RejJóz* P; *Diar* 76; *BielKom* C2v; Oycowye wiedzyeć máyą iż potrzebá áby [...] myędzy łáſkę też myęſſali nyeco kárnośći/ thák yáko zwykli cżynić kuchárze/ ktorzy podcżás potráwy ſlodkye záleváyą y zápráwyáyą octem *GliczKsiąż* F8; gdyż takie niewolſtwo náſze nie przyidźie nam z łáſką/ y owſzem tho ſpráwi Pan Bog náſz iż ſię nam obroći w nieſławę [*quoniam non dirigetur servitus nostra in gratiam*, *sed in dedecus ponet*]. *BibRadz Iudic* 8/13[17]; [*krol wywołał z ziemie Sieciecha*] ktory ziechawſzy do Ruſi/ przepráwił potym mierźiączkę v krolá/ y był w łáſce záſię *BielKron* 349v, 393; Cżego ſtrach niewyciſnie/ i groza fukliwa. Richley dobroć/ i łaſka/ richley chuć wzaiemna W tim ci poſłużyć może/ i ludzkoſć przijemna. *KochSat* B4v; *Mącz* 126a; *OrzQuin* A2v; [*jedni*] nie telko przeſthawáli ná thym máłym pokazie łáſki/ ále theż y niełáſkę vmieli więc ſobie oſłodzić *GórnDworz* C4v, C5, D4v, M6, Bb7v, Dd3, Ii7; Niechay tedy ſędźiowie niepotępiáią niewinnych/ [...] niechay przekup/ álbo łáſká: niechay nienawiść álbo miłość/ nic ich nieruſza. *KuczbKat* 340; *RejZwierc* 226; gdyż nie w ſrogośći ále záwżdy w łáſce á w miłośierdźiu [...] łáſkáwie a miłośćiwie nam pánowáć á roſkázowáć będźieſz raczył. *WujJudConf* 16v; Komodus Ceſarz. [...] W okrutnośći ſie kochał łáſki tám nie miewał. *PaprPan* [Gg]4v; Weźmi Xiążę naiáſnieyſze/ [...] ten miecz/ [...] tylko ty obiemá rękomá nád námi chciey pánowáć/ w iedney Miecz/ w drugiey łáſkę záwżdy noſząc/ (*marg*) Decius. Altera manu frameam altera gratiam gestans. (–) *StryjKron* 667; *KochFr* 95; *KochPieś* 46; *ZawJeft* 18; [*z przysięgi pisarza ziemskiego*] áni będę dbał ná łáſkę/ álbo ná nieprzyiaźn czyię/ ná dáry ábo ná karánie czyie *SarnStat* 561, 554; A gdy záś ſczęśćie ſwą ſkłádáć poczęło Srogość, y z łáſką náſtępowáć ięło: Wyiáchał cny krol do Pruſkiego Páńſtwá *KlonKr* F; *GosłCast* 73.

Przysłowia: Videndum est ne obsit benignitas, [...] baczmy yedno tego áby mu zbytnia łáská nie ſzkodźiłá. *Mącz* 494b.

Pańska łaska na pſtrem koniku *RejJóz* H *marg*.

Więtſzey ieſt władzey łáſká niż moc záwżdy *RejZwierc* 226.

Zwroty: »być, trwać w łasce« [*w tym*: *u kogo* (*7*)] = *być obdarzonym względami* [*szyk zmienny*] (*16* : *2*): *LibLeg* 7/34, 34v, 11/31v [*2 r.*]; [*papież*] wybrał cżterzech Kárdynałow/ ktore rozumiał być w nawiętſzey łáſce v krolá Fráncuſkiego/ áby ſie tym więcey záchował krolowi. *BielKron* 211v, 118, 222, 349v, 379v; *GórnDworz* K8 [*2 r.*] L; *RejZwierc* 154v; *KochEpit* A4; POkiś ty/ bury koćie/ ná

myſzách przeſtawał/ A w inſześ ſię myśliſtwo z iáſtrząby niewdawał. Byłeś w łáſce v ludźi *KochFr* 117; *PaprUp* F3; Dopuść w mátczyney łáſce trwáć dźiećięćiu twemu *ZawJeft* 40, 41.

»być na łasce [*czyjej*], pod łaską [*czyją*]« = *zależeć od kogo*; *in gratia consistere JanStat* [*szyk zmienny*] (*12* : *1*): a tha ziemya. y tho czo yeſth wniey. pod moym rozvmem y pod moyą laſką yeſth. y zamye Boga proſſą. *MetrKor* 46/47; *LibLeg* 11/95v; Ale po ſzeſći Niedźielách/ przedłużyć nie może [*zapłacenia winy*]/ wyiąwſzy by to było ná łáſce Sędźiego. *GroicPorz* k2v, o3; *ZapKościer 1583*/54v; żywot/ zdrowie y ſtan tákowégo ſzláchćicá obwinionégo/ y tym obyczá em pokonánego/ będźie ná łáſce náſzéy Królewſkiéy. *SarnStat* 408; GDy kto przed Rycérſkim człowiekiem miecz álbo kórd wyymie/ nikogo nie rániwſzy/ niech będźie ná łáſce iego *SarnStat* 619, 22, 156, 408, 787, 833 [*2 r.*].

»dać łaskę [*w tym*: *przed kim* (*2*), *przed oczyma kogo*, *w oczach kogo*, *u kogo*]; dodawać łaski« = *dare gratiamVulg*, *PolAnt*; *dare misericordiam Vulg*; *gratias concedere*, *favores ministrare JanStat* [*szyk zmienny*] (*6*; *2*): Proſſę miły Pánie/ [...] ſpráwuy ſługę twego dziſia/ y day mu łáſkę v tego męża [*et da misericordiam ei ante virum hunc*], *Leop* 2.*Esdr* 1/11; tedy ludzye Izráelſcy [...] nápożyczżáli v Egipcian naczynia złotego/ [...] bo im był Pan Bog dał łáſkę przed oczymá Egipcian iż im pożyczżáli á wierzyli [*Vulg Ex* 12/36] *BielKron* 30; *BudBib Ez* 11/3, 1.*Esdr* 7/27 [28]; *WujNT Act* 7/10; *SarnStat* 987, 999, 1113.

»dać (*a.* zdawać) się, spuścić (*a.* spuszczać) się na łaskę; (od)da(wa)ć się w łaskę; po(d)dać (*a.* oddawać) się łasce; pod łaskę się dać« = *conferre se in fidem et clientelam alicuius Mącz* [*szyk zmienny*] (*6* : *2*; *3*; *3*; *1*): *MetrKor* 47v; Tedy Darius ſam w ſobie pomyſlił rzekąc, niewiem czo lepſzego mam vczynić, nielża iedno ſie Alexandrowey łaſce poddać. *BielŻyw* 153; *RejKup* Ee; *BielKron* 143, 147, 313v, 385, 406v; *Mącz* 126a; *PaprPan* Ee4v; *ActReg* 108; *KlonKrGum* Av; Przetom roznych zabáwek nie rad omieſzkawał. Z ktorymi ſię oddáię w łáſkę twoię tobie/ Proſzę vważ nie Wierſze lecż ſłużby me ſobie. *CzahTr* A4v, A4, G3v.

»da(wa)ć [co], podać, darować, udzielić, użyczyć, udanie z łaski« = *de gratia perpetuo conferre*, *ex gratia concedere et largiri JanStat* [*szyk zmienny*] (*15* : *1* : *1* : *2* : *2* : *1*): ha ktorego hymyenya korvnnego Iego krolewska myloscz raczil był dlia vychovanya stanv panyenskiego yey vziczicz z lasky swey krolewskiey *ZapWar 1536 nr 2492*; *LibLeg* 10/65, 67 [*2 r.*], 145v, 147v; *Diar* 26; *GliczKsiąż* N4; nie dał im nic z łáſki iedno co ſłużbę zápłáćił. *BielKron* 439v, 351, 390v, 429, 462; *RejPos* 13; *ZapKościer 1583*/54v; *StryjKron* 447, 497, 612 [*2 r.*]; *SarnStat* 987 [*2 r.*], 1089.

»za łaską dawan« (*1*): To tákowe liſty tylko ſláchćie zá náſzą łáſką máią być dawány *UstPraw* H2.

»łaską [*kogo*] darować, udarowany« (*1* : *1*): *PaprPan* B4; Tylko vbogim ſługą ſwym nie pogardzayćie/ [...] A w vboſztwie poczćiwym dźiſieyſzym rátuyćie/ Mnie zewſząd vpádłego łáſką tą dáruyćie. *CzahTr* G3v.

»darować [*kogo* (*czym*)] z łaski« (*2*): On [*mistrz*] ſie ná to pirwey obrał/ Drogę Impreſorom podał/ Piſmá Polſkie imprimowáć/ Ráczcie go z łáſki dárowáć. *BielKom* A3v; *BielSpr* 46.

»nie dbać o łaskę, na łaskę« = *negligere gratiam Mącz*; *neque favorem curare JanStat* [*szyk zmienny*] (*2* : *2*): *Mącz* 148d; *ArtKanc* O15; áni będę dbał ná łáſkę ábo niełáſkę czyię/ áni ná datek ábo przegrożki y karánie iákie *SarnStat* 554, 561.

»z łaski dopuścić« (*1*): a mi zlasky naſchey potemvsz podlug przodkow yego, yako pyerwey belo wtichze granyczach to woyewodztwo yemvſmi miecz dopvſozyly *LibLeg* 10/65.

»łaski dostać; łaskę otrzymać; otrzymanie łaski« [*szyk zmienny* (*2*; *3*; *1*): *ForCnR* C3v, E2v; *BielKron* 53, 410v; *MycPrz* I B3; Bo coż może być nieſłuſznieyſzego/ iáko dobrym vmyſłem rádzącemu ſie złą rádę dáć: Czo cżęſtokroć zwykł pochlebcá cżynić/ gdy rádzącego ſie łáſkę rácżey otrzymáć niż prawdę mowić chce. *Phil* H3.

»dostąpić łaski« [*szyk zmienny*] (*3*): *ForCnR* A4v, C2; A z tegoć wywiodł mężá miłoſiernego/ ktory doſtąpił łáſki v wſzytkich ludźi [*virum misericordiae invenientem gratiam in oculis omnis carnis*]. *BibRadz Eccli* 44/25.

»folgować [*czyjej*] łasce« = *liczyć się z czyimi względami*; *putare gratiae Modrz* (*3*): *Diar* 75; [*Luter*] dowodźił Piſmem iż thy rzeczy ktore powiádał Ekkius/ nieſą [*!*] gruntowne to ieſt niewedług Piſmá Swiętego/ iedno ſpochlebſtwá Papieżowi nápiſáne/ folguiąc łáſce Papieſkiey więcey niż piſmu ſwiętemu. *BielKron* 195; *ModrzBaz* 97v.

»przez łaski karan« (*1*): ieſli kto przed námi [*przed Królem*] miecz álbo kórd wyymie y kogo ráni/ przez łáſki niech będźie karan [*sine gratia puniatur JanStat* 30] *SarnStat* 22.

»z łaską karać« (*1*): Ieſtli bys z mey proſtoty/ czo nie kmyſli bacżył Proſzę abys do cżaſu/ z łaską karać raczył. *RejJóz* C.

»mieć łaskę« [*w tym*: *czyją* (*8*), *u kogo* (*13*), *od kogo* (*4*)] = *być w łasce*; *habere gratiam Vulg*, *JanStat*; *gratiam obtinere Modrz*; *esse in bonis apud aliquem Mącz* [*szyk zmienny*] (*34*): tedy młodźienietz [...] maiątz łaſkę pańſką/ jmie bycz bezpieczen *ForCnR* C4; *LibLeg* 10/63, 69, 11/88, 88v; Bo żaczni czo rozum maią Pilnie ſie o to ſtaraią Aby mieli łaskę moię *RejJóz* E3v; *ZapWar 1548 nr 2656*; *GliczKsiąż* I2v; *Leop Esth* 2/17, *Act* 2/47; *BielKron* 65v, 194, 245v; Confectari alicuius benevolentiam largitione, Dáry á vpominkámi zábiegáć áby miał łáskę *Mącz* 385b, 129a, 137a, 149a, 152a, 218b, 405c, 428d; *GórnDworz* L; Pierśćień miał thę moc/ że ktożkolwiek go ná pálcu nośił/ miał łáſkę od wſzyſthkich/ thak że cożkolwiek żądał od nich wſzyſtko odzierżał. *HistRzym* 61, 61 v; *MycPrz* I B3; *ModrzBaz* 12v, 84v; *SkarŻyw* 114, 206, 435; *GrabowSet* X2; *WujNT Luc* 6/32, *Act* 2/47; *SarnStat* 957.

»mieć [*kogo*] na łasce, w łasce; mieć łaskę [*ku komu*]« = *być łaskawym*; *habere in gratia et favore JanStat* [*szyk zmienny*] (*2* : *2*; *2*): Milij towarzyſze/ widzę ijże ku mnie mácie oſobną łaſkę s cego iá wám dźiękuię *ForCnR* B3; *LibLeg* 10/66; poſpolicie więc boiowi ludzie y wieldzy Hetmáni ná lepſzey piecży y ná więtſzey łáſce tákie więźnie záwżdy miewáli/ ktory ſobie idąc w okowach przy koniu z weſołą myſlą ſpiewa *RejZwierc* 85v, 55; *ActReg* 29; *SarnStat* 1103.

»mieć z łaski« [*szyk zmienny*] (*8*): *LibLeg* 11/[32[2]]; Refero tibi acceptum, Tobiem zá to winien dziękowác y odsługowáć/ albo Z łáski twey to mam. *Mącz* 124b; Bo iesli w moich Rymiech będźie co chwalnego/ Z Niebá naprzod/ á po tym mam to z łáſki iego [*o Kochanowskim*]. *Prot* E; *ModrzBaz* 32; *KochOdpr* C4; *ActReg* 108; *GórnTroas* 63; *SkarKaz* 454b.

»o łasce, w łasce mieć nadzieję« [*szyk zmienny*] (*1* : *1*): *Diar* 76; Ale o łáſce teráznieyſzych [*de benignitate praesentium*]/ ktorzi ieſzcże známi żywą/ ábyſmy lepſzą nádźieię mieli *ModrzBaz* 140.

»za łaską [= *za przeproszeniem*] mowić« = *salvis auribus Mącz* (*7*): Salva venia, Zá łaską mówiąć álbo s odpuſzczenim mówiąć. *Mącz* 366b; Bona tua venia dixerim, Zá łáską twą mówiać [*!*]. *Mącz*

480a, 366b, 429c, 480a; Otoż Papież przyznawa zwierzchnoáć świecką Ceſárzowi? zá łáſką I.M. mowiąc/ niewiem k rzeczyli to/ y bácźnieli powiedźiáno? y owſzem mali ſię prawdá rzec/ bárzo przećiw rzeczy y bacżeniu. *CzechEp* [383], 166.

»naby(wa)ć, nabycie łaski; nabyta łaska« = *aucupari gratiam*, *parare beneficium Mącz* [*szyk zmienny*] (*5* : *2*; *2*): *RejPs* 68v; Niemáią thu co cżynić Zydowie/ by ſnadź z náſzey ſzkody álbo nieſzczężęſcia náſzego ſobie łáſki v krolá ſwego nie nábywáli *BielKron* 68; *Mącz* 19c, 116c; *GórnDworz* I4v, K4v, Cc6, Ee3; *KochPropKKoch* 4.

»łaską nagrodzić (*a*. nagradzać)« = *favore prosequi JanPrzyw* [*szyk zmienny*] (*5*): *LibLeg* 7/37, 11/172v; To cokolwiek był obiecał/ wniwecż obroćił/ y odłączył ſię od Ionátáná nie nágrodźiwſzy mu tego łáſką co wźiął od niego/ ále go nád to bárzo trapił. *BibRadz* 1.*Mach* 11/53; *SarnStat* 63, 882.

»naruszyć, naruszenie łaski« = *exulcerare gratiam Mącz*; *indignationem experiri Modrz* (*2* : *2*): *Mącz* 366b, 501b; Zali go będę iáko mogłá przywieść ktemu/ Zeby mię wżdy przypuśćił do dzyału rownego/ Acż wiem żem náruſzyłá bárzo łáſki iego. *HistLan* Dv; *ModrzBaz* 20.

»łaski naśladować« (*1*): Gratiam Caesaris sequi, Láski Ceſárskiey náśládowáć/ to yeſt. ſtać o yego łáskę. *Mącz* 384c.

»od łaski oddalić« (*1*): iż go [*syna ojciec*] nyema opuśćić áni od ſiebye y łáſki ſwey oddálić. *GliczKsiąż* Q2.

»łaski nie odmieniać« (*1*): A za to pylnie proszy Krol ye^{go} m. pan moy abi V.C.m. raczil tey lasky nieodmieniacz przeczywko czorcze y wnwkowy [*!*] ye^{go}. *LibLeg* 11/[32^{2}].

»łaskę odnieść (*a*. odnosić)« [*szyk zmienny*] (*3*): *BudNT przedm* d2; *PudłFr* 40; Ale meo iudicio zato laski nieodniesiem zesmy tak ingrati przećiwko krwi Pana swego *ActReg* 23.

»odpaść od łaski« (*1*): álbo nań kluczżkę iáką naydą/ áby ſie ſnim pogniewáć: zá ktorym pogniewániem/ iuż pozna że odpadł od łáſki *GórnDworz* Dd3v.

»za łaską odpuszczać« (*1*): ále oné [*winy*] przez Vrzędniki náſzé ná nas każemy wyćięgáć/ álbo oné tym/ którzy ie nam przepádli/ zá łáſką náſzą będźiemy odpuſczáć *SarnStat* 887.

»łaskę [*u kogo*] (o)dzierżeć« (*5*): *LibMal 1543*/74; *Diar* 76; záwſſe vczeni ludzye w wyelkyey wadze byli/ myeſcá przednyeyſſe/ łáſkę/ miłosć/ y záchowánye v ludzi dzyerżeli *GliczKsiąż* N6; Gniewomir kijem zábit od rycerſtwá/ bo rozumieli iż ieſzcże łaſkę v krola mógł odzierżeć. *BielKron* 351v, 416v.

»nie oglądać się na łaskę« (*1*): Polak Polakom piſał/ co być Polſzce zdrowégo widźiał: nie oglądáiąc ſye ná łáſkę álbo ná niełáſkę/ człowieká ná świećie żadnego *OrzQuin* A2v.

»łaskę okaz(ow)áć (*a*. pokaz(ow)ać, *a*, ukaz(ow)ać); okazanie (*a*. pokaz) łaski; łaska okazana« = *beneficium collocare*, *praestare alieui benevolentiam Mącz*; *ostendere gratiam Vulg* [*szyk zmienny*] (*68*;*3*; *2*): *BierEz* F4; [*Matka Boża prosi Jezusa*] O moy mily ſynu vkaży mi ale dzis łaſkę twoię/ racż wziątz kſobie duſſę moię. *OpecŻyw* 159, 4v; *LibLeg* 7/11, 34v, 10/125v, 11/137; *BielŻyw nlb* 3; Nie zginął ći on Iozeph mychmy go przedali Zayrzącz mu oney łaski czos mu okażował *RejJóz* P4, D3, E7v, O, Q2v; *DiarDop* 118; *BielKom* G5v; *GliczKsiąż* M6v; *LubPs* Z5; Abowiem wiele ich ieſt/ co zá okazánim łáſki/ y zá łáſkáwym vpomináním/ pomiernym karánim/ rychley ſye lepſzą niż zá karánim niemiłoſyernym *GroicPorz* c4; *Leop* 2.*Reg* 15/20, 1.*Mach* 13/37; *LeszczRzecz* A5v; *RejZwierz* 31v; *BibRadz Gen* 24/49; *BielKron* 53, 106v, 108, 435 [*2 r*.]; *Mącz* 116c, 269c, 308c, 350d, 405b (*9*);

GórnDworz C4v, K8 [*2 r.*], Xv, Dd3 [*3 r.*]; *RejZwierc* 56; *BudBib Eccli* 29/18[20]; *MycPrz* I Bv; A po otrzymániu zwyćięſtwá ſkarawſzy tych ktorzi byli przyczyńcámi przećiw tobie woyny/ drugim wſzeláką łáſkę y ludzkość okazuy [*in reliquos humanitas omnis exercenda est*]. *ModrzBaz* 127, 113v, 124; *SkarŻyw* 333, 593; *PaprUp* C4; *ZawJeft* 20; ałaskę Kr. Im aby mu pokazał y wnię go przyiął. *ActReg* 118, 39, 78, 116, 170; *Phil* C2; *SarnStat* 606, 201, 326, 349, 437, 963 (*9*); *GosłCast* 8; *SapEpit* [B2]; *ZbylPrzyg ktv*.

»osięgnąć łaskę« [*szyk zmienny*] (*3*): Aequirere gratiam et benevolentiam, Oſięgnąć łáskę záchować ſie komu. *Mącz* 336c, 480a, 482d.

»z łaski otrzymać« (*2*): Tegoż czáſſu Fiedor Tanguſzko Xiążę Włodimirſkie v Krolá Jágełá y v Witołdá z łáſki otrzymał Xięſtwo Siewierſkie *StryjKron* 502; *PaxLiz* E2.

»łaską ozdobić« = *favore prosequi*, *extollere praerogativa favoris JanStat* (*3*): *KołakSzczęśl* A2v; NIechcąc zátłumić świętey vſtáwy/ ále chcąc ią więtſzą łáſką náſzą ozdobić/ ſkázuiemy: áby teſtámenty były czynioné/wedle ſtárégo zwyczáiu *SarnStat* 709, 956.

»łaską pamiętać [*komu co*]« (*1*): Mieyże dzięk z tey pracze miły Florijanie, Laſką ſwą pamietać ci to będą Polanie, Zeć twa praſa ięzyk naſz ſlicznie wytłoczyła *FalZiołSpicz* V 119v.

»pływać w łasce [*czyjej*]« (*1*): Amán Hetman krolá Aſweruſá/ ktory iáko paw pływał w roſkoſzach ſwiátá tego/ á w łáſce krolá onego. *RejPos* 127.

»łasce (się) poruczać« (*5*): zatym sye lascze V.C.M. porvczam ſwemv myloſcziwemv panv *LibLeg* 9/54v; *GlabGad* A4; *WróbŻołt* A5; *GrzepGeom* B3v; Dał mi znac X. Piotrowski, o staraniu wm o mnie zaco ią wm dziękuię zasługować iakom powinien będę, a iuz to tam dalei łasce wm poruczą*m* *ActReg* 63.

»[*komu*] powiedzieć (*a.* opowiadać) łaskę (i pozdrowienie)« [*w tym w formule dyplomatycznej*: *powiedzieć* (*naszą*) *łaskę* (*9*)] [*szyk zmienny*] (*11*): Kreſus ten liſt Sámom poſłał/ Swą im łáſkę powiedzieć dał. *BierEz* F; Przyiachawſchi do pana Voyewodi Valaſkyego poſſel naſch. przothkyem powye pozdrowyenye y laſke naſſche samſzyadowy Blyſkyemv naſche[mv] *LibLeg* 11/151v, 7/37 [*2 r.*J, 10/69v, 11/24v, 135, 151v, 183; A iuż ták z tym poſelſtwem w imię Boże iedźćie/ Sioſtrom ſwym łáſkę náſzę y miłość powiedzćie. *BielSjem* 15; *SarnStat* 903.

»łaskę (po-, u)zna(wa)ć« = *invenire gratiam Mącz* [*szyk zmienny*] (*40*): A on znaiątz pańſką łaſkę/ poczynie na nijm częſteé wyproſy czynićz *ForCnR* Cv; *FalZioł* +2v; POznałem czaſu przygody ſwoiey wielką á mnie nigdy nie zaſłużoną krom żadnych przicżyn y zaſług moich, z moimi przijacioły iawną laſkę ktorą V M. raczył ku mnie okazać Oſwieczony Vielmożny panie *BielŻyw nlb* 3; *RejJóz* D3v, G5, K6, Lv, N5, N5v; Ieno czy dzis Laſke znaią Czo nalepey pochlebiaią. *RejKup* Dv; *RejZwierz* 5v, 19v, 32; *OrzRozm* N3; *Mącz* 148d; *GórnDworz* H7, K8, K8v, Gg8, Ii2; *RejZwierc* 227; *BielSpr* 47v; Chćiałbym ták być ſczęſliwy/ y życzyłbym ſobie/ Abych iuż tę ná wieki łáſkę znał po tobie *KochPieś* 5; się starac o ten Vrząd ia niebędę bom vocatus na to Vltro od KIm Pana niego, poktorym wielką łaskę ztwarzy znąm y zrozmow *ActReg* 171, 13, 88, 115; *KochCzJan* A3; *KochFrag* 50; *OrzJan* 61; *KołakSzczęśl* A2v; *JanNKar* B; *SarnStat* 879, 1039, 1059, 1188; *SiebRozmyśl* A; *GosłCast* 8; *SkorWinsz ktv*; *SapEpit* D2.

»(po)zysk(iw)ać łaskę« [*szyk zmienny*] (*8*): *FalZioł* V 52; Kthory karze człowieká/ więcey ſobie v niego ná pothym łáſki zyſſcże [*gratiam inveniet apud eum magis*]/ niżli on co łágodnym ięzykiem iego zwodzi. *Leop Prov* 28/23; [*każdy obawia się wolnie mówić*] y owſzem chczącz pozyſkáć łáſkę/ woli poſpolicie to mowić co miło/ chocia zle *GórnDworz* Ee4, V7v, Ee2v, Kkv; *KochFr* 18; *SarnStat* 1279.

»łaski pragnąć« (*1*): Y tobie zá Kolędę Odmieńcá dáruię. Będźieli łáſki prágnął y iákiey obrony/ Obrońiſz go/ y káżdy cnotą osláchćiony. *Prot* Av.

»prosić, żądać, żebrać łaski; prosić o łaskę; łaskę uprosić« = *petere gratiam*, *veniam deprecari a. petere Mącz*; *postulare gratiam Vulg*; *gratiam precari Miech*; *implorare clementiam JanStat* [*szyk zmienny*] (*21* : *7* : *1*; *14*; 2): *MiechGlab* 55; *RejZwierz* 14v; Priamus ſrogoſcią puśćił ſie ná Antenorá y Eneáſá/ ktorzy rádzili łáſki prośić v Grekow *BielKron* 59v, 19, 109, 115, 130, 146v (*21*); *Mącz* 295b, 305d [*2 r.*], 320b, 363c, 444a, 480a; *GórnDworz* O4, Hh6v; *HistRzym* 70; *HistLan* Dv; *WujJud* 17; *BudNT Act* 25/3; *SkarŻyw* 166, 347, 601; *StryjKron* 447, 502; Starosta Sądecki zebrze łaski o iego Starostwo Staraią się dway, bodaiby go niemiał Pan Zarnowski *ActReg* 156, 168; *WujNT Act* 25/3; *SarnStat* 701.

»łaskę [*czyją*] sobie przejednać« = *invenire gratiam*, *gratiae reconciliari JanStat* (*3*): á ieſliby ći tułáiący ſie łáſkę náſzę ſobie przeiednáli/ chcemy przedśię áby miedzy ſwémi równémi zá bezecné byli miáni. *SarnStat* 519, 252, 701.

»na łaskę [*kogo*] przeprawiać« = *sklaniać do łaskawości* (*1*): Dano im [*dostojnikom oskarżonym o zdradę*] potym ná łáſkę krolá przepráwiáć á ſpráwowáć ſie z oſkárżenia ſwego *BielKron* 402.

»przyjąć (*a.* wziąć) w łaskę, na łaskę, do łaski, ku łasce; przyjęty (*a.* wzięt), przyjęcie w łaskę« = *recipere in gratiam Modrz*; *favoribus complectere JanStat* [*szyk zmienny*] (*29* : *1* : *3* : *1*; *5* : *2*): *SeklWyzn* 4v; *RejJóz* P4v, Q2; *HistAlHUng* A4; *MurzHist* C4; [*Król Matyjasz Węgrów*] z woyſka precż wygnał/ áż trzećiego dniá záſię ie ná łáſkę przyimował/ áby ſie drudzy karáli. *BielKron* 394; [*król*] ku łáſce pány záſię wzyąć obiecał. *BielKron* 402v, 229v, 233v, 252, 351, 365v, 448v; In fidem alicuius recipi vel redire, Przepráwić ſobie v kogo gniew á w łaskę być wzięt. *Mącz* 126a; *HistRzym* 120; *RejZwierc* 101v; Poſyłam tedi w. m. Kśiążki té proſząc ábyś w. m. óné y ze mną weſpółek w łaſkę ſwą przyiąć raczył. *Strum* B5; *BiałKaz* M2; *StryjWjaz* A3v; *ModrzBaz* 126v; Z ktorey dzielnośći gdy go Hetmánowie y Rotmiſtrzowie zálecáli/ był przyięt od Krolá w pirwſzą łáſkę. *StryjKron* 737, 567; *PaprUp* F2; *KochProp* 6; Ma Krol IM pretext przeszłey zasługy Pana Gniezninskiego doprzyięcia go właskę *ActReg* 118, 106 [*2 r.*], 108, 115, 118, 119; *WysKaz* 21; *WujNT* 626; *SarnStat* 1112; *CzahTr* A2, A2v, A3v, F2v, F4v (*7*).

»z łaską przyjąć (*a.* przyjmować), brać, wziąć, przyjęty« [*w tym*: *w formule dedykacyjnej* (*14*)] [*szyk zmienny*] (*17* : *1* : *1* : *1*): *OpecŻyw* 73v; *RejRozpr* K2; *OrzQuin* Pv; á wſzelkie dáry nieſpráwiedliwych/ nigdy z łáſką przyięte nie będą [*non in beneplacitum donaria iniquorum*], *BudBib Eccli* 34/20[21]; *Strum* B6; *Oczko* B; Pilnie tedy proſzę/ tę rowną pracą moię [...] z łáſką rácż W. M. przyiąć/ á pámiętnikiem być náſzey ſtárodawney przyiáźni/ ktorey ſię ia pilnie zálecam. *WerKaz* 277; *KochPam* 84; *KochWrJan* 18; *KochCzJan* A3; *GrabowSet* A3 [*2 r.*]; *KochFragJan* 4; *RybGęśli* A3; *JanNKar* Av, A4v; *SarnStat* 330; *SiebRozmyśl* A2; *CiekPotr*)?(2v; Niechżeć będźie Pánie náſz wdźięczna tá przedmowá Bierz z łáſką gdźie *Muſae* wprzod ſwych witáyne ſłowá. *RybWit* A3.

[*co*] na łaskę przypuścić« (*1*): O ſtátek [*!*] ná twą łáſkę przypuſczam. Niemiéć złotá/ Ieſcze nieſzkodá: ále ſzkodá/ co ſromotá. *KochDz* 108.

»do łaski przypuścić« (*1*): Potym diszkurował otych ktorzy przy Maximilianie, [,..] także gdy będą dołaski przypusczeni zeby zpokoiem siedzieli *ActReg* 4.

»przysięgać przez łaskę ojcowską« = *iurare per paternam pietatem HistAl* (*1*): Mikołaiu [...] przyſięgam thobie przez łáskę oycowską y przez żywot mátki mey w ktorimem był od bogá poczżęthy/ iże mnię vyrzyſz w oyczyznie thwey boiuiącego *HistAl* B2.

»przyść (*a*. przychodzić, *a*. wniść) w łaskę, ku łasce, do łaski; dojść łaski« [*szyk zmienny*] (*8* : *7* : *5*;*1*): *LibLeg* 11/72v; *RejJóz* A3; *BibRadz* I 453d *marg*; Márgrábic chcąc záſię do Ceſárzá w łáſkę przyść/ dobrze ſobie poczżynał *BielKron* 237, 411; Gratiam veterem reconciliare, Oſiegnąć [*!*]/ álbo prziść ku pierwſzey łáſce. *Mącz* 62d; ludzie/ nieprawdą/ pochlebſtwem/ y dziwnemi/ á nieprzyſtoinemi drogámi ſtáráią ſie o to/ áby do nich [*panów*] w łáſkę przyſzli *GórnDworz* Ee7, K6, Lv, Ee8, Gg7v, Gg8, Kk4, Kk5; *RejPos* 127v; *BudBib Dan* 1/9; Prziymi wdzyęczżnie coć piſzę boć nie ze złey woley/ Ale ábym do łáſki twey przyſzedł powoli. *PaprPan* B2; *SkarŻyw* 368; *ActReg* 80, 86; *SarnStat* 701.

»ku łasce (przy)wrocić; łaskę przywrocić« = *in gratiam restituere Mącz* (*2* : *1*): *Mącz* 414a [*2 r.*]; Gwido wźiąwſzy od krolá złoto/ dał wſzytko złoto Tyruſowi towárzyſzowi ſwe^mv^/ á záś go ku pierwey doſtoynośći y łáſce krolewſkiey przywroćił. *HistRzym* 82.

»z łaską słuchać, wysłuchany« (*2* : *1*): *DiarDop* 99; Vboſtwá więcey ſzáuuy [*!*] niż wielkiego Páná/ Niech będźie iego krzywdá z łáſką wyſłuchaná. *Prot* D3v; *ActReg* 168.

»łaski spodziewać się« (*1*): DArmo ſię zá tą pracą łáſki mam ſpodźiewáć/ Bo ſię ludźie o prawdę muſzą záwżdy gniewáć. *Prot* D4v.

»stać o [*czyją*] łaskę« = *gratiam sequi Mącz* (*2*): Populo, Stoyę o łáskę poſpolitego człowieká. *Mącz* 312c, 384c.

»starać się o łaskę« = *gratiam inire Mącz*; *gratiam quaerere JanStat* [*szyk zmienny*] (*4*): *RejJóz* E7v; Qui in iſto homine colendo tam indormivi diu, Którym tak długo ſpał/ á nie ſtárałem ſie o łáskę tego człowieká. *Mącz* 95a, 117a; *SarnStat* 156.

»(s-, u)tracić łaskę« [*szyk zmienny*] (*8*): On vyancz [...] laſky V. C. M. nyeradby sobye straczil alyeby yą rad zachowal *LibLeg* 7/34v; *RejJóz* E8v; *KrowObr* C; Nimirum hic homines frigent Terent. Stráćili tu łáskę, álbo Przyaźń tu ich o ziemię. *Mącz* 137a; *GórnDworz* Ee3; *HistRzym* 71v; *StryjKron* 762; *SiebRozmyśl* H3.

»[*nad kim*] łaskę stroić« (*1*): Pięknieſz było gdy oni poważni krolowie/ [...] Nád poddánemi łáſki ſzyrokie ſtroili *RejZwierc* 249.

»łaski szukać« [*w tym*: *u kogo* (*10*), *od kogo* (*1*)] = *aucupari gratiam Mącz*, *Cn*; *gratiam quaerere JanStat*, *Cn* [*szyk zmienny*] (*31*): Ktoby cło wybierał/ á ná nieby iákim tráfunkiem liſty ſtráćił/ táki ma v nas y potomkow náſzych łáſki ſzukáć. *UstPraw* Ev, E3v, I3v; *RejZwierz* 11; Dáry dawa krolowi Egipthſkiemu ſzukáiąc od niego łáſki. *BibRadz* I 458d *marg*; *Goski* A3v; Krol Ian gdy ſie thego dowiedział ſzukał łáſki v Solimaná przez dáry *BielKron* 310v, 69 *marg*, 108, 174v, 202v, 235 (*10*); *Mącz* 19c, 326d, 385b; *RejAp* 144v; *SkarŻyw* 348; *ActReg* 110, 119, 155, 156 [*2 r.*]; *SarnStat* 156, 242, 397 [*2 r.*]; *KlonKr* F2v.

»pod łaskę, ku łasce uciekać się« (*2* : *1*): *KuczbKat* 275; [*gdy się zbiegowie moskiewscy*] pod łáſkę iego [*króla Zygmunta Augusta*] vćiekli nietylo że ie włáſkę przyiął ále y máiętnośćiámi wielkimi w Páńſtwie ſwym ie obdárzył *BiałKaz* M2; *SiebRozmyśl* A2.

»łaskę (u)czynić, udziałać, sprawić; łaska (u)czyniona; łaski [*z kim*] uczynienie« = *gratiam facere Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *Cn*; *gratiam ponere Mącz*; *benefieium ponere*, *benevolentiam praestare Cn* [*szyk zmienny*] (*25* : *2* : *1*; *2*; *1*): *LibLeg* 11/62; *BierRaj* 17; *BierEz* D2v, M4v; Vczyń mi ale moy mily ſynu tę laſkę abych poſpolu [s tobą v]marla *OpecŻyw* 147v, 81, 179; *RejZwierz* 2v; *BibRadz Gen* 20/13, 24/14, 1.*Esdr* 7/28, *Zach* 7/9; *BielKron* 46v, 355v; *Mącz* 148d [*2 r.*], 251b; *HistRzym* 80; *ModrzBaz* 86; *SkarŻyw* 134, 306; Nie puśćiłeś wódz gniewowi/ Láſkęś nieprzyiaćielowi Vczynił: maſz y dźielnośćią/ Maſz iuż náden y ludzkośćią. *KochPieś* 46; Złąm płáczem iego wolą ſrogą: Owa łáſkę vczyni nád córą vbogą. *ZawJeft* 41; *GrabowSet* A2; *KochFrag* 46; *SarnStat* 79, 187, 357, 1120; Vmárłe dochodzi łáſká czyniona ich śierotom *SkarKaz* 387a *marg*, 387a.

»z łaski uczynić, uczyniony« [*szyk zmienny*] (*1* : *1*): Krol Iágyelo Polſki/ [...] vczynił to z łáſki ſwey á dobrego bacżenya/ że też Kolegium Krákowſkye doſić zacne y známyenite záłożył *GliczKsiąż* Lv; *SarnStat* 1089.

»łaski uży(wa)ć« = *korzystać z łaski*; *gratiis uti JanStat* [*szyk zmienny*] (*4*): *LibLeg* 7/34v; Iakos ty mnię pod pokrywką a niewiernie służył Zapomniawſzy moiey łaski ktoreyż hoynie vżył *RejJóz* H4; *GórnDworz* Ee3; *SarnStat* 990.

»łaski używać« = *być łaskawym* (*1*): dla cżegoż tedy [*zwyciężca*]/ ludzkośći y wſzelákiey łáſki nád zwyćiężonemi vżywáć [*clementia utatur*] niema? *ModrzBaz* 127.

»wspomoc co, czym będzie łaska; pomoc łaską« (*1* : *1* : *1*): thak was proſym [...] abiſczie nas wſpomogly czim bedzie laſka vm. m. krolv *LibLeg* 10/124v, 11/62; Cżás po temu maſz/ y mieyſce/ drzwi záwárte ſtoią/ Zywy cżłowiek nás nie widzi: pomoż łáſką ſwoią. *KochZuz* A3.

»wkraść się w łaskę« [*szyk zmienny*] (*3*): powinien będzie [*dworzanin*] w tym cżynić wſzelákie ſtáránie/ że ſie wkrádnie w łáſkę páńſką *GórnDworz* Ee7; *Phil* G4 [*2 r.*].

»w łaskę się wszrobować« (*1*): A iák chytrze ná oycá ze wſząd záchodziłá. Aby ſie w łáſkę iego záś mogłá wſzrobowáć *HistLan* D2v.

»z łaski wypaść« (*1*): Bych ktorego s tych pánow ktore wiem łáſkę znał/ á chciał mu wolnie/ tho czo mi ſie widzi powiedzieć/ wiem pewnie/ iżbych prędko s they łáſki wypadł *GórnDworz* Gg8.

»z łaski wypuszczać« [*szyk zmienny*] (*5*): *ForCnR* B4v, C; zawsche radzy roſkazanie nasche pelnią przecz zebich niemial bicz na nye laſkaw abo ych z laſky swej wipvſczacz *LibLeg* 11/88v, 11/87v, 183v.

»(za)chować, zachowan w łasce; zacho(wy)wać (sobie) łaskę« = *in bona gratia conservare JanStat* [*szyk zmienny*] (*4*: *1*; *6*): *LibLeg* 7/34, 34v [*2 r.*], 10/69; tymiſz rzeczámi człowiek záchowáć ſobie łáſkę może/ ktoremi kniey przyſzedł *GórnDworz* Cc6, Cc6, Dd; ázaſz to [*mieszkańcy Sparty*] nie ſą mocne mury miáſtá tego? kiedy ie ią będę chował w łáſcze á w miłośći/ w práwiech á w wolnośći ich. *RejZwierc* 45v, 45v; *SarnStat* 208; *SkarKaz*)(4v.

»zabiegać, zabieganie łaski« = *captare gratiam a. benevolentiam a. favorem a. voluntates Cn* (*1* : *1*): *PowodPr* 78; Przeto Poſłowie ktorzy byli poſłáni z powiátow/ y inſzy/ nie ſmieli ſię woley Krolewſkiey przećiwić/ iedni boiąc ſię ſtráćić/ á drudzy zábiegáiąc łáſki. *StryjKron* 762.

»w łaskę, do łaski, łasce, pod łaskę zalecać (się); łasce, w łaskę polecać (się); zalecanie się w łaskę« [*w tym*: *się* (*16*), *służby swe naniższe* (*a. uniżone*, *a. wierne itp.*) (*17*), *siebie i służby swe* (*3*), *siebie i modlitwy* (*a. bogomolstwo*) *swe* (*3*), *siebie* (*1*) [*kogo*] (*1*); *w formułach dedykacyjnych* (*35*), *dyplomatycznych* (*3*)] [*szyk zmienny*] (*13* : *12* : *12* : *1*; *3* : *1*; *1*): *MiechGlab* *3; przitim sye y ſlvzbi nasche wierne y powynowate zaleczami wlaſke v. m.k.m. naschego namylosczywſchego pana *LibLeg* 11/78v, 11/10v, 165v; Iuż niechay tu Simeon do cżaſu żoſtanie A my ſie zaleczamy twoiey łaſcze panie *RejJóz* N2; *Diar* 75; *LubPs* A2v; *OrzList* g2; *BielKron* 195v, 334; *Mącz* 192d; Przy cżym vniżone á wieczne me ſłużby w miłośćiwą łáſkę W.K.M. zálecam. [...] Nainiſzſzy ſługá Łukaſz Gornicki. *GórnDworz* A3; *KochList nlb* 1; *BudBibKaw* A4; Stym ſię pilnie y bogomolſtwo moie grzeſzne w łáſkę W. Kx. M. zálecam. *SkarJedn* A7; *KochOdpr* A2, A2v; *SkarŻyw* A2v; *ReszList* 192; *KochWrJan* 17, 18; *KochFragJan* 3, 4; *KołakCath* A2v; Zátym Miłośći. łáſce W.X.M. śiebie ſámego y modlitwy me błáhe/ vniżenie zálecam. *WysKaz* X3v; *JanNKar* A2, B2; do vſzu Wáſzey X.M. áppelluię: á przytym *me*, *et obſequia mea*, *ſed et ſeruitia* do łáſki Wáſzéy X.M. mégo M. Páná zálécam. *SarnStat* 168, *4v, *7, 306, 314, 421 (*11*); *SiebRozmyśl* A2; *SkarKaz*)(4v; *GosłCast* 3; *KlonFlis* Bv; *SzarzRytJSzarz nlb* 2.

»łaskę zasłużyć (*a.* zasługować), łaski dosługować się« = *demereri Calep* [*szyk zmienny*] (*7* : *2*): *RejJóz* L4v; *RejKup* p7; y owszem szanowałem łaski wm wiernie azyczliwie dosługowałem się łaski wm. *ActReg* 173, 47, 110; *Calep* 303a; A oni zá powodem nas téż ſtárſzych ſtáráć ſie poſpołu známi będą/ iákobyſmy łáſkę W.M. ſobie záſługowáli *KochFrag* 50; *SiebRozmyśl* A; *CiekPotr* 88.

»na łasce [*czyjej*] zawisnąć« = *in gratia consistere JanStat* (*3*): A żywot poymánégo bánnitá ná łáſce Królewſkiéy záwiſnie. *SarnStat* 549, 94, 499.

»(z)jednać łaskę« [*w tym*: *komu* (*6*), *u kogo* (*1*), *komu u kogo* (*9*); *sobie* (*8*)]« = *ponere ingratia a. in gratiam Mącz*; *gratiam ferre Modrz*; *inire a. parare gratiam*, *conciliare benevolentiam a. gratiam a. voluntatem Cn* [*szyk zmienny*] (*16*): *RejJóz* P2; *BibRadz Gen* 39/21; *BielKron* 109; Largitione redemit, militum voluntates, Przes hoyne dáry ziednał ſobie łáskę v żołnierſtwá. *Mącz* 184c, 309c, 395d [*2 r.*]; *GórnDworz* L2, Cc4; *RejPos* 89; *BudBib* 3.*Esdr* 8/78; *PaprPan* Q2v; tákowe przedmowy [...] bywaią cżynione ábo dla ziednánia łáſki v ſędźiego [*emerendi favoris iudicis*]/ á iego myśli od prawdy odwiedźienia/ álbo dla zátłumienia rzeczy ſtrony przećiwney *ModrzBaz* 94, 124; *NiemObr* 4; *PaxLiz* C3v.

»(z)należć łaskę« [*w tym*: *u kogo* (*5*), *przed kim* (*3*), *przed oczyma czyimi* (*1*), *przed obliczności czyją* (*4*), *w oczu czyich* (*5*), *w twarzy czyjej* (*1*)] = *gratiam invenire Mącz*, *Vulg*, *PolAnt* (*29*): y nálazl Iozef łáſkę przed pánem ſwym y ſłużył mu *HistJóz* A3, E3v; *TarDuch* D7; *RejJóz* N2; á ták theraz ieſlim nalazł łaſkę przed oczymá twemi [*si inveni gratiam in oculis tuis*]/ niech idę rychło á oglądam bráćią moię *Leop* 1.*Reg* 20/29; day nam náleść łáſkę przed obliczności tych [*ivenire gratiam ante faciem eorum*] ktorzy nas záwiedli *Leop Bar* 2/14, 1.*Reg* 20/3, 25/8, 2.*Reg* 16/4, *Iudith* 12/17, *Esth* 2/9, *Eccli* 42/1; *BielKron* 49v, 53, 96v, 114v, 115 [*2 r.*], 210v; *Mącz* 482d; Iáko potym ználázłá [*Hester*] łáſkę w twarzy krolá onego ſrogiego/ y iáko záſię odmienił on dekret ſwoy *RejZwierc* 201; Y

Wywiodł mężá miłoſierne^go^/ ktory nálasł łáſkę v wſzytkich ludzi /vmiłowánego od Bogá y od ludzi Moiżeſzá *BudBib Eccli* 45/1 [44/27], *Gen* 47/25, 29, *Ruth* 2/3, 10, 13, 3.*Reg* 11/19; *ActReg* 119.

»zwątpić w łasce« (*1*): Potym Glinſki [...] zwątpiwſzy w łáſce/ wnet do wielkiey woyny myſl nákłonił/ á Krolowi mocą odeprzeć umyſlił *StryjKron* 707.

»życzyć [*komu*] łaski« (*3*): *LibLeg* 11/135v; *KochPhaen* 1; Panu Gniezninskiemu ia zyczę laski Krola Ie^go^ M bo mi się zdał zawzdybydz miedzy bracią quietioris ingeny *ActReg* 115.

Wyrażenia: »chętliwa łaska« (*1*): ZYGMVNT trzeći [...] Rozum wielki obacżył/ y rádę życżliwą. Ktorą inſze celuieſz; więc zá to chętliwą Tobie łáſkę pokazał wielką *SapEpit* [B2].

»dobrotliwa łaska« (*1*): Ze to ſzczęſliwe páńſtwo/ kędy páná máią/ Ze po nim dobrotliwą łáſkę záwżdy znáią. *RejZwierz* 32.

»łaska docześna« (*1*): Pámiętałeś ieſztze/ iż ieſt rzetz dáleko podleyſza/ vtráćić tę łáſkę dotześną v ludzi tego ſwiátá nazacnieyſzych/ namoznieyſzych/ y na mędrſzych/ á niſſli vtráćić łáſkę y on ſkarb wietzny/ v Bogá *KrowObr* C.

»godny łaski« [*szyk 5 : 4*] (*9*): *ForCnR* B4; *RejJóz* P; *GliczKsiąż* N6; będąli [*książki*] tey łáſki godne/ áby ie poczćiwi ludzie w ręce bráli *GórnDworz* V5, D2v, D4v, Bb5v, Ii7; A też ledwe ſye kiedy dźiéćię vrodźiło/ Coby łáſki rodźiców ſwych ták godné było. *KochTr* 11.

»łaska hojna« [*szyk 1 : 1*] (*2*): Krol ſie im ofiárował zá ich łáſkę hoyną/ Obiecuiąc to oddáć miłoſcią przyſtoyną. *StryjWjaz* A4; *PaprUp* C4.

»łaska ludzka« (*5*): Láſká ludzka ná ſwiecie/ w gniew ſię więc obráca *BielKom* C2v; *RejPos* 38v; NAdobnie ći Goreccy w łáſce ludzkiey gorą *PaprPan* Bb3; *PowodPr* 78. *Cf* »za łaską ludzką«.

»łaska macierzyńska, matczyna« [*szyk 1 : 1*] (*1 : 1*): *ZawJeft* 40; Iż téż dźiatki miłuieſz/ y pámiętaſz ná nie/ To łáſki máćierzyńſkiéy oſobliwé známię. *GosłCast* 34.

»miłościwa łaska« [*szyk 37 : 2*] (*39*): Nie jest nam żadną nowiną ta miłościwa łaska Waszej Krolewskiej Miłości naszego Miłościwego Pana *Diar* 20, 74, 75, 76; *LubPs* A2v; *GórnDworz* A4; *BudBibKaw* A4; *KochWrJan* 17, 18; *ActReg* 88 [*2 r.*], 115, 119, 159; *KochFragJan* 3, 4; *KołakCath* A2v; *KołakSzczęśl* A2v; *RybGęśli* A3; *WysKaz* X3v; *JanNKar* A2; Król Káźimiérz Trzeći, ták mówi y ſtánowi: Ieſliże pożytków/ wolnośći ſtanóm Rzeczypoſpolitey rozſzérzamy/ dáleko więcéy *ſignum gratiae*, to iest, z łoná miłośćiwéy łáſki winien vdźieláć kośćiołowi Bożému *SarnStat* 4, 168, 421; *SiebRozmyśl* A, A2 [*2 r.*]; *PowodPr* 3; *CzahTr* A2, A3v [*2 r.*], A4; *GosłCast* 3; *RybWit* [A2]; *SzarzRytJSzarz nlb* 2v. *Cf* »z miłościwą łaską«.

»obfita łaska« = *uber gratia JanStat* (*5*): A iżby ćiż obywátele obfitſzą łáſkę náſzę poználi/ poſtánawiamy *SarnStat* 1039, 66, 886, 1059, 1188.

»łaska ochotna« (*1*): RAd to wam z chęćią ſpráwię: boć káżdemu ſłużę/ Poki w łáſce ochotney/ v ktorego płużę. *PaxLiz* D.

»od łaski odrzucon« (*1*): Niewątpiąc ze zproźbą swą od łaski WKM. odrzucon nie będę *ActReg* 116.

»łaska ojcowska« [*szyk 4 : 1*] (*5*): *HistAl* B2; oſtátek ná Bogá przypuſzczę/ Y ná łáſkę oycowſką/ y was wſzytkich zdánie. *KochOdpr* B3v; *SkarŻyw* 368; *ZawJeft* 41. *Cf* »z łaski ojcowskiej«.

»osobliwa, osobna łaska« = *insolita clementia Mącz*; *gratia ineredibilis Modrz*; *specialis favor JanPrzyw* [*szyk 11 : 1*] (*10 : 2*): *ForCnR* B3; *Mącz* 212b, 399b; *ModrzBaz* 139v; *NiemObr* 4; chcąc

im to oſobliwą łáſką nágrodźić miáſtá/ zamki/ dźierżáwy/ miáſteczká/ wśi/ y poddáné we wśiách [...] pánów y ſzláchty wſzytkich czynimy wolné *SarnStat* 63, 349, 882. *Cf* »z osobliwej łaski«.

»łaska pańska, pana (*a.* panow)« = *gratia potentum Modrz* [*szyk 31* : *7*] (*28* : *10*): *March*[1] *Wiet* Av; *ForCnR* A4v, Cv, C3v, C4; *LibLeg* 10/154; A idz iuż a bądz pilen vrzędu ſwoiego Bocz ſie iuz pańska łaska na wſzem odnowiła *RejJóz* K2, G5, G8v, P4v; *BielKom* G5v; *GliczKsiąż* I4; Skárbimirz Woiewodá Krákowſki Hetman krolewſki/ bacżąc páńſką łáſkę z ſwoich dobrych poſług/ ſhárdział krolowi *BielKron* 352v, 4v; *GórnDworz* K4v, K8, K8v, L [*2 r.*], M6 (*12*); *HistRzym* 71v [*2 r.*]; *ModrzBaz* 12v; *PaprVp* F3v; Nadziewalismy się iako słonce nawszytkie swieci ze tak y łaska Panska bydź miała, gdyz in aequabilitate ta Rpta iest zasadzona *ActReg* 158, 106, 108, 115; *Phil* G4; *KołakSzczęśl* A2v; *JanNKar* A3; *SarnStat* 965. *Cf* »z łaski pańskiej«, »za łaską pana«.

»łaską pocieszony« (*2*): ABy obfitſzą łáſką byli od nas obywátele króleſtwá poćieſzeni [*ut gratia uberiori consolentur a nobis JanStat* 122]/ [...] obiecuiemy *SarnStat* 66 [*idem*] 886.

»łaska przedajna« (*1*): Charitonius – Ten ktori kaskę [*lege*: łaskę] mąprzedainą. *Calep* 187b.

»do łaski przyczyna« (*1*): Nie po tych ſłowách/ wyday co nairychléy ſyná/ Potym do iákiéy láſki może bydź przyczyná. *GórnTroas* 49.

»stały w łasce« (*1*): rácz W.M. bydź *conſtans* y ſtały w łáſce ſwoiéy przećiwko mnie ſłudze ſwému. *SarnStat* 879.

»łaska świecka« (*1*): Głod, prágnienie, y trapienie/ mieli wielkie ſromocenie/ o łaſkę świecką nie dbáiąc/ á zá nic ią máiąc/ w ſámym śię Bogu kocháiąc. *ArtKanc* O15.

»uprzejma łaska« (*1*): Solidum pararem hoc mihi beneficium, Abych tym vprzeymą łáskę ſobie nábyłá. *Mącz* 116c.

»łaska wdzięczna« (*1*): Y kazał [*król*] mu liſty piſáć/ Y znamienićie dárowáć. Ezop zá tę łaſkę wdzięczną/ Vczynił mu pámięć wieczną *BierEz* F2v.

»wielka łaska« = *magna gratia Mącz* [*szyk 30*: *5*] (*35*): *March*[1] *Wiet* Av; *BierEz* D2v; *FalZioł* +2v; *MiechGlab* *2; *LibLeg* 10/66, 69, 95, 11/31v, 88; Iozeph Krolowi z they wielkiey łaski dziękuie *RejJóz* Lv, A3; *GliczKsiąż* N6; *Leop* 3.*Mach* 6/37; Wielki Kniáże Moſkiewſki Zygmunt/ Lenart/ tobie cżołem biją zá twoię wielką łáſkę *BielKron* 435, 211v, 379v, 435; *Mącz* 116c, 148d, 412d; *GórnDworz* K8, Lv; *RejPos* 101, 127v; *RejZwierc* 85v, 154v; *SkarŻyw* 114; *KochPropKKoch* 3; *ActReg* 171; *KochFrag* 49; *SiebRozmyśl* A; *SapEpit* [B2]. *Cf* »z łaski wielkiej«, »z wielką łaską«.

»wysoka łaska« (*2*): Naprzod powiedzial voyewoda Voloskj ze dziekvyem ye^{go} K.m. ſtey wiſſokiey laſky a ziczlywosczy *LibLeg* 11/10v. *Cf* »z wysokiej łaski«.

»łaska znaczna« (*2*): *GórnDworz* Dd3; Láſká Páńſka iednák/ która niewinné záwſze dźwiga: Láſká Iáſnie Oświéconego Kśiążęćiá/ Ie^{go} M.X. Kárdinałá Rádźiwiłá/ Biſkupá Krákó. etć. łáſká mówię mimo wſzyſtkie zaſługi znáczna *JanNKar* A3.

»znak, upominek łaski« [*szyk 7* : *1*] (*6* : *2*): Benevolentiae tuae erga me pignus atque iudicium, Swiádectwo/ znák/ Y vpominek twoyey łáski przećiwko mnie. *Mącz* 299b; *OrzQuin* G4v; *GórnDworz* M6, Kk3; okaż dźiś wſzeláki znák twoiéy Láſki. Mnie odpuść winę lichéy córze ſwoiéy. *ZawJeft* 41; *KochFrag* 49; *JanNKar* B.

Szeregi: »łaska i baczność (*a.* baczenie)« [*szyk 4 : 1*] (*5*): *GliczKsiąż* N6; *RejZwierc* 55; y acz nie wątpię owm baczęniu, y łasce ale wtym się iednak opowiadam ze y prawem y lewem bronic tegochce *ActReg* 165. *Cf* »z łaski a baczenia«.

»łaska i (a) chęć« [*szyk 11 : 2*] (*13*): *Mącz* 304a, 395d; Cny Myſzkowſki [...] komu ieſt táyna Twa łáſká przećiwko mnie/ y chęć niezwyczáyna? *KochPs* 2; *PudłFr* 40; *KochProp* 5; *ActReg* 13, 65, 116, 121; *KołakSzczęśl* A2v; dálſzey Mśćiwey łáſce y chęći W.M. y z cnym potomſtwem/ [...] dogadzáć y przychyláćiem ſię záwſze gotow. *RybGęśli* A3v; *SapEpit* [B2]. *Cf* »z łaski, z chuci«.

»łaska i dar« (*1*): W rychłym cżáſie poſełći ſie ſtáwi/ Páńſką łáſkę y dar ſwoy obiáwi *BielKom* G5v.

»łaska a (i) dobroć« [*szyk 3 : 3*] (*6*): Tak Kroly ye^{go} Mcz rozvmye yſch tho nyſkand ynand nyepochodzy yedno sdobroczy y zlaſky they Samſzyeczkyey. *LibLeg* 11/152; *OrzRozm* L3v; *ActReg* 108. *Cf* »z dobroci i łaski«.

»łaska i (a, albo) dobrodziejstwo« = *gratia et beneficium Mącz* (*8*): *FalZioł* +2v; A thak widziała mi ſye być przyſtoina rzecż powinnoſći moiey/ abich łaſki y dobrodzieiſtwa ich miłoſći [*Tęczyńskich*] przećiw mnię nieiaką pamiątkę po ſobie zoſthawiła. *HistAlHUng* A2v; *Mącz* 116c [*2 r.*], 269c; *Calep* 187a; *GrabowSet* A2v; *JanNKar* B2.

»łaska i dobrotliwość« (*1*): Wſzytkim y kożdému z oſobná Stároſtóm Króleſtwá náſzégo [...] łáſkę y dobrotliwość náſzę Królewſką [*gratiam et benevolentiam regalem JanStat* 721] opowiádamy. *SarnStat* 903.

»łaska a dobrowoleństwo« (*1*): ábychmy okázowáli s powinnośći ſwey łáſkę á dobrowoleńſtwo przećiw bliźnim náſzym *LubPs* Z5.

»łaska i intencyja« (*1*): o którégo [*krola Stefana*] łáſce y intentiiéy miedzy inſzémi y W.M. móy M. Pánie Podſkárbi wiedźiałeś dobrze W.M. *JanNKar* Bv.

»ludzkość i łaska« = *humanitas et clementia Modrz* [*szyk 2 : 1*] (*3*): *ModrzBaz* 127 [*2 r.*]; A on iáko pokorny/ ludzkośći ſię oney y łáſki Ceſarſkiey przećiwko ſobie bárzo wſtydząc/ mowił: Nic o mnie Ceſarzu nád ludzie ine niechćiey rozumieć *SkarŻyw* 593.

»łaska a lutość« (*1*): bo oná łaſká á lutoſć páná yego miłoſćy twego/ wdobrey mi pámyęćy yeſt *March*[1] *Viet* Av.

»łaska a (i) miłosierdzie« = *misericordia et miseratio PolAnt* [*szyk 8 : 2*] (*10*): *BierRaj* 17; *HistAlHUng* A3v; *SeklWyzn* b3; *BibRadz Zach* 7/9; *GórnDworz* Hh6v; Affectus movere, Poruſzić komu ſercá ku łáſce á miłoſierdziu. *Mącz* [114]c, 326d; *WujJud* 17; *WujJudConf* 16v; Y dał Bog Dánielowi że (doſzedł) łáſki y miłośierdzia przed podkomorzem. *BudBib Dan* 1/9.

»łaska i miłościwość« (*2*): Insolita clementia et benignitas, Niepoſpolita oſobliwa łáſká/ y miłośćiwość. *Mącz* 399b, 231a.

»łaska, (a, i) miłość« = *gratia et misericordia Vulg*; *gratia et charitas Modrz* [*szyk 10 : 5*] (*15*): *MetrKor* 31/621; y pokwápił ſie Iozef zdomu/ bowýem ſie iuż były poruſzyły miłoſcýą a łáſką wnętrznoſtzi iego nad bratem ſwoim *HistJóz* Dv; *Leop Esth* 2/17; *LeszczRzecz* A5v; *BibRadz Gen* 24/49; *BielKron* 108; *RejZwierc* 45v; *ModrzBaz* 139v; *WerGośc* 257; *BielSjem* 15 [*2 r.*]; *OrzJan* 61; Chcąc tedy [...] Mniſzki w miłośći y w łáſce powinowátych záchowáć [*in bona gratia conservare*

JanStat 212]/ y ich potrzebóm łáſkáwie porádźić: vſtáwiamy y rozrządzamy *SarnStat* 208. *Cf* »z łaską i miłością«, »w łasce i miłości«.

»łaska i obrona« [*szyk 5 : 1*] (*6*): *Prot* Av; *SienLekAndr* a3v; *KochWrJan* 18; *SarnStat* *4v; Przezeń [*o Zygmuncie Auguście*] Inflantſki Miſtrz ſzumny ſkrocony, Z pokorą ſzukał łáſki, y obrony W Polſcze *KlonKr* F2v; *KlonKrGum* Av.

»łaska i opatrzenie« (*1*): poddánym króleſtwá náſzégo łáſkę náſzę y opátrzenié Królewſkié [*clementiae nostrae et regalis provisionis JanStat* 242] [...] w záchowániu Wolnośći rozſzérzamy *SarnStat* 896.

»łaska i poratowanie« (*1*): Tedy my łáſkę náſzę y porátowánié ku pomnożeniu miáſtá tego/ y popráwę murów/ y inſzych potrzeb znácznych poſpolitych/ odpuſczamy obywátelom wſzyſtkim miáſtá tego/ Szos *SarnStat* 964.

»łaska i (a) (dobra) przyjaźń (*a.* przyjacielstwo)« [*szyk 10 : 51*] (*15*): awſakze Ceſarz ye^go^ miloſcz dla Cro ye^go^ M. nyeodmavya thego yszhy syą okolo lasky a przyaſſny naydovacz dal *LibLeg* 7/34, 6/77v, 158v, 7/11, 34 [*2 r.*], 34v (*11*); *BielKron* 65v; *RejZwierc* 94; *SkarŻyw* 347. *Cf* »z łaską a przyjaźnią«.

»łaska, (a, abo, i) sprawiedliwość« (*6*): Iż ſpráwiedliwość á łáſká to ſą zamki Kſiążęce twárde/ A pomſtá záwżdy przypádłá ná ony złe tyránny hárde. *RejZwierc* 44, 45v; *SkarŻyw* 260 *marg*; *WujNT* 537. *Cf* »wedle łaski abo sprawiedliwości«, »z łaski a z sprawiedliwości«.

»szczodrobliwość i łaska« [*szyk 2 : 1*] (*3*): y v potomſſtwá iego [*Manucyjusza*]/ téż niemniéy godnégo/ téy łáſki y ſczodrobliwośći/ znáki wielkié dotąd ſie okázuią. *JanNKar* B. *Cf* »z szczodrobliwości i łaski«.

»łaska i upodobanie« (*1*): aby czy ktorzy zywy ſzą do laſki y vpodobanya, albo iakego kolwyek inſzego postanowyenya naſzego, Krolewſke^go^ *ZapKościer 1582*/32v.

»łaska i wspomożenie (*a.* zapomożenie)« (*2*): *TarDuch* D7; ſwiadek ma bic prawdziwi nienamowioni ani taki cobi laſki tzijei y zapomozenia potrzebowal *PaprUp* Iv.

»łaska abo zapłata« (*1*): A ieſli miłuiećie te ktorzy was miłuią/ coż zá dźiękę (*marg*) łáskę, ábo zapłátę. (–) maćie? [*quae vobis est gratia?*] *WujNT Luc* 6/32.

»łaska a zmiłowanie« (*1*): Tendere manus, Sciągnąć ręce/ łáski á zmiłowánia żędáć. *Mącz* 444a.

»łaska, (a, abo, i) życzliwość« = *gratia et favor JanStat* [*szyk 7 : 2*] (*9*): *LibLeg* 11/10v; A zdarzy Bog y ſzczęſcie iż ći rychło odda Tę łaskę y życzliwoſc ktorą po tobie zna *RejJóz* K6; *RejZwierz* 132; Non obscura benevolentia, Nie táyemna, żiczliwość albo łáská. *Mącz* 257a, 407c; *RejZwierc* 231v; *Calep* 411a; *SarnStat* 1097. *Cf* »za życzliwością i łaską«.

Wyrażenia przyimkowe: »dla łaski« (*5*): Rzekł náſz ſtárſzy/ weyrzęli ná iego grob ſwymi niegodnymi oczymá/ tedy ſobie dla iego łáſki oczy dam wyiąć. *BielKron* 456v; *ZapKościer 1582*/33v.

~ *Szereg*: »dla łaski albo szczęścia« = *per gratiam aut per fortes JanStat* (*3*): [*aby sędziowie*] przećiwko ſwemu ſumnieniu y ſpráwiedliwośći dla łáſki álbo ſczęśćia czyiégo nic nie czynili ku vbliżeniu ſtronie. *SarnStat* 159 [*idem 2 r.*] 790, 795. ~

»do łaski« (*1*): Ceſarz odpowiedział [...] nie wieczne więźienie będzie miał/ iedno do łáſki náſzey/ tákeſmy my rozumieli. *BielKron* 230.

»wedle łaski« (*4*): Ktoryby ſzyku omięſzkał/ tháki wedle łáſki náſzey álbo hetmáná náſzego ma być karan. *UstPraw* E3v.

~ *Szeregi*: »wedle łaski albo sprawiedliwości« (*1*): summo iure agere, Ku zwierſchniemu wyrozumienimu [*!*] ſtatutu kogo ćiągnąć á nie wedle łáski álbo ſpráwiedliwośći. *Mącz* 178d.

»wedle wolej i łaski« (*2*): tákowé imioná Ie^go^ Królewſkiéy M. wedle wolèy y łáſki ſwéy Króléwſkiéy rozdawáć ma/ ták Polſkiégo iáko y Litewſkiégo Szlácheckíego narodu ludźiom *SarnStat* 450 [*idem*] 1024. ~

»z łaski« = *benignitate Modrz*; *ex benignitate*, *ex indulgentia*, *de clementia*, *in favorem JanStat* (*88*): *BartBydg* 31b; *ZapWar 1536 nr 2492*; *LibLeg* 11/187; Iednak było litować przedſię ſzczężęſcia ſwego Ktoreć było z mey łaski tak barzo vroſlo *RejJóz* G8v, Q2; *Leop* 3.*Mach* 7/5; *BibRadz* *2; *KwiatOpis* Cv; *RejZwierc* 97, Bbb3; *CzechRozm* 218v; V nas wiele ich ieſt/ ktorzi z łáſki Krolewſkiey [*regis benignitate*] wielkich vrzędow doſtąpili *ModrzBaz* 74v; a moy oczyecz slaſki swy spuſczel tę czeſcz Imyenya wyſzi opisanyego Iako slachetnyęmu panu woczechowy wąſorſkemu Grúchalę *ZapKościer 1579*/53; Przyſtąp Olbrychćie młody/ [...] Który trzymaſz w ſwéj wladzj piękną Pruſką źiemię/ Z łáſki cnych królów Polſkich *KochProp* 6; *ActReg* 109, 121; dla tego zwrodzonéy nam cnoty y łáſki Królewſkiéy/ dla wſzytkich poddánych náſzych ſpráwiedliwośći y pokoiu/ obiecuiemy to *SarnStat* 839, 208, 463, 590, 934, 936 (*10*); Ale iuſz ſię ná pokoy vdam, ábym tobie Służył: nábyłem z łáſki twey wiele dobrego. *CiekPotr* 63; *PaxLiz* A4v.

~ *z łaski przeciwko komu* (*4*): [*My Mistrz Ludwik*] Skázowánia/ obrony/ y dekrety z łáſki przećiwko Zakonowi náſzému [*et decreta in favorem nostrum et ordinis JanStat* 867] ná źiemie przerzeczoné przez Papieże Céſárze/ Króle/ Pány/ Kśiążętá/ Márgrábie/ [*uczynione*, *nikczemne czynimy*] *SarnStat* 1089, 326, 894, 1088.

W formule grzecznościowej: »z łaski swej« = *pro tua clementia Vulg* (*6*): *Diar* 81; *ActReg* 159; Wolą czynię ſwych ſtárſzych: á ty moie rzeczy Bárzo śćiſłé/ miéy/ proſzę/ z łáſki ſwéy ná pieczy. *WyprPl* Cv; *WujNT Act* 24/4; Ich mośći też Xiążąt Pruſkiego y Kurlánſkiego prośić/ áby też ráytárſkiemi poczty z łáſki ſwey ná pomoc przybyli *GrabPospR* M4v, M4v.

W przeciwstawieniach: »z łaski ... za pieniądze, jako wilcy« (*2*): Bo ná tháką oſobę zewſząd pátrzą wſzyſcy/ Iedni z łáſki á drudzy práwie iáko wilcy. *RejWiz* 71; [*stanowie ludzcy*] cżáſem y inym ludziom/ iednym z łáſki/ drugim też y zá pieniądze/ tych godnośći ſwych vdzieláią. *RejPos* 13.

Wyrażenia: »z miłościwej łaski« (*1*): kiedyśćie W.M/ obádwá przez Iędrzeiow/ przed dwiemá láty iádąc/ zbiegłé przed powietrzem Muſas liche moie/ z Miłośćiwéy łáſki ſwéy náwiédzáć raczyli. *KochFragJan* 3.

»z łaski ojcowskiej« (*1*): koniec ſnádnieyſzy/ Zwłaſzczá z błogoſłáwieńſtwem/ będźie vćieſnieyſzy. Ktore z łáſki Oycowſkiey/ ſzczerze otrzymałem *PaxLiz* E2.

»z osobliwej, osobnej łaski« = *de speciali gratia Jan Stat* [*szyk 3 : 1*] (*3 : 1*): *LibLeg* 10/65, 11/11; tedy Wóytá y Láwniki Máieſtat náſz chcąc łáſką ſwą ozdobić/ oné z łáſki náſzéy oſobliwéy wyymuiemy od wſzyſtkich podatków/ Poborów/ y kontribuciy *SarnStat* 956, 1089.

»z łaski pańskiej« (*1*): ten Sieciech barzo ſie bel podnioſl zonich Fortunnich poſlug y zlaſki Panſkiei *PaprUp* B2v.

»z łaski wielkiej« [*szyk 1 : 1*] (*2*): *BielKron* 435; Dla tego vſtáwiono ieſt/ áby Szláchtá nigdy nie náwiédzáłá Zup/ áżby to było z wielkiéy łáſki Krolá Ie^go^ M. [*de maxima gratia domini regis JanStat* 36] *SarnStat* 372.

»z wysokiej łaski« (*1*): a mi obacziwschi yego [*Piotra wojewody*] pokorę dalyſmi mv znaschey oſſoblywey a wiſſokiey lasky woyewodztwo ziemie walaskiey *LibLeg* 10/65.

Szeregi: »z łaski a (i) dobrego (*a*. wielkiego) baczenia« (*2*): *GliczKsiąż* Lv; Proſzę tedy, ábyś W.M. iáko z łáſki y z baczenia wielkiégo ſwego, ták y z téy powinnośći pokrewnéy náſzéy młódźieńcá tego ſzláchetnego przyiąć wdźięcznie raczył. *GosłCast* 7.

»z łaski, z chuci« (*1*): [*Herenijus mówi do rady Samnitów, którzy pojmali Rzymian*] ſobie dobrze możećie pomoc y potomkom ſwoim ná pothym będącym/ gdy ie dáruiećie wolnośćią z łáſki ſwey s chućí okazáłey/ cżego oni zápomnieć nie mogą áni táić *BielSpr* 46.

»z dobroci i (a) łaski« [*szyk 2 : 1*] (*3*): *ActReg* 108; *SarnStat* 153; y co z dobroći y łáſki ludźiom onym/ ktorzy ie bárzo iáko bogi ſwe czćili/ krolowie pozwolili: to my ná iego [*królewskiego majestatu*] zelżenie obrácáć mamy? *SkarKazSej* 692b.

»z łaski i z dobrotliwości« = *de gratia ac benignitate JanStat* (*1*): Który to Przywiléy z łáſki y z dorotliwośći iego świątośći [*naświętszego ojca Klemensa siódmego*] otrzymáliſmy/ zacnémi dowody y klauzulámi vtwiérdzony. *SarnStat* 193.

»z łaski a (i) z miłości« [*szyk 2 : 1*] (*3*): (*marg*) Wolność Chrześćiánska w czym zależy. (–) nie żebyſmy od pełnienia Páńſkiego przykazánia wolni byli/ ále żebyſmy ie/ z łáſki á z miłośći/ łácno y z dobrą wolą pełnili. *WujNT* 662; *SarnStat* 102, 894.

»z łaski a z sprawiedliwości« (*1*): Gdy w pánu nie máſz chćiwośći/ z łáſki á s ſpráwiedliwośći/ Iż czo żywo k niemu bieży/ wiele mu ná tym należy. *RejZwierc* 233v.

»z szczodrobliwości i łaski« (*2*): z wrodzonéy nam ſczodrobliwośći y łáſki [*ex innate nobis benignitatis clementia JanStat* 744]/ im wolnośći/ ſwobody/ łáſki/ exemtciię/ y Przywileie/ [...] dáiemy y vżyczamy. *SarnStat* 987, 951.

Cf »da(wa)ć z łaski«, »darować z łaski«, »z łaski dopuścić«, »mieć z łaski«, »z łaski otrzymać«, »z łaski uczynić«. ~

»prze(z) łaskę« (*3*): nie nálazłem v śiebie nikogóy godnieyſzégo nad w.m. mégo Miłośćiwégo páná [...] prze tę łáſkę kthórąm záwſze Miłośćiwą w.m. przećiwko ſobie znał *Strum* B6.

~ *W połączeniu szeregowym* (*1*): PRoſzę ćię/ o Páni święta Marya/ [...] przez niewymowną łáſkę/ litość/ miłośierdźie/ miłość y pokorę twoię/ [...] ábyś ze wſzyſtkimi Swiętymi [...] przyſzłá y pokwápiłá ſię ná porátowánie moie *LatHar* 488.

Cf »przysięgać przez łaskę«. ~

praw. »pod łaską« [*o władcy*] (*11*):

~ *Wyrażenie*: »pod łaską naszą« = *pod groźbą utraty łaski*; *pro gratia nostra*, *sub gratia nostra*, *sub obtentu gratiae nostrae JanStat* (*10*): A tho chczemy aby pylnye wądlyą roſkazanya naſſzego powyedzyał y sprawyel pod laſku naſſzu. *LibLeg* 8/26v, 10/57, 11/40, 44; Doktorowie tákowé Aptekárze niepoſłuſzné [...] będą powinni nam y Rádźie mieyſckiéy oſkárżyć y opowiedźieć pod łáſką náſzą. *SarnStat* 273; tedy ich té kupié do ſkárbu náſzégo bierzćie/ y nam wiernie y cále záchowayćie/

[...] y pod łáſką náſzą ináczéy nie czyńćie. *SarnStat* 275; áby ták chwalebny Státut [...] od wſzyſtkich obywátelów Króleſtwá náſzégo pod łáſką náſzą roſkazáli chowáć *SarnStat* 902, 904, 905, 1229.
Cf »pod łaską być«. ~

»z łaską« = *łaskawie* (*30*): poſla swego do Vaſzey C.M. poſlal na roſzmovyenye y poſthanovyenye rzeczy swoych. slaską Vaſzey C.M. *LibLeg* 7/34v; Abowiem jeśliże na początku tego sejmu, a nie za daniem od nas k temu przyczyny taką niełaskę nową na sobie odnieść byśmy mieli, trudno byśmy mieli mieć jaką nadzieję, abyśmy tu sprawy swe koronne z łaską JKM odprawić mieli. *DiarDop* 119; *VotSzl* A3.

~ *Wyrażenia*: »z miłościwą łaską« (*4*): *KochWrJan* 18; *KochFragJan* 4; *SarnStat* 330; Proſzę tedy vniżenié W.K.M. ábyś W.K.M. z miłośćiwą łáſką té máłé kśiążeczki odemnie naniżſzéy ſługi ſwéy przyiąwſzy/ mnie Miłośćiwą Pánią bydź raczyłá *SiebRozmyśl* A2.

»z silną łaską« (*1*): natychmiáſt z ſilną laſką ij miloſcią go przyięli/ ij wieczerzą náń ſprawili. *OpecŻyw* 73v.

»z wielką łaską« (*1*): aby ukazali swą niewinność, przez posły swe, ktorych WKM z wielką łaską i uczciwością słuchać a przed się przypuszczać raczysz. *DiarDop* 99.

Szeregi: »z łaską i miłością« (*1*) *OpecŻyw* 73v *cf* »z silną łaską«.

»z łaską a przyjaźnią« (*1*): Awſakze thak czo by bylo slaſką a przyaſſnyą Ceſ: kthorey pan moy przodkyem shanovacz chcze *LibLeg* 7/35v.

»z łaską i przywilejem« (*1*): Z łáſką y Priwileiem Kro: J: M: Drukowano w Krolewcu v Gerzego Oſterbergerá: M.D.LXXXII. *StryjKron kt*.

»z łaską i przyzwolenim« (*1*): Prziymuię tedy Doktory y oyce ſwięte dokąd ſi[e] s ſlowem Bożym zgadzáią/ ále gdy ſie nie zgadzáią/ z ich łáſką/ y przyzwolenim/ to wſzyſtko na ſtronę odrzucam. *KrowObr* B2.
Cf »z łaską karać«, »z łaską przyjąć«, »z łaską słuchać«. ~

»za łaską« (*16*): czo sye doticze mlinow na ziemy ye^{go} K. m. themv sye znam zem tego vziwal za łaską ye^{go} K. m. *LibLeg* 11/11, 11/44v; [*Jazon*] prośił krolá áby zá łáſką iego mógł widzyeć złote runo. *BielKron* 54v; Abs te hoc bona venia expeto, Niechay to v ciebie zá łáską twą vproſzę. *Mącz* 295d; *OrzQuin* P2v; Niech to práwi będzie zá łáſką w. m. ábych temu mogł niewierzyć *GórnDworz* Rv; *CzechRozm* 138; *ZapKościer 1582*/30v.

~ *W przeciwstawiemu*: »za łaską ... za niełaską« (*1*): Abowiem nic byśmy w tym nie wątpili, że za łaską staranie by pilne WKM czynić raczył, aby w rządzie, w dobrej sprawie i w sprawiedliwości wszytko w Rzeczypospolitej się sprawowało, za niełaską wszytko by to negligentius et remissius szło. *Diar* 65.

Wyrażenia: »za łaską ludzką« (*1*): á przedſie zá przysługą dworſką/ zá życzliwośćią y łáſką ludzką [*interea profanis ministeriis*, *favore*, *gratia*] do Kośćielnego chlebá przyść táż kárność dopuſzcża. *ModrzBaz* 6v.

»za łaską pana« (*1*): á zá łáſką téż Páná ſwégo ſczęśliwie ná ten czás nam pánuiącégo Páná á Páná Zygmuntá Auguſtá [...] toſmy [...] odźierżeli *SarnStat* 1019.

»za łaską przejednaną« (*1*): y zá łáſką przeiednáną [*gratiaque a sua Serenitate conquisita JanStat* 908] nam iego Iáſnośći ſtoiąc przy poſtánowieniu przerzeczonégo wiecznégo pokoiu/ [...] Nas/ Kośćiół/ Kápitułę/ [*do Królestwa przywracamy*] *SarnStat* 1124.

Szeregi: »za łaską i mocą« (*1*): Biſkupſtwo Chełmieńſkié do Kośćiołá Gnieźnieńſkiégo má ſie wróćić [...] zá łáſką y mocą Naiwysſzégo Oycá Papieżá [*favore et auctoritate summi Pontificis JanStat* 874] *SarnStat* 1096.

»za łaską i za przyczyną« (*1*): A gdyby potym zrzucony [*z rzemięsła*]/ záſye zá łáſką Rádźiecką/ y zá przyczyną ich ná rzemięſło był przyięt *GroicPorz* f4v.

»za życzliwością i łaską« (*1*): *ModrzBaz* 6v *cf* »za łaską ludzką«. ~

»za łaską« = *za przeproszeniem*; *cum venia*, *salvo honore Mącz* (*12*): Quod sine molestia tua fiat, Co zá łáską twoyą álbo krom yákiey nielubośćy. *Mącz* 395a, 157c, 480a; Ktemu proſzę áby zá łáſką/ cżyiąſzkolwiek/ I.M.X.K. ná mię ſię bez zdrowe^{go} rozſądku áni ſráſował áni gniewał *CzechEp* 260; Gdy będźieſz w cechu/ Zá łáſką/ co ſłowo/ Mow cżapkę ziąwſzy. *KlonFlis* F.*Cf* »za łaską mowić«.

praw. »na łasce« = *in gratia JanStat* (*19*): gwałtowniká gárdło ná náſzey [*króla*] łáſce/ á ná woli przyiaćioł tey biáley głowy *UstPraw* B2, C4v, E4; A IESLIBY [*pomocnicy*] nieośiádli byli, tedy ich ma poymáć y do wieże wrzućić [...J których karánié ná łáſce y Królewſkim zdániu. *SarnStat* 545.

~ *Szereg*: »na łasce i dobry woli« (*1*): a Gdze bi [....] Ktori przirodzony smarlego nalegal y bliſkowacz ſzyę chcza [*!*] do dobr poſzoſtalich to bęndzę na laſcze y dobri woli tego yeſzlibi czo slaſky darowacz chczal *ZapKościer 1583*/54v.

Cf »na łasce być«, »na łasce zawisnąć«. ~

»przy łasce« (*1*): [*ksiądz Maciejowski*] the rzeczy do kthorych teraz przyſzło iáko pan wielkiego rozumu/ dáleko przed cżáſem widząc/ zábiegał im tyle/ ile wolność Polſka znieść/ á władza iego przy łáſce páńſkiey doſiącz mogłá. *GórnDworz* Dd8.

»w łasce (*3*): Gdyby kto kordá dobył przed náſzym Rycerzem/ táki w łáſce Rycerzowey: á ktory ránił/ tákiemu ręká ma być przebodźioná. *UstPraw* D4; *PaxLiz* E2v.

~ *Szereg*: »w łasce a w miłości« (*1*): [*Piotr upomina pasterzów Kościoła*] iżby nie dla żadnego zyſku iedno dobrowolnie w łáſce á w miłośći ſpráwowáli Koſcioł Boży *RejPos* 318. ~

Iron. (*8*):

Zwroty: »z łaski [*co*] działać« (*1*): Bo wy kogo tám z náſzych zdrádą vłápicie/ To ſie tymi nędznemi pogrzeby chłubicie. Ale my wam pocżćiwosć tę z łáſki dziáłamy/ Domá ſie was nábiwſzy/ támże zoſtáwiamy. *RejZwierz* 26.

»z łaski [*czyjej*] mieć« (*1*): Ztychże [*Homousyjan*] łaſki ono mamy do Timotheuſzá/ Bog ziawił ſię wćiele. Bo ma być/ Wielká taiemnicá zbożnośći/ ktora ſię ziáwiłá w ćiele *BudNT przedm* b8v.

»łaski używać« (*2*): s kthorego [*Chama*] ſie potym ći ſłáchetni pánowie Turczy á Táthárowie rozrodzili/ á iáko ich miłośći łáſki vżywamy y po dziś/ to iuż wſzyſcy wiemy. *RejZwierc* 62v [*idem*] *WerGośc* 257.

»łaskę zjednać« (*1*): Ale byś wiedźiał/ iáką łáſkę Orzechowſkiému/ oná Rozmowá náſzá Zurowſka w Wárſzáwie ná tym Seymie v ludźi ziednáłá/ nie rádźiłbyś mu żadnych Dyálogów do śmierći piſác. *OrzQuin* B3v.

Wyrażenia przyimkowe: »z łaski« (*4*): Miłość poddánych toć ſą twárde zamki/ Tyránnom záwżdy tłukły ſie by ſklanki. Piękna to miłość ktora z łáſki bywa/ Omylna w oczy s thyłu pálcem kiwa. *RejZwierc* 225; Tego tylko vpádłym nam niedoſtawáło/ Weſela w ćiężkim żalu/ lecz oto przydáło Nieſczęśćie z łáſki ſwoiéy: Polixenę ráią *GórnTroas* 59.*Cf* »z łaski działać«, «z łaski mieć«.

»za łaską« (*1*): Bo wiárá/ y práwo (zá łáſką tych dźiśieyſzych nowych Theologów) zda ſye iż oboie ku iednému kréſu ćiągną/ to ieſt/ ku vtwiérdzeniu/ y beſpieczeńſtwu rzeczypoſpolitych *KochWr* 22.

W funkcji przysłówka: »łaską« = *łaskawie* (*3*): Populariter – Liudsko zludska, łaską. *Calep* 822b.

~ *Zwrot*: »miłościwą (*a.* wielką) łaską przyjąć« [*szyk zmienny*] (*2*): *RejJóz* A3; Wáſzá Kró: M. tedy/ iáko Pan z Pánów/ mądry y ludzki/ przyiąć to będźieſz raczył odemnie [...] tą miłośćiwą láſką królewſką *OrzJan* 4. ~

a. *Sprawcą łaski są bogowie albo boginie* (*4*) : BOgini/ która miłosćią ſzáfuieſz [...] gdy zbędę iárzmá ták ćiężkiego/ Ná znák twéy łáſki/ y vlżenia ſwego/ Poſtáwię pálmę złotą w twym kosciele *KochFr* 76.

Zwrot: »na łasce trwać« (*1*): Rymy moie: na łáſce Bogiń áby trwáły. *KochPam* 80.

Wyrażenie przyimkowe: »z łaski« (*2*): Krol wzyął miecż/ chciał żonę zábić/ ktora z łáſki bogow przemieniłá ſie w Iáſkołkę/ Philomená w Słowiká/ á ſam krol w Dudka *BielKron* 49; *PaprPan* M4v.

b. *Sprawcą łaski są*: *fortuna*, *natura*, *świat itp.* (*9*) : Iowiſz. [...] Planeta wielkiey fortuny y laski każdemu prziwodzący Bo ieſt przijaciel wielki rodzaiowi ludzkiemu. *FalZioł* V 51; *BielKom* D6; *RejZwierz* 3 [*2 r.*]; Bo nie dufay fortunie choć cie kęs popieśći/ Tá łáſká iey áni wzwieſz gdyć zginie bez wieśći. *RejZwierc* B4; *CzahTr* Bv.

Wyrażenia przyimkowe: »z łaski swej« (*2*): Przeto też natura z łaſki ſwey tak ſprawiła iż gdy by kto był oſlepion na iedno oko á drugie czało zoſtało, tedi w onym iednym przybędzie mu oſtroſci wzorku *GlabGad* B4v; *PaprUp* A3.

»za łaską« (*1*):

~ *Szereg*: »za łaską a dobrocią« (*1*): gdy cnoty weſzły ná ſwiát/ zá łáſką/ á dobrocią nátury/ záraz też złośći dla oney przećiwnośći ſpiętey/ muſiáły im pomocz towárzyſtwá *GórnDworz* I. ~

2. *teol. Nadprzyrodzony wewnętrzny dar życiowy udzielany ludziom przez miłość Bożą, aby mogli oni uczestniczyć* (*głównie za pośrednictwem i na wzór Chrystusa*) *w życiu wiecznym*; *także dobroć i miłość Boża obdarzająca człowieka wszelkimi dobrami*; *gratia Vulg*, *PolAnt*, *JanStat*, *Cn* [*w tym z określeniem Boga jako dawcy lub źródła łaski wyrażonymi ai* (*1309*), *pron* (*1193*), *sb* (*287*)] (*4361*) : O myloſcywi oycze. takye naſ ſwoyą laſką racz vczinyc ſktorimybi chcyal nawyeky myeſſkac. *BierRaj* 19; Zeznáwám ij wierzę ijżes ty bog wierny/ znám ijżem rozgniewala laſkę twoię niewymownie/ ij zgrzeſſylam przeciw wielmożnoſci ij ſprawiedliwoſci twé *OpecŻyw* 46; A niecháy laſka twoia zawżdy panuie we mnie *OpecŻyw* 111v, 18, 23v, 46v, 58, 97 (*12*); *PatKaz I* 2v, 6 [*2 r.*], 17v; *PatKaz II* 20 [*2 r.*]; *PatKaz III* 113, 122v, 141v, 146v, 147v [*3 r.*] (*11*); To iey ſſczesćie miły bog/ łáſką ſwoią ſpráwił Ze ią ná tákowy ſtan wyſoki poſtáwił. *KlerWes* Av; Cżas ſtarego zakonu był niepłodny bo nie rodził thakiey łaski ktoraby proſto otworziła vliczkę niebieską, ale to cżyni zakon nowy. *WróbŻołt* V v; Racż mię richło wyſluchać panie boże/ boć vſtał we mnie duch moy. To ieſt vſtała łaska ktorąmem był żyw. *WróbŻołt* tt3, V7v, X2v, nn6v, nn8v, oo2 (*12*); A ſtego ták vciſliwego mieſcá wywiodł

mię/ ná ſſerokie przeſtrzeńſtwo przeto iż łáſką ſwą nieraczył opuſćić mię. *RejPs* 24v; a tak nie racz miły panie nas zamiatowac od łaski ſwoiey *RejPs* 153v; ábychmy byli ták łaſki twey náſyceni iáko ſucha ziemiá wody we dni gorące. *RejPs* 194, 58v, 67v, 88, 95v, 147 (*12*); *RejJóz* C4, N7, N7v, Q4; *SeklKat* T2; Prozno ſię ſpanem wpoczet wdać Snac liepey na laſcze przeſtać. *RejKup* n4; Wſnoſſe panie ręcze obie A widże jż bes łaſky twey Pomocz duſſy niemogę ſwey *RejKup* p3v, b5, d2, d3, o3v, r4v (*12*); *KromRozm I* H3v; *MurzHist* B2, H4; *MurzNT* 11; Táć łáſká [*Boża*] ſpráwuye w nas miłoſć ku bogu y ku bliźnyemu *KromRozm II* n2, c; *KromRozm III* G7; Wiernić twoi miły Pánie co w tobie vfáią/ Cić ſie z rádoſcią w łáſce twey dziwnie roſkocháią *LubPs* B4v, E3, E4 *marg*, H *marg*, H3, I3v (*21*); Przeſto teſz S. Páweł Ewanielią Swiętą zowie/ przepowiedánie łáſki y mowá poiednánia z Bogiem. *KrowObr* 44, 97v, 152, 154, 164, 170v, 212; A to naproſtſza drogá do tey łáſki iego/ Abyś myſli nie puſzczał ſwowolnie do złego. *RejWiz* 138, 36v, 50v, 53, 77, 82 (*9*); *Leop* 1.*Cor* 15/10, *Eph* 2/5; *RejZwierz* 59v; bo dla tego przyſzedł ná świát/ áby grzeſzniki łáſką ſwoią zbáwił. *BibRadz* *7; Ale bárzo obfitowáłá łáſká Páná náſzego z wiárą y z miłośćią/ kthora ieſt w Kryſtuśie Iezuſie. *BibRadz* 1.*Tim* 1/14, *Prov* 3/22, *Hebr* 12/28, 1.*Petr* 1/10, 13; *BielKron* 298, 422v; *OrzQuin* E2, G4, Y; A gdzieć to ſłowo łáſká przypádnie ná kogo/ iużći ſie tám wſzytko co iedno ieſt dobrego ná ziemi y ná niebie w thym iednym ſłowku zámyka. *RejAp* 198; *HistRzym* 65v, 117, 128; O ſrogaſz to rzecż nam wiedzieć/ iż tám tobie iuż ni cżym pomoc nie możemy/ ieſli ſobie tu łáſki nie vgonimy zá żywotá ſwego. *RejPos* 6v, 26v, 53, 74, 89, 101 (*17*); *RejPosWiecz*[3] 99; *HistLan* D2, E2; Ale nád inſze iego známienite dary/ onę łáſkę wyſłáwiáć mamy/ kthora nas cżyni ſpráwiedliwymi/ y znaczy nas Duchem S. *KuczbKat* 70, 70, 85, 160, 180, 200, 235, 390; *RejZwierc* 128v, 237, 245; [*człowiek*] bez łaſki ſam ku ſpráwiedliwośći przed Bogiem z ſwey wolney chućí/ poſtąpić niemoże. *WujJud* 95; ſam Pan łáſkę ſwoię do Sákráme[n]tow przywiazáć [*!*] raczył. *WujJud* 249, 67v, 94v, 97 [*2 r.*], 101, 113, 114 [*2 r.*] (*14*); *WujJudConf* 111v, 256v; *RejPosRozpr* b4v; *RejPosWstaw* 21v [*2 r*,], [21[2]]v, 22, [41[4]]; Iehowá/ Iehowá/ Bog Miłoſierny y Miłośćiwy długo cżekáiący/ y obfity włáſce y wprawdzie. *BudBib Ex* 34/6; *BudNT Rom* 11/6 [*2 r.*], 2.*Cor* 4/15; *CzechRozm* 131v, 216v; *KarnNap* Bv; *SkarJedn* A6, 10, 72, 347; *Oczko* 31; Liczby niemáſz łáſki twéy *KochPs* 103; Nieday/ áby vpádły wſtyd odnióſł ná ſobie/ Owſzem mógł zá twą łáſkę podźiękowáć tobie. *KochPs* 110; Boże móy/ ty bądź zemną/ prze imię ſwoie: Ty mię rátuy: bo wielkié ſą łáſki twoie. *KochPs* 169, 8, 29, 65, 76, 93 (*18*); vcżynię wſzytko co każeſz/ iedno twoiá łáſká niechay mię prowádzi *SkarŻyw* 83; BEnedict (to ieſt Błogoſłáwiony) imieniem y łáſką/ był wielebnego żywotá mąſz *SkarŻyw* 248, 4, 74, 121, 185, 196 (*12*); PAnu dźięki oddawaymy/ Iego łáſkę wſpominaymy/ Który hárdym miéſza rzeczy/ A ſkromné ma ná ſwéy pieczy. *KochPieś* 44; Bez ćiebie nic nie możemy/ łáſki twey potrzebuiemy/ do ćiebie Páná wołamy/ Alleluia. *ArtKanc* F3v, E5v, E20, F10v, G14, K11v (*13*); *ZawJeft* 18; Lecż znáiąc nas grzeſzne tego żebrzę Pánie/ Niech wſzędy ná rátunek mnie twa łáſká ſtánie *GrabowSet* C; Day rátunek/ bo twa moc łáſką opływa *GrabowSet* D; W twey łáſce/ me nádźieie/ przednie śiły máią *GrabowSet* G4; Rácż być pomocą/ do łáſki nędznemu *GrabowSet* L2v; BOże moy/ o Boże moy/ tożeś ieſt ćierpliwy/ Gdy ćię ią gniewam grzeſząc/ tyś z łáſką chętliwy *GrabowSet* N2; Láſki wzruſzywſzy/ wneteś mnie rátował/ A iáko Oćieo ſyná/ mnieś záchował. *GrabowSet* R4, A4v, B4, B4v, C, C4v (*49*); *KochFrag* 20; Abowiem ieſli mię łáſká twoiá bronić y ſzczyćić nie będźie/ zginąłem: będę iáko

proch od wiátru porwány/ á práwie wniwecż ſię obrocę. *LatHar* 140; niewdźięczność ieſt głownym nieprzyiaćielem łáſki/ y ieſt zbáwieniu przećiwna. *LatHar* 559; O Nadobrotliwſzy OYcże [...] tobie dźiękuię zá wſzytkie dáry twoie: (á miánowićie tu świeżą łáſkę wſpomni) *LatHar* 570, 6, 30, 34, 145, 232 (*19*); wſzytkim ták Zydom iáko y Pogánom/ przyſzłá łáſká Páná náſzego Ieſu Chriſtá: ktora też przeto łáſką ieſt názwána; iż nie iáko dług z ſpráwiedliwośći ieſt oddány/ ále dármo dány. *WujNT* 521; ták iż wam ná żadney łáſce (*marg*) ná żadnym dárze. G. (–) nie ſchodźi [*ita ut nihil vobis desit in ulla gratia*]/ oczekawáiącym ziáwienia Páná náſzego Ieſu Chriſtá. *WujNT* 1.*Cor* 1/7; Nie zániedbaway łáſki [*noli negligere gratiam*] ktora ieſt w tobie: ktorać daná ieſt przez prorokowánie/ z kłádzienim rąk kápłáńſkich. *WujNT* 1.*Tim* 4/14; Láſká dar Boży nádprzyrodzony/ ktory nas Bogu wdzięcznymi cżyni. *WujNT* Zzzzz4, s. 143, 190, *Ioann* 1/16 [*2 r.*], s. 439, 519 (*36*); *SarnStat* 986; *SiebRozmyśl* B, F3, F4, K4; Przyidźi Pánie Iezu Chryſte/ przyidźi pierwey do ſercá łáſką y duchem twoim *SkarKaz* 8b; ábych nigdy od łáſki y ołtarzá twego odepchniony y wzgárdzony nie zoſtawał. *SkarKaz* 316b, 41a, 82a, 122b, 209b, 347 [*2 r.*] (*13*); *CiekPotr* 63 [*2 r.*]; ia niegodny/ Sługá twoy w łáſkę twą głodnj. Ku tobie ſerce ſwe wznoſzę/ O rátunek Pánie proſzę. *CzahTr* H3v, B3, C3; *GosłCast* 51, 64; Twą łáſką wolny/ pomocą twą nogi Moie nie zſtąpią z twoiey świętey drogi *SzarzRyt* Bv.

łaska czego [*jaka*] (*31*): Rozlála ſie łaſka vcieſſné ij ſlodkieć wymowy w vſciech iego. *OpecŻyw* 39v, 2; O daleko to bylo Szluſznyey dacz tą laſką nyeuynnego począczya ſwey myley matcze *PatKaz II* 73; *PatKaz III* 137v, 152v, 153; *KromRozm III* G8; *LubPs* V v; *KrowObr* 106, 171v, 217; Przez tego duchá ieſt y bywa daná mądra mówá/ y vmieiętbna: [...] drugiemu łáſká vzdrowienia/ proroctwo *BiałKat* 201; *KuczbKat* 135; Pokutá ma pozwirzchnie znáki/ Rozgrzeſzenia/ Spowiedźi/ ſkruchy y Doſyćvcżynienia/ ktore známionuią łáſkę grzechow odpuſzczżenia/ tedy Sákráme^{n}tem być muśi. *WujJud* 160; *SkarŻyw* A5, 26; BOże/ ktory błędem vwikłáne rzeczy nápráwiaſz [...] rácż miłośćiwie wylać łáſkę iedności twoiey ná lud Chrześćijáńſki *LatHar* 621, 37, 429, 486; nie iednáką moc y łáſkę cudow Pan Bog dáie káżdemu świętemu y káżdemu mieyſcu: ále inſzą temu á inſzą owemu. *WujNT* 323, 84, 444, 637 *marg*, 728 *marg*, 802, Bbbbbb4. *Cf* »łaska usprawiedliwienia«, »łaska wiary«.

łaska czego [= *coś sprawia łaskę*] (*22*): á ták ty mnie moy pánie proſſę racz odżiwić łáſką miłoſierdzia twego/ ábych ſie mógł vpełnie náuczyć pełnić roſkazánia twego. *RejPs* 181, 217; *BibRadz* I 436b; *RejPos* 75; *KuczbKat* 135, 155, 230; *WujJud* 83; Cżyń ochotnie świętą wolą iego/ poniewaſz ſynowſkie ſerce/ w lane w ćię ieſt [...] łáſką ćię Nowego Teſtámentu pośila. *SkarŻyw* 2, 3; Day pámiętác łáſki/ twey wielkiey miłośći/ Zmiłuy ſię moy Boże *GrabowSet* P2; *LatHar* 66; *WujNT Act* 10 *arg*, s. 521; *SkarKaz* 119a. *Cf* »łaska krztu świętego«, »łaska sakramentu«.

łaska do czego (*5*): *SkarŻyw* 3; *WujNT* 200; Stáry zakon przez Moyzeſzá/ ktory pomocy do wypełnienia dáć nie mogł/ poſtáwiony ieſt: á nowy przez Chryſtuſá/ ktory łáſkę y pomoc do wypełnienia dáć mogł y dáie/ wnieśiony ieſt. *SkarKaz* 310b, 316b; *SkarKazSej* 670a.

łaska ku czemu [*jaka*] (*5*): *PatKaz III* 136v; *HistRzym* 54; iey [*Maryi*] tę łáſkę Bożą ku poczżęćiu y porodzeniu opowiedał ánioł *CzechEp* 192; przez [*Jezusa Chrystusa*] [...] wźięliſmy łáſkę y Apoſtolſtwo ku poſłuſzeńſtwu wiáry [*accepimus gratiam et apostolatum ad oboediendum fidei*] miedzy wſzytkimi narody *WujNT Rom* 1/5, s. 629.

łaska ku komu (*8*): *Leop Sap* 4/15; *SkarŻyw* 285; Boć wielka ieſt łáſká twoiá k nam/ ktorąś hoynie vkazał nam/ wźiąwſzy náſze przyrodzenie/ z ſwey miłośći. *ArtKanc* C17v, B6, K2; Lecz to com ieſt/ z łáſkim Bożey ieſt: á łáſká iego ku mnie prozną nie byłá [*gratia eius in me vacua non fuit*] *WujNT* 1.*Cor* 15/10; *SkarKaz* 487b; *PowodPr* 16.

łaska przeciw komu (*24*): *MurzHist* H3; *MurzNT* 103v; *KromRozm II* e3v, n3v; *KromRozm III* B7; *GliczKsiąż* D3v, M6v; niechay będą wysławiáne ſpráwiedliwośći páńſkie/ y łáſká przećiwko mocnym ludu Iſráelſkiego [*iustitiae Domini et clementia in fortes Israel*] *Leop Iudic* 5/11; *BibRadz* I 3a *marg*, 1.*Cor* 15/10; *RejPosWiecz*[3] 99; *KuczbKat* 325 *marg*; *WujJudConf* 79v, 104v; A vkazáłá ſie tá łáſká przećiw nam/ gdy tu dla nas przyść raczył ná ſwiát/ y sſtáć ſie prawdziwym człowiekiem *RejPosWstaw* 21v; *CzechRozm* 216, 221; *ModrzBaz* 109; *CzechEp* 119, 268; *KochEpit* A4; *ArtKanc* C2; *KochWr* 23; *LatHar* 592.

łaska na co (*1*): Ták nam P. Bog obiecuie záwżdy vżyczáć łáſki y pomocy ſwey ná pełnienie roſkazánia ſwego/ ábyſmy ſię trudnośćią nie wymawiáli. *SkarKaz* 41a.

łaska na kogo (*1*): [*w Maryi*] myeſzkacz myal bog y bycz pelną laſky y wſzytkyey ſzwyątoſzczy ſktorey pelnoſzczy na nas wſzytky ſyny adamoue laſka *PatKaz III* 92.

łaska nad kim (*68*): a ſnadz iuſz zadnego konca niema dobrotliwoſc twoia a miłoſierdzie twoie a gdyzes iuſz zaczął nad nami bez wſſey godnoſci taką łaskę ſwoię *RejPs* 211v, 104, 172v, 195v, 218v; Dziekuij Bogu jż ćzię ſtreſktał Za żiwota a nieprzeſtał Swey ſwietęj łaſky nath tobą *RejKup* ſ3, aa4; *LubPs* F, Iv, P3 *marg*, Tv, Y6v, Zv [*2 r.*] (*10*); *RejWiz* 53, 181v; *BibRadz* I 3b *marg*; *RejAp* 55, 91, 92v, 197v, 198 [*2 r.*]; *RejPos* 3, 32, 54, 55, 80 (*17*); *BudNT Act* 4/33; *KarnNap* A3v; *KochPs* 110, 129, 175, 193; *SkarŻyw* 79, 82 [*2 r.*], 167, 599; *CzechEp* 347; *ArtKanc* T8v; *ActReg* 77, 116; *GrabowSet* B2v, T; *KochFrag* 51; *OrzJan* 14 [*2 r.*]; *KołakSzczęśl* C4; *WysKaz* 14; y byłá wielka łáſká nád nimi [*Apostołami*] wſzytkimi [*et gratia magna erat in omnibus illis*]. *WujNT Act* 4/33; *CzahTr* Fv, G3v.

Ze zdaniem przydawkowym wyszczególniającym [*w tym*: *z zapowiednikami*: *ten* (*17*), *taki* (*5*), *jaki* (*2*), *on*, *takowy*; *iż* (*a. że*) (*29*), *aby* (*8*), *iżby* (*1*), *gdy* (*1*), *bez spójnika*: *kto* (*3*)] (*42*): a wſſakoż żádny s nich niebyl takowé laſki/ ktoby go na wieczerzą wezwál. *OpecŻyw* 73v, 2, 141v, 147v; *PatKaz I* 15v; *PatKaz II* 64v, 67, 73; *PatKaz III* 110v, 111; Dziękui á nieprzeſtáway záſlugowáć ie[mu] żá [*!*] ony łaſki/ iż on dobrowolnie bez wſſey godnoſći odpuſſcża wſſytki wyſtępki rozliczne twe *RejPs* 150; *RejJóz* F5v; *MurzNTSekl* A2; wyelka á oſobliwa to yeſt łáſká od miłego Bogá á ſtworzycyelá náſſego/ gdy małżonkowye w ſtadle á w przyworze małżeńſtwá ſwego dzyatki máyą myeć *GliczKsiąż* C7; *LubPs* ccv *marg*; *RejWiz* 53v, 80v; Mnie záprawdę namnieyſzemu ze wſzytkich ſwiętych dána ieſt tá łáſká/ ábych opowiádał miedzy Pogány [*data est gratia haec in gentibus evangelizare*]/ nie doſtępne bogactwá Chryſtuſowe *Leop Eph* 3/8; *BibRadz Tob* 10/14; *Prot* B4; *RejPos* 89, 286, 314; *BiałKat* 161; *BudBib Tob* 10/14; *PaprPan* H4; *KarnNap* F3v; *SkarŻyw* 260, 285, 482, 536, 557; *ArtKanc* B6, E9v, K15v, N15v, NI8; *LatHar* 555; Wſzák wiećie łáſkę Páná náſzego Iezuſá Chriſtuſá/ iż dla was zſtał ſię vbogiem/ ábyśćie iego vboſtwem byli vbogáceni [*Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi*, *quoniam propter vos egenus factus est Vulg* 2.*Cor* 8/9] *KołakSzczęśl* C; *WujNT* 2.*Cor* 8/9, *Eph* 3/8; *RybGęśli* C.

W pozdrowieniach:

»łaska (miłosierdzie) i pokoj) [*komu*] (od Boga Ojca)« = *gratia vobis*, (*misericordia*) *et pax a Deo Patre Vulg*, *PolAnt* (*42*): Láſká wam wſſytkim/ ktorzy ieſteśćie w Kryſthuſie Iezuſie *Leop* 1.*Petr* 5/14, *Gal* 1/3, 1.*Thess* 1/2, 1.*Tim* 1/2; Tymotheuſzowi właſnemu ſynowi w wierze/ łaſká niech tobie będźie/ miłośierdźie/ pokoy od Bogá Oycá náſzego/ y od Iezuſá Kryſtuſá Páná náſzego. *BibRadz* 1.*Tim* 1/2, 1.*Thess* 1/1 [2], 1.*Petr* 1/2; *GrzegRóżn* C3v, D3; *RejAp* 6, 6v [*3 r.*]; *BudNT przedm* b4v, b5, 1.*Cor* 1/3, *Tit* 1/4, *Philem* 1/3; *CzechRozm* 46, 199v; Láſká y pokoy niech ſię wam rozmnoży w vznániu Bogá y Chriſtuſá IEſuſá Páná náſzego *WujNT* 2.*Petr* 1/2, *Rom* 1/7, 1.*Cor* 1/3, 2.*Cor* 1/2, 1.*Tim* 1/2, *Gal* 3 (*20*); *SkarKaz*)(2, 607b.

»łaska (Pana naszego Jezusa Chrystusa) z wami (wszytkimi) (*a.* z duchem waszym); łaska ze wszytkimi, którzy miłują Pana naszego Jezu Chrysta« = *gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum* (*a. cum omnibus vobis*) *Vulg* [*formuła zamykająca listy apostołów*] (*26* : *1*): Láſka Paná náſſego Iezuſá Chryſtuſá ze wſſyſtkimi wámi A M E N. *Leop Rom* 16/24, 2.*Tim* 4/22; *BibRadz* 2.*Thess* 3/18, *Apoc* 22/21; *GrzegRóżn* M2; *RejAp* 196; Láſká páná náſzego Ieſuſa Chriſtá z duchem wáſzem bráćia/ amen. *BudNT Gal* 6/20[18], *Rom* 16/27[24], *Eph* 6/24; *CzechRozm* 199v; Láſká ze wſzytkimi którzy miłuią Páná náſzego Ieſu Chriſtá w nieſkáźitelnośći. *WujNT Eph* 6/24, *Rom* 16/20, 24, 1.*Cor* 16/23, 2.*Cor* 13/13, *Gal* 6/18 (*17*).

»łaska nad wami Boża« (*1*): Ani/ którzy przemijáli Czáſu zbiéránia zboża: Robotnikom winſzowáli/ Láſká nád wámi boża [*Benedictio Domini super vos Vulg Ps* 128/8]. *KochPs* 193.

W tłumaczeniu bibl. 2.*Cor* 12/9 (*6*): *BibRadz* 2.*Cor* 12/9; *CzechRozm* 202v, 203; *SkarŻyw* 196, 294; y rzekł mi; Doſyć ty maſz ná łáſce moiey [*sufficit tibi gratia mea*]: ábowiem moc w ſłábośći bywa potężnieyſza. *WujNT* 2.*Cor* 12/9.

W formule modlitewnej: »proszę twe(j) łaski« (*2*): O boże wſſechmotzny [...] proſſę twé niewymowné laſki raczyż mi to datz z ſwé mądroſcij/ abych pilnie mogła ſłużytz iego ſwięté miloſci. *OpecŻyw* 15; *LatHar* 652.

W połączeniach szeregowych (*79*): O wierny ſynie boży/ ku cżemu twa pokora tak niſko z ſtąpila/ cżym twá laſka roſpálona/ nácż twá lutuſtz [*!*] przyſſla/ cżego twá miloſtz doſięgnęla/ k cżemu przyſſło tweé zlutowanijé? *OpecŻyw* 134, 46, 189v; *PatKaz III* 107, 109, 150v; *SeklKat* N4v, S2v; *MurzNT Sekl* A2; *LubPs* ddv; *KrowObr* A2, A4v, 47v, 55v, 72v (*10*); Wy ktorzy ſię boićie Páná/ nádźiewayćież ſię dobrego/ weſela wiecznego y łáſki [*sperate in bona et in lactitiam seculi et misericordiae*]. *BibRadz Eccli* 2/8; *Mącz* 74d; *GrzegRóżn* M2; Gdyż tu nam známionuie thá białość pokoy/ łáſkę/ nádzieię/ á pewny znák miłoſierdzia Páńſkiego/ y wſzytkiego dobrego *RejAp* 57v, 6v, 35, 85, 91 [*2 r.*], 118 (*11*); *RejPos* 3, 80, 120v, 142v, 159 (*14*); *KwiatOpis* A2; *GrzegŚm* 66; *RejZwierc* 173v; *WujJud* 223, 258v; *BudNT przedm* a2; *CzechRozm* A2, 46v, 202, 214v; *KarnNap* C2v; *SkarŻyw* 349; *CzechEp* 283; *WerKaz* 275; *ArtKanc* A11v, T8v; *LatHar* 26; Kto ſię kośći ktorego męczenniká dotyka/ ten bierze nieiáką cząſtkę świątośći/ łáſki y mocy/ która w niey ieſt. *WujNT* 143, *przedm* 1, 2.*Cor* 13/13, 2.*Ioann* 3; *SkarKaz* 3a, 206b, 310b [*3 r.*], 514a, 552b; *VotSzl* B4v; On záſklepi dni wáſzé w ſwoiéy opátrznośći/ W Wieloſkárbnéy łáſce ſwéy/ y ſczodrobliwośći. *GosłCast* 11; *ZbylPrzyg* B4v.

W przeciwstawieniach: [*Z rzeczownikami oznaczającymi karę*] »łaska ... gniew (*27*), sąd (*8*), karanie (*6*), srogość (*6*), pomsta (*5*), sprawiedliwość (*5*), kaźń (4), złość (3), potępienie (2), strach (2), kłopot,

mierziączka, niełaska, nieprzyjaźá, rozgniewanie« (*72*): W thym pieniu prorok [...] proſi pokornie aby Pan bog raczył być obrońcą iego/ aby iego nie odrzuczał od oblicża ſwego a nawięcey gdy zgaſnie łaska a będzie zloſć obfitowała *WróbŻołt* Y2, Y3; znáiąc to iákoś ty ieſt miłoſierny/ á ná pomſtę nic nie vkwápliwy owſſem złáſką káżdemu gotowy *RejPs* 213v, 76, 138, 150v; *SeklKat* V; *RejKup* dd5; Z tądże też yeſt zakon łáſki/ iż przezeń odpuſſczoná nam yeſt od bogá myerźyączká/ á łáſká przywroconá *KromRozm II* m2; Pan wiernem w łáſce/ á nyewiernym w ſrogośći pánuie. *LubPs* P3v *marg*, X4 *marg*, Y6; *KrowObr* 53 [*4 r.*] 143; O nędzo/ o ſlepoto narodu błędnego/ Iż ni łáſki nie baczyſz/ áni ſtráchu ſwego *RejWiz* 50v; Otoż duſzę niewinną z Máieſtatu ſwego/ Podawa iáko w ſequeſtr do ciáłá márnego. Aby iey thu probował iáko w ogniu złotá/ Ieſliże łáſki godná/ álbo theż kłopotá. *RejWiz* 117, 122, 127, 132v, 182, 184v; *BibRadz* I 9d *marg*; *BielKron* 4; *RejAp* 125v; *HistRzym* 54; ále nád ludem tym bez pomſty nie będzie rozgniewánie me/ á ty zoſtánieſz w łáſce moiey *RejPos* 50v, 104, 314v; *RejPosWiecz*[3] 98 *marg*; *RejZwierc* 265v [*2 r.*]; ſámi o ſobie śmiele kázáć niemamy/ iákobyſmy iuż pewni zbáwienia być mieli: poniewaſz niewie człowiek ieſli nieprzyiáźni álbo łáſki godźien. *WujJud* 68v, 68, 105; *WujJudConf* 93v; *CzechRozm* 93v; przez ktorego Bogá przenoſzeni bywamy/ z grzechu do ſpráwiedliwośći/ z gniewu do łáſki iego/ z potępienia do zbáwienia wieczżnego *KarnNap* B2, Bv; Gniéw iego nietrwálſzy piány/ A łáſki wiek nieprzetrwány *KochPs* 41, 113, 153; *SkarŻyw* 2, 79, 262, 493; Miéy nas ná wódzy/ niech nas nieroſpycha Docześna roſkoſz licha. Niechay ná ćię pomnięmy/ Przynamniéy w kaźni: gdy w łáſce niechcemy. *KochTr* 19; *CzechEp* 49, 283; *ArtKanc* A15, M18; *ZawJeft* 18; Ktory/ długo ćierpliw/ z tą łáſką zloſnemu/ Karánie znieść kazał/ zá niezmierne złośći *GrabowSet* R4v; Byś ſłowá ſwoie wſpomniawſzy/ nádemną Láſki ſwey vżył/ w ſąd nie wchodząc zemną. *GrabowSet* T, Bv, Cv, C3, E4, Pv, T; *LatHar* 130, 624; *KołakSzczęśl* C4v; *WujNT* 742 [*2 r.*]; Ná ſądźie tym nie będzie odwłoki/ nie będźie żadnego miłośierdźia/ nie przeſzkodźi łáſká/ muśi miłośierdźie ábo milczeć/ ábo z dáleká y prożno płákáć; á ſpráwiedliwość ſzczera y goła ſkázowáć ma. *SkarKaz* 4a, 347a, 352b, 384b; *VotSzl* A2v; *SzarzRyt* C.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi przewinienia człowieka*] »łaska ... grzech (śmiertelny) (*47*), występek (*4*), złość (ludzka) (*3*), postępek wszeteczny (*a.* złośliwy) (*2*), przestępstwo (*2*)« (*58*): Laſka zakrywá mnogoſtz grzechow *OpecŻyw* 46v; *PatKaz I* 5v; *PatKaz III* 141 v; *TarDuch* E4; *SeklKat* v, v4; *MurzHist* Fv; *MurzNT* 3v; *KromRozm II* m2v; *SeklPieś* 20; *KrowObr* 44v; *RejWiz* 188v; *Leop Prov* 14/9; A ták wieku oſtátniego/ Pośle [*Pan Bóg*] ná ſwiát ſprawcę ſwego. Ten ſie z Zydowki národzi/ Láſką wyſtępki nágrodzi. *BielKron* 134, 4 [*2 r.*]; *HistRzym* 101; *RejPos* 133v, 228v; *BiałKat* 16; *KuczbKat* 155; *BudNT Rom* 5/20, 21, 6/1; *KarnNap* C2, E3v; *KochPs* 34; *ReszPrz* 49; *ArtKanc* D8v, F14v, L20v; WIerzyłem/ żeś mnie miał wyſłuchać Pánie [...] Láſkąś záſłonił poſtępek złośliwy/ Chcąc mi okázáć iákoś dobrotliwy *GrabowSet* N2v; Oświeć mnie/ chęć zápal/ poświęć/ twe naczynie Oczyść z złośći/ łáſki niechay twey nápłynie *GrabowSet* O3v, B3, F3v, G4, I2 [*2 r.*], Pv (*12*); *LatHar* 39, 148, 201, 416, 519, 580, 677; *WysKaz* 15, 16; Lecz gdźie obfitowáło przeſtępſtwo/ tám łáſká tym więcey obfitowáłá. áby iáko grzech krolował na śmierć ták też áby łáſká krolowáłá przez ſpráwiedliwość ku żywotowi wiecznemu [*ubi autem abundavit delictum*, *superabundavit gratia*; *ut*,

sicut regnavit peccatum in mortem, ita et gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam] *WujNT Rom* 5/20—21, *s.* 518, *Rom* 6/1, *s.* 544, Cccccc.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi zabiegi człowieka*] »łaska ... uczynki (*41*), zasługi (*22*), staranie« (*62*): ábowiem kto ſie w tem obaczy/ ſnadz mu to więcey pochodzi z łaſki páńſkiey niſſli z iego ſtáránia. *RejPs* 188; *SeklWyzn* b4v; *SeklKat* N3; Bo by też ſnac był naliepſzy Iednak nedznik ſwiata ſedſzy. Z zaſlugy ſwoiey do nieba Idz niemoże/ Laſky trzeba. *RejKup* 12, a7; *LubPs* H3; *KrowObr* 59v; *BielKron* 158, 260v; *Mącz* 333c; *WujJud* 97, 101, 110 [*2 r.*], 111, 111v (*17*); Ieſli przez łáſkę/ iuż nie z vczynkow/ boby iuż tám łáſki niepotrzebá/ gdźie kto co záſłuży. A ieſli z vczynkow bywamy vſpráwiedliwieni/ tedy iuż nie z łáſki [*Si autem gratia, iam non ex operibus; alioquin gratia iam non est gratia Vulg Rom* 11/6]/ boby tám iuż vczynkow nie było/ gdźie łáſki á zmiłowánia potrzebá. *WujJudConf* 111v, 100, 110v, 111v, 114, 114v;*BudNT Rom* 11/6, k2v *marg*; Iż poniewaſz żaden nigdy nie mogł być vſprawiedliwiony z vczynkow: tedy on też vczynki wolał ná ſtronę odłożyć/ á ná łáſkę ſie Bożą ſpuśćić. *CzechRozm* 208v, 208, 208v [*2 r.*], 212 [*3 r.*], 212v, 216v (*12*); *KarnNap* D3v, E3v; *WujNT przedm* 13, *s.* 84, 108, 533 [*2 r.*], 536 [*2 r.*] (*12*); *SkarKaz* 351a.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi nakaz i rygor*] »łaska (i prawda) ... zakon (*22*), przykazanie« (*23*): Ale yednák y o obyczáynym przikazányu dobrze może być rozumyano/ iżeſmy pod nim nye yeſt/ ále pod łáſką *KromRozm II* nv, n; *KrowObr* 43v, 44, 56v; *BibRadz Gal* 5/4; *WujJud* 76; *WujJudConf* 79; *CzechRozm* 19 [*2 r.*], 93v [*2 r.*], *v; *CzechEp* 32, 320, 367; *WerGośc* 208; *LatHar* 556; Abowiem zakon przez Moyzeſzá ieſt dan; á łáſká y prawdá przez Ieſuſá Chriſtuſá ſię sſtáłá [*lex per Moysen data est, gratia et veritas per lesum Christum facta est*]. *WujNT Ioann* 1/17; Abowiem grzech nád wámi pánowáć nie będźie: Bośćie nie pod zakonem/ ále pod łáſką [*non enim sub lege estis, sed sub gratia.]. WujNT Rom* 6/14, *Rom* 6/15, *Gal* 5/4; *SkarKaz* 310b.

W porównaniach (*3*): *OpecŻyw* 187; Láſká Boża ieſt iáko rzemiosło ktorym nierobiący/ nic niema. *SkarŻyw* 26 *marg*; Iák wdźięcżnie kwiát rożány wſchod ſłońcá rozbija/ [...] Ták twa łáſká cżłowieká/ tu ná świećie zdobi *GrabowSet* Ev.

Zwroty: »być (*a.* żyć, *a.* mieszkać, *a.* trwać) w, na łasce, pod łaską« = *esse a. permanere sub gratia Vulg* [*szyk zmienny*] (*79* : *5* : *6*): *OpecŻyw* 48v; *PatKaz I* 5v; *PatKaz II* 78v; Dayże to miły pánie by ſie to ſpełniło Aby to pokolenie w twoiey łáſce było Aby ſie rozmnożyło/ ku wſſemu dobremu *KlerWes* A2; my ktorzy mieſzkamy w tym koſciele w łaſce bożey, dóbr a duſznego będziemy naſyceni. *WróbŻołt* T8v; *SeklKat* Tv, Xv, Yv; *RejKup* r4; *KromRozm I* Ev; *KromRozm II* n, nv; Bo wyedz żeć wżdy zoſtáną oſtátki wyernego/ Ktory tu żył ſpokoynye w łáſce Páná ſwego *LubPs* K2v, P2v *marg*, T2, Y2v *marg*, Z5 *marg*, bb6; *KrowObr* 53, 53v; *BielKron* 4, 35, 136v, 464, 467v; *RejAp* 6v, 38, 41, 68v, Ee2v; Dzyatki Krześćiáńſkie ſą ná łáſce Páńſkiey/ choćby nie były krzczżone *RejPos* 153 *marg*; A záſię myſl á ſerce vniżone/ iáko było záwżdy w wielkiey miłośći á w wielkiey łáſce y powadze v niego [*Boga*] *RejPos* 199; kto vwierzy á okrzczżon będzye w imię ſwięte iego/ iż pewnie zbáwioń á záwżdy ieſt w łáſce á w opiece ſwiętey iego. *RejPos* 356, 20v, 42, 42v, 43v, 45v (*25*); *BiałKat* 226; *BielSat* H2; *KuczbKat* 365; *RejZwierc* 2, 57; *WujJud* 133; *WujJudConf* 246v; *CzechRozm* 165v; IEſzcże zacna Korono ſobą nic nie trwoży/ Nic nie wętpi w łáſceś ieſt y obronie Bożey *PaprPan* Ee3v; *SkarŻyw* 349; *ReszList* 158; *ArtKanc* K13v; *ZawJeft* 11, 25; *GostGospSieb* +4v; Vczyć ſię będą/ żyć pod łáſką

Bożą. *GrabowSet* Q3, V2; Y ieſliś przed tym miły P. Bogu był/ przeto żeś w iego łáſce świętey żył y mieſzkał *LatHar* 204; święći w niebie [...] w tákiey czći y łáſce ſą v Páná Bogá/ że y mogą y chcą dobrodzieie ſwe przyiąć do przybytkow wiecznych *WujNT* 262, 30, *Act* 13/43, *s.* 518, 540, 550 (*15*); *SkarKaz* 117a, 275a.

»z łaski da(wa)ć, podać (*a.* rozdać), (na-, po)dany« = *gratuitus Calep* [*szyk zmienny*] (*88* : *5* : *12*): [*ludziom prostym*] mily Iezus z ſwé laſki dáwá rozu^{m} głęboki wielkie rzeczy vznatz ij téż zrozumietz. *OpecŻywPrzedm* C4; *PatKaz II* 66; *LibLeg* 11/11; *SeklWyzn* f4v; yż nam pan Bog dał złaſki żywoth wieczny/ y to czo mamy/ dla tego też my powinny dawać bliznemu naſſemu potrzebuiącemu przebog *SeklKat* M; *RejKup* dd6v; *LubPs* B3, D, E2v, F4v, O6 (*9*); [*ten porządek ja*] ile Pan Bog raczył dáć z łáſki ſwey/ ile mi też czáſu od moich prac sſtawáło/ wypiſałem krotko *GroicPorz* A3v; *KrowObr* 12v, 163v, 228v; Gdyż nam piſmo nie broni z dobrą myſlą tego/ Vżywáć dobrodzyeyſtwá z łáſki nádánego. *RejWiz* 190v, 46v, 49v, 50v [*2 r.*], 116v, 151v, 184v; *Leop* A3v; *RejZwierz* 124v; *OrzQuin* L2; *RejAp* 28v [*2 r.*], 158, 161v, 174; *HistRzym* 28v, 123v; *RejPos* A3v, 42v, 48, 75, 81v (*28*); *RejPosWiecz*^{2} 90v, 92v; *KuczbKat* 404; Fortunny to komu ſzczęſcie z niebieſkiego grodu Z łáſki dano *RejZwierc* 86v, 105v, 169, 236v, 237; *WujJud* 52v, 108v, 111v; *RejPosRozpr* c4v; *CzechRozm* 185v, 218v; *ModrzBaz* 70; *KochPs* 6; *SkarŻyw* 172; *CzechEp* 127; *KochFr* 84; *ArtKanc* D8v, T10v; *ActReg* 29; *Calep* 464a; *GórnTroas* 23; *GrabowSet* Pv; *OrzJan* 92; *LatHar* 207, 209, 220, 343, 448, 459, 470; *WujNT Rom* 12/3; *SarnStat* 1002; *SiebRozmyśl* B2v, E4; *SkarKaz* 578a; *VotSzl* A2; *SkorWinsz* A2.

»przez łaskę dać« (*1*): przes twoiα dobrotα day nam ſbawyenye przeſtwα laſkα day tu dobre pomyeſſkanye a potim ſtobα wyeczne krolyowanye. *BierRaj* 20.

»łaską darować, darowany, darowanie; łaskę darować; darowana łaską« [*szyk zmienny*] (*5* : *2* : *1*; *3*; *2*): *OpecŻyw* 48; *PatKaz II* 20v; *LubPs* S6v; *KrowObr* 214v; myſmy też w nim [*w Chrystusie*] y obráni/ y vmiłowáni/ y łáſką przed cżáſy wiekuiſtymi dárowáni [*Vulg Eph* 1/4] *CzechRozm* 28v, 31v [*2 r.*], 61, 259; Páná z chęćią wyznawayćie/ [...] Abowiem nas vmiłował/ Hoynie łáſką ſwą dárował *KochPs* 177; *CzechEp* 188, 257; *ArtKanc* K14.

»z łaski (do-, ws)pomoc (*a.* wspomagać, *a.* podpomagać)« [*szyk zmienny*] (*14*): *RejJóz* B2; *MurzNTSekl* A2; *LubPs* T2v, Y4; *SeklPieś* 32; A thák wiedz że ten Bog náſz ieſt ták iſtność dziwna/ [...] Ktorey żadny rozeznáć ni zrozumieć może/ Aliż kogo z łáſki ſwey onże ſam wſpomoże. *RejWiz* 113v, 50v; *RejAp* 138; *RejPos* 307; *RejPosWstaw* [110^{2}]v; *HistHel* D; Do ćiebie ſye vćiekam/ á ty złáſki ſwoiéy Chćiéy ſmętnéy duſzy dopomoc moiéy. *KochPs* 175; *ArtKanc* L12v; *OrzJan* 106.

»z łaki dopuścić« (*2*): Bo ſam Bog wtych drzwieżach ſiedzy A komu złaſky dopuſczy Is bez klucża zamek puſczy Ieno mu mocnie wież ſługo *RejKup* o7v; *SkarŻyw* 294.

»łaski dosta(wa)ć (*a.* dostąpić, *a.* nabyć *itp.*); dostanie (*a.* dostąpienie, *a.* otrzymanie *itp.*) łaski; łaskę otrzymać (*a.* odnieść, *a.* osiągnąć *itp.*)« [*szyk zmienny*] (*35*; *10*; *27*): O czlouyecze, y chczeſz laſky boſkyey doſtąpycz uczyekay ſyą do panny czyſtey pokornym ſerczem Odzyerſzyſz wſzytko *PatKaz II* 49v; *PatKaz III* 152; *TarDuch* E4; Z tąd obacż pożytek ſwiątoſci iże przez nie cżłowiek doſtawa łaski Bożey. *WróbŻołt* H4; racz łaskawie [...] nas tak ſprawowac iako by my naſladuiąc ſprawiedliwoſci łaskę twą ſwiętą ſobie otrzymali. *RejPs* 16v, 100v, 105, 107v; *HistAl* E6v; *MurzHist* I3v; *KromRozm III* B2; *KrowObr* 44, 61, 106, 176, 242v; *RejWiz* 45, 100v, 184v; *BibRadz Prov* 8/35, *Eccli* 32/16, II

128b *marg*; prze ktore wyſokie cnoty/ wielkiey ſławy/ y miłośći doſtánie v ludzi/ á v Bogá znáczney łáſki *GórnDworz* Gg4; *HistRzym* 72; *RejPos* 90v, 162, 266, 347; *BiałKat* 243v; *KuczbKat* 110, 135, 150, 155, 180 [*2 r.*] (*9*); *RejZwierc* 46v, 94; *WujJud* 166v, 190, 250; *WujJudConf* 81v; *KarnNap* C4v, E3v; *ModrzBaz* 11v; *KochPs* 96; *SkarŻyw* 262; Ceremonije w tym tylko ſámym kośćiele Bożym ſą/ nam ku pozyſkániu łáſki Bożey vżyteczne. *ReszPrz* 24, 52; *ReszList* 154; *ArtKanc* F17v, 118, M19v; Pámięć dam świátu temu/ Ze ſerce me vfáiąc/ Láſkę odnioſło/ k tobie przyſtawáiąc. *GrabowSet* Lv; *LatHar* 244, 246, 396, 519; *KołakSzczęśl* A3v; *WujNT* 13, 194, 520; *SiebRozmyśl* Bv [*2 r.*], M2; *KlonKr* C; *SkarKaz* 3a, 385b; Leć przećię w miłoſierdźiu twym nádźieię mamy/ Ze łáſkę twą nád ſobą wrychle otrzymamy. *CzahTr* G3v; *ZbylPrzyg* B2.

»(d)ufać (*a.* mieć ufność) w łasce, łasce, w łaskę; dufanie w łasce; dufność łaski« [*szyk zmienny*] (*10* : *4*; *1*; *1*; *1*): *OpecŻyw* 45v; *RejKup* n5, p8, r2, dd2v; *MurzHist* G3v; *KromRozm II* ev; *WujJudConf* 104v; *BudBib* 4.*Esdr* 11/46; *KochOdpr* C; Vfam twéy łáſce/ że mię ná wieki Nieſpuśćiſz/ panie/ z ſwoiéy opieki *KochPs* 33, 30, 48, 109; *SkarŻyw* 235; *ArtKanc* H15v; Ieſzczem v pierśi wiſiał mátkiey moiey/ Kiedym moy Boże vfał w łaſce twoiey. *CzahTr* B3.

»karać bez łaski« (*1*): Z nienawiśći gdy zgrzeſzę/ karz bez łáſki zá to/ Lecż miłośćią zbłądzęli/ proſzę pomni ná to/ Ze zá to twego gniewu niechćiałbym odnośić *GrabowSet* Dv.

»z łaską karać« (*3*): *RejWiz* 130v; Dobre iáko z łáſką Pan karze. *RejZwierc* 175v *marg*, Aaa3v.

»łaskę mie(wa)ć« = *habere gratiam Vulg* [*szyk zmienny*] (*55*): *OpecŻyw* 45v; *PatKaz III* 94v, 147v; *LibLeg* 8/133v; Iako ziemia ſucha, to ieſt ktora łaski twey nie ma. *WróbŻołt* tt3, Xv, kk5v; *LudWieś* A3; *SeklKat* B3; *RejKup* ee4v; *MurzHist* D3v; *DiarDop* 110; *LubPs* aa5 *marg*, ii; *KrowObr* 44, 55v; *RejWiz* 50; Páweł ſwięty miał oſobną łáſkę Pogánom Ewángelią kázáć ku oſwieceniu ich. *Leop Eph* 3 *arg*, 3.*Esdr* 6/5; *OrzQuin* M4v; *HistRzym* 65; *RejPos* 54 *marg*, 120, 120v, 133v; *KuczbKat* 180, 225; *WujJud* 104v, 113; *BudBib* 4.*Esdr* 4/42 [44]; *CzechRozm* 31v, 172v, 239; Bo wielka to rzecż ieſt/ mieć łáſkę Bożą/ y Pánu Bogu przyiaćielem być. *KarnNap* D; Ieſli Dawid ſługá twóy łáſkę miał v ćiebie/ Niechćiéyże y potomſtwá odmiátáć od śiebie. *KochPs* 195, 150; cżyń teſz ty iáko Abel/ ſprzećiwiay ſię ták grzechowi á cżyń dobrze: tęż odemnie łáſkę mieć będzieſz. *SkarŻyw* 263, 31 [*2 r.*], 208; *BielSjem* 41; *ZawJeft* 35; *GrabowSet* K3; *KołakSzczęśl* Bv; *WujNT* 108, 200, 429, 541, 624 *marg*, *Hebr* 12/28; *SkarKaz* 311a, 312a, 578a, 670a; A iż grzechow wſzyſcy trudno vść możem: od tego łáſkę mamy IEZVSA Chryſtuſá w ſákrámenćie ſpowiedźi/ ná ktorey krew iego oczyśćia nas *SkarKazSej* 661a.

»mieć [*kogo*] w łasce« (*2*): *BibRadzBaz ktv*; NA tych Bog pokazał tey zacney Koronie/ Ze ią chciał mieć w łáſce ſwey y w ſwoiey obronie. *PaprPan* Dd3.

»mieć [co] z łaski, przez łaskę« [*szyk zmienny*] (*28* : *1*): *PatKaz III* 92; *KromRozm II* n2; *LubPs* X4; *KrowObr* 55v, 59, 210v; Choć drudzy z Bożey łáſki ſłuſzną żywność máią/ A wżdy ſie dla pożytkow w niewolą przedáią. *RejWiz* 104; *GrzegRóżn* D3v; *RejPos* 165, 219v, 239v; *BiałKat* 198v; *RejZwierc* 66; *WujJud* 110, 110v; *WujJudConf* 102; *RejPosWstaw* [21[3]]v; *CzechRozm* 61, 251; *ArtKanc* M11; *GrabowSet* F4v; *LatHar* 441; mamy bowiém z łáſki Bożey Polaków dobrych dosyć y wymowców wielkich *JanNKar* D2v; Wſzákże w téy mierze/ gdybyſmy z łáſki Bożéy mieli ſyny y dźiewki [*filium vel filias* (*divina nobis providente elementia*) *habuerimus JanPrzyw* 4] *SarnStat* 882; *PowodPr* 60; *VotSzl*

C4v; *CiekPotr* 24; Druga wolność ieſt dobra: obcym pánom y pogáńſkim krolom nie ſłużyć/ [...] Tę wolność maćie z łáſki Bożey *SkarKazSej* 692b, 693a.

»mieć (*a.* pokładać) nadzieję w łasce, o łasce; nadziewać się łaski; nadzieja łaski« = *sperare misericordiam PolAnt* [*szyk zmienny*] (*8* : *1*; *3*; *3*): *LibLeg* 10/114v, 11/44v, 142; *RejKup* r6; Wſcyągnęłá ſie duſſá ma w ſłowye Páná mego /[...] Pokłádáłá nádzyeyę w łáſce Páná tego. *LubPs* ddv; nienádziewayćie ſie żadney łáſki/ bośćie ſniey wypádli. *KrowObr* 56v; *BibRadz Eccli* 2/8; *RejPos* 262; *WujJud* B; *CzechRozm* 22; *KarnNap* E2v; Ia w nádźieię łáſki twéy będę ſpał beſpiecznie/ Bo mię ty ſam/ pánie móy/ opátruieſz wiecznie. *KochPs* 6; *SkarŻyw* 440; *OrzJan* 106; mieyćie nádźieię o łáſce wam ofiárowáney [*sperate in eam quae offertur vobis gratiam*]/ przez obiáwienie Chriſtuſá Ieſuſá *WujNT* 1.*Petr* 1/13.

»łaską nagrodzić (*a.* nagradzać)« (*4*): *RejPs* 94, 205v; *RejZwierz* 52; A Pan ktory łáſką nágradza [*retribuit gratias*]/ będzie pámiętał ná potym/ iſz tákowy najdzie podpomożenie cżáſu vpadku ſwego. *BudBib Eccli* 3/32[34].

»łaską napełnić, napełniać się, napełnion; napełnić, napełniać się łaski« [*szyk zmienny*] (*6* : *1* : *1*; *3* : *2*): Raczyż ſwą laſką napelnitz/ Sertza ktorés ráczyl ſtworzytz. *OpecŻyw* 177, 8v, 181; *PatKaz II* 49v; *PatKaz III* 110; *WróbŻołt* V8; *KuczbKat* 140; *SkarŻyw* 224; *ArtKanc* H5v, T10v; O iákoż to święte ſą gody/ ná ktorych Chryſtuſá pożywamy/ ná mękę iego wſpominamy/ łáſki ſię iego nápełniamy/ á zaſtáwę chwały przyſzłey otrzymawamy *LatHar* 103, 276, 381.

»łaskę naruszyć; łaski naruszenie« (*2*; *2*): tedy ſie o tym pilnie ſtáray/ iákobyś ſobie ni w cżym nie naruſzył ſwiętey łáſki iego. *RejPos* 3v; *CzechRozm* 238; Niechayże mi tá ſłábość y oźiębłość moiá/ nie iedna łáſki twoiey náruſzenia *LatHar* 217, 235.

»łaską nawiedzić (*a.* nawiedzać), nawiedzeni« [*szyk zmienny*] (*6* : *1*): nyezányechał Bog z nyewymownego miłoſyerdźya ſwego rodzay ludzki vpádły łáſką ſwą ſwyętą náwyedzáć *KromRozm III* B3v; *LubPs* S2v; *RejWiz* 155; Pan Bog cżęſtokroć łáſką ſwoią w dárzech rozmáitych/ narod ich [*Izraelitów*] náwiedzáć ráczył *BielKron* 35v; *RejPos* 220v; *SkarŻyw* 212; *ArtKanc* Kv.

»łaskę [*nad kim* (*9*), *z kim* (*1*), *komu* (*2*)] objawić (*a.* zjawić)« (*12*): Stworziwſſy go dziwnie ſobie Podobnego kſwey oſobie Dziwnies Laſkę nadnim zyawił A ſkutkiem wſſego poprawił *RejKup* p5, ſ7v, y8v; *LubPs* H, Tv, Y6v, Zv; *RejWiz* 52v; Pirwſzą łáſkę raczył obiáwić Adámowi *BielKron* 4; *GrzegRóżn* O2; Pánie ty nas ſam rácż zbáwić/ łáſkę twą z námi obiáwić *ArtKanc* P19, P3.

»(o)czek(aw)ać łaski« [*szyk zmienny*] (*7*): [*złośćiwi*] będą wyniſſczeni/ á ći co oczekawáią łáſki páńſkiey iákoby práwem dziedzicznem opánuią ziemię. *RejPs* 55; *HistRzym* 106; *RejPos* 46v; *RejZwierc* [238]; *KochPs* 78; Iáko ſłużebnieá chęći pániey ſwoiey Cżeka: ták y náſze oczy/ łáſki twoiey *GrabowSet* S2; *SkarKaz* 514a.

»łaskę odjąć (*a.* odejmować)« [*szyk zmienny*] (*7*): *MurzHist* O4v; *RejPos* 49; Dał im Bog duchá zdrętwienia.) [...] nie wpuſzczáiąc złośći/ ále odeymuiąc łáſkę y pomoc ſwą. *WujNT* 563, 51, 526; *WysKaz* 15, 16.

»oddalać (*a.* oddalić) [*od kogo*] łaskę; oddalon (od) łaski; oddalenie łaski« [*szyk zmienny*] (*3*; *2*; *2*): *RejPs* 77, 207v; tákieſz ćiáło cżęſtokroć oddała łáſkę od cżłowieká przes śmiertelny grzech *HistRzym*

65v; prze złośći/ człowiek oddałony Od łáſki twoiey: w tym potępion bywa *GrabowSet* D; *WujNT* Dddddd; *SkarKazSej* 707a [*2 r.*].

»(od)da(wa)ć łaskę; łaska (jest) (na-, po-, przy)dana; dodanie, dawca łaski« = *dare a. retribuere gratiam*, *data est gratia Vulg*, *PolAnt* [*szyk zmienny*] (*77*; *44*; *1* : *2*): [*o Maryi*] pomágáſs wſſytkim/ bo iedno przez cię bog daie laſkę ij miloſierdzié wſſytkim. *OpecŻyw* 183v, 2, 141v; *PatKaz I* 6, 6v, 11, 18v; *PatKaz II* 49v, 73 [*2 r.*], 77; *PatKaz III* 107, 126, 132v, 151v, 152; *HistJóz* A3v; *WróbŻołt* nn6v, ſſ7v; *RejPs* 226; *SeklWyzn* d3v; *SeklKat* S4v; *KromRozm II* p2v; Boże pomnoż ye [*dobrego ojca i matki dziecię*] ná ſwyecye/ á day im łáſkę a fortunę we wſſytkich rzeczách. *GliczKsiąż* C, P4; *LubPs* Tv; *SeklPieś* 20; *KrowObr* A4v, 25, 43v, 46, 47 (*9*); Przetoż powiáda/ Bog ſie pyſznym przećiwi/ á pokornym łáſkę dawa [*dat gratiam*] *Leop Iac* 4/6, *Eccli* 35/4, *Eph* 3/8, *Iac* 4/6, 1.*Petr* 5/5, AAA4v; *BibRadz Tob* 10/14, *Eph* 4/7; *OrzQuin* G3v; *SarnUzn* 7v; A przeto vpominam wſzytkich w obec miłoſnie/ áby każdy ſobie od Páná BOgá dáną łáſkę wdźięcznie przyymuiąc/ ſwemu wezwániu cżynił doſyć *LeovPrzep* E4v; O namileyſzy ſynu/ Boże dáy tobie łáſkę ſwą/ ábyś mu był miły, *HistRzym* 82v, 54, 100v [*2 r.*]; *RejPos* 47v, 94, 114, 321; *BiałKat* 383v; Bierzmowánie iáko inſze Swiątośći nową łáſkę dawa. *KuczbKat* 155 *marg*, 155, 180 [*2 r.*]; *WujJud* 26, 94v, 160, 160v [*2 r.*], 219; *BudBib Tob* 10/14; *BudNT* 1.*Cor* 1/4, *Eph* 3/2; *CzechRozm* 19, 93v, 211v; *ModrzBaz* 144v; Dośić mię miła mátko/ bogáto zoſtáwiſz: gdy mi dziedzictwo cnot S. y łáſkę á opiekę Chryſtuſowę teſtámentem oddaſz. *SkarŻyw* 143, 3, 26, 227, 262, 263; *KochJez* A2v; *ArtKanc* A11, E9v, F10v, I4v [*2 r.*], N18, T11v; Day mi ſzczżodrobliwie Ducha twego/ y łáſkę zbáwieniu memu potrzebną. *LatHar* 44, +11, 201, 648; Lecz káżdemu z nas daná ieſt łáſká wedle miáry dáru Chriſtuſowego. *WujNT Eph* 4/7, *s.* 194, 309, 417, 441, *Act* 11/17 (*27*); *SiebRozmyśl* E4v, K3v; *SkarKaz* 310b, 312a, 348b; Przeto im wſzytko dawał z niebá Bog łáſkáwy/ Láſkę ſwoię y zdrowie/ ſzczęśćie/ dawcá práwy. *ZbylPrzyg* B4v.

»odpaść (*a.* odpadać) od łaski, wypaść z łaski« [*szyk zmienny*] (*8* : *1*): *MurzHist* F2v; *RejAp* 1; *RejPos* 146v; *WujJudConf* 72; *CzechRozm* 238v; bo kto niewierzy/ iſz ieſt toſz prawdziwe/ iáko on rzekł/ od łáſki odpada/ y od zbáwienia. *SkarŻyw* 456, 258; *SkarKazSej* 672a, 687b.

»łaskę ofiarować, łaska ofiarowana« = *gratiam offerre Vulg* (*3*; *2*): *CzechRozm* 92; zbáwićielem moim będąc k temu/ Láſkę ſwą ofiáruieſz/ wyſtępkowi memu. *GrabowSet* Pv; *WujNT s.* 393 *marg*, 529, 1*Petr* 1/13.

»łaską opatrzyć, opatrzony« [*szyk zmienny*] (*11* : *3*): *RejPos* 184, 186; A to małżeńſtwo święte/ ſam Pan Bog ná początku świátá w Ráiu [...] vſtáwił/ y ták ie opátrzył oſobliwą łáſką/ że áni go zepſował grzech pierworodny/ áni zgłádził potop *KarnNap* F2; *KochPs* 80; RAcż nas wyſłuchać Boże wybáwićielu náſz: ábychmy mocą tego Sákrámentu/ byli [...] ná tym ſwiećie łáſką/ á ná przyſzłym chwałą miłośćiwe opátrzeni. *LatHar* 93, 33 [*2 r.*], 179, 242, 366, 559 (*10*).

»oświecić (*a.* oświecać, *a*, objaśnić), oświecony łaską; oświecenie łaski« [*szyk zmienny*] (*7* : *2*; *2*): *RejWiz* 165v; Oświéć łáſką ſwą wſzyſtko Króleſtwo náſze Polſkié/ ábyſmy téy ćiemnośći /[...] Kácerſtwá/ prózni w Polſzce rychło byli *OrzQuin* Y; *RejPos* 156; *RejZwierc* 237; *RejPosWstaw* [143^2]v; *KarnNap* E4; *SkarŻyw* 234; *ReszHoz* 130; *LatHar* 566, 636; przeto ćię proſzę/ ábyś mię ty ſam rządźił/ vmocnił/ przez oświécénie łáſki twoiey/ żeby we mnie nic nie ználazł móy główny nieprzyiaćiel ſzátan/ czymby ſie miał vćieſzyć ze mnie. *SiebRozmyśl* E4.

»łaską (o)zdobić, okraszać, oślachcić; łaską ozdobiony« [*szyk zmienny*] (*4 :1 : 1*; *3*): Acż tego [*mocy niebieskich*] potym Pan [...] ludziom vczonym á łáſką iego ozdobionym dopuśćił był pothroſze rozumem doſiądz y wyrozumieć. *RejZwierc* 2v; *SkarŻyw* 527; *GrabowSet* Ev; Pánie Iezu/ [...] ſam ſobie vczyń/ iáko rozumieſz y raczyſz/ duchowny koráb/ y duchowny kośćioł z ſplugáwionego ſercá mego: ſam ie rácz ozdobić łáſką twą y poświęćić *LatHar* 216; modl ſię zá námi Pánno okazáłymi cnotámi/ y rozliczną łáſką znáczñie ozdobiona/ modl. *LatHar* 500, 548, 672, 674, 676.

»(po-, u)cieszyć, uweselać [*kogo a. co*] łaską; łaską cieszyć się« [*szyk zmienny*] (*6 : 1*; *3*): *OpecŻyw* 10; *LubPs* aa5; *RejPos* 184; NA mnie/ człowiecze cnotliwym/ nie day złym przewodźić/ Cieſz mię łáſką ſwą *KochPs* 184; *NiemObr* 113; *ArtKanc* A15v, K7; *GrabowSet* C3v, K3; Iedno nas Pánie Iezu nie opuſzczay/ á niewidomie łáſką twoią y náwiedzenim vweſelay *SkarKaz* 210b.

»podpomoc (*a.* wspomoc), wspomożony, zapomoc się łaską; łaska pomoże« [*szyk zmienny*] (*3 : 3*; *1*; *3*): A ni Czarth/ ani pokuſzy Nieprzekażą jego duſſy Ni żádney moczy miecż może Gdy mu má łáſka pomoże *RejKup* Pv; *LubPs* D; *RejWiz* 152, 179v; *WujJud* 98v; *SkarŻyw* 29, 441; *GrabowSet* C3, S2v; wſpomoż łáſką ſwoią/ poćieſz ſercá vtrapionych/ przez imię twoie naświętſzé *SiebRozmyśl* E3.

»na łasce, w łasce pokarać« [*szyk zmienny*] (*1 : 1*): *SkarŻyw* 493; Abyś ná ſwey łáſce mnie pokarał Pánie. *GrabowSet* C3v.

»(p)okaz(ow)ać (*a.* ukaz(ow)ać) łaskę; (p)okaz(ow)ała (*a.* ukazowała) się łaska; (p)okaz(ow)anie łaski; łaska okazana« [*w tym*: *komu* (*41*), *nad kim* (*22*), *przeciw komu* (*6*), *ku komu* (*1*)] [*szyk zmienny*] (*82*; *12*; *6*; *5*): *BierRaj* 20v; panie Iezu kryſte nademną ſługą thwogim. N. ramię twoię [*!*] y łaſkę twoię vkazać [*racz*] *TarDuch* D3v, D3v; *KlerWes* A2; A ſnadz iuż czás okázowáć tę łáſkę ſwiętą twoię/ ábowiem iuż co dáley to bliżey przybliża ſie ten vpádek moy *RejPs* 44, 135, 215v; *SeklWyzn* b4; *RejJóz* I6, Q3v; *RejKup* p4v, y3; *HistAlHUng* A3v; miary niemá wokazowaniu przeciwko człowiekowi łaſki bożyi *MurzNT* 103v; *BielKom* D; *LubPs* O6, T2v, T5, Y4v, ffv; *KrowObr* 65, 215v; *RejWiz* 127; *BibRadz Gen* 24/12, II 32a *marg*; *BielKron* 30v, 36, 460v; *RejPos* 10, 24, 42v, 49, 56 (*11*); *RejPosWiecz*[3] 99; *BiałKat* 21, 116; *KuczbKat* 155; *RejZwierc* 153; *RejPosWstaw* 21, 21v [*4 r.*], 22; okazał Bog láſkę y miłość świátu: dawſzy Iezuſá potomká Dawidowego zá ſyná ſwego miłego *CzechRozm* 94, 93v [*2 r.*], 111v, 208v, 209v, 215v, *v; *KarnNap* C2v; Pokarz iáwnie przewrotné złé ludźi/ żadnému Nie ćiérp/ áni okázuy łáſki niezbożnemu [*non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem Vulg Ps* 58/6]. *KochPs* 85, 25, 37, 93, 97, 113 [*2 r.*] (*9*); *SkarŻyw* 120, 125, 270, 285, 482 (*8*); *CzechEp* 119, 368; *ArtKanc* C17v, D2v, D17v, I17, M, N13v, T8v; *ZawJeft* 6, 18; *ActReg* 116; *GrabowSet* K3; *LatHar* 29, 214, 241, 295, 562, 585, 676; Abowiem okazáłá ſię łáſká Bogá zbáwićielá náſzego (*marg*) Láská Boża zbáwienna. L.G.S. (–) wſzytkim ludźiom [*Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus*] *WujNT Tit* 2/11, *s.* 745; *WysKaz* 7; *SiebRozmyśl* E2v, F3; *SkarKaz* 387a, 488b.

bibl. »pomnażać się, brać pomnożenie w łasce u Bogu i u ludzi« [*szyk zmienny*] (*5 : 1*): *Leop* YY4v; dzyeći/ y v Bogá y v ludzi w łáſce pomnożenie biorą. *RejPosWstaw* [41[4]]v; *CzechEp* 347; *LatHar* 532, 554; A Ieſus ſię pomnażał w mądrośći y we wzrośćie y w łáſce v BOgá y v ludźi [*proficiebat ... gratia apud Deum et homines*]. *WujNT Luc* 2/52.

»łaską (po-, u)twierdzić, utwierdzony (*a.* potwierdzony); w łasce utwierdzić, utwierdzony, utwierdzenie; łaska utwierdziła (*a.* potwierdzi); utwierdzenie łaski« = *gratia stabilire Vulg*, *PolAnt* (*3* : *3*; *1* : *1* : *1*; *2*; *1*): *BierRaj* 23v; *PatKaz III* 95v; *KromRozm III* A8; *KrowObr* 151v; Náukam rozmáithym y cudzym nie dayćie ſię vnośić: ábowiem dobra rzecż ieſt/ áby ſerce było vtwierdzone łáſką/ nie pokármy/ kthore nie pomogły thym co ſię imi báwili. *BibRadz Hebr* 13/9; *KochPs* 41; Lecz y miłośierdźie ſwé chćiéy mieć ná baczeniu/ Láſką ſwoią mię twiérdząc w moim vtrapieniu. *KochFrag* 54; *LatHar* 71, 148, 226, 235; *WujNT Hebr* 13/9.

»łaskę (po-, u)znać; łaski doznać« = *cognoscere a. invenire a. scire gratiam Vulg* [*szyk zmienny*] (*60* : *6*): błogoſłáwionemi ſie zwáć będą ktorzy doznáią łáſki iego y doſtoynoſći też iego wiecznie będą wyznáwáć. *RejPs* 105v, 130v, 149, 195v; *RejJóz* C3; *RejKup* b5, g7, Zv, aa4, bb8, ee2v, ee3; *LubPs* F, Iv, aa5, aa6; *RejWiz* 53v; [*Mojżesz rzekł do Pana*] Cżemużeś vdręczył służebniká ſwe^go^? przecż nieznam łáſki po tobie [*quare non invenio gratiam coram te*]? *Leop Num* 11/11; iż ſie on záwżdy pyſznym ſprzećiwiáć racży/ á pokornym dawa vznáć łáſkę á miłoſierdzye ſwoye. *RejPos* 202v, 196, 238v, 288, 306v; *RejZwierc* 26; *Oczko* 1v; *KochPs* 16, 39, 127, 195; *SkarŻyw* 164, 167; *WerGośc* 208; *ArtKanc* K2, M17v, N15v, N17v, P3, P3v, Sv; *ZawJeft* 5, 10 [*2 r.*]; wiec iako zna Krol Ie^go^ M y my wszyscy łaskę Bozą wtey sprawie, tak przykładem Bozym, tosz trzeba zludzmi czynic *ActReg* 116, 77; Policż mnie miedzy twoie/ á łáſkę po tobie Niech znam ia nędznik *GrabowSet* E4v, B3, C3 [*2 r.*], D, E3, E4 (*13*); *WujNT* 2.*Cor* 8/9, *Gal* 2/9, *Col* 1/6; *SkarKaz* 312b; *CzahTr* B2v, B3v, Fv; *GosłCast* 18; *KarnNap* G.

»łaskę (po)zyskać« (*3*): *LudWieś* A3v; bo ták łáſkę Páńſką ſnádnie pozyſzczżemy/ gdy przez obłudnośći/ służyć mu będźiemy *ArtKanc* K18v; *GrabowSet* V2v.

»łaski prosić, (po)żądać, żebrać; prosić o łaskę; łaskę uprosić (*a.* upraszać); żądza, żądanie łaski« [*szyk zmienny*] (*9* : *8* :1; *9*; *4*; *1* : *1*): *OpecŻyw* 46; *PatKaz I* 9v; *PatKaz III* 147v; gdyby ią [*modlitwę św. Augustyna*] kto mowił przez trzidzieſci j trzi dni z nabożeńſtwem, [...] ktoreykołwiek łaſki j daru ſluſzne^go^ od boga będzie proſił otrzyma. *TarDuch* D2v; *SeklKat* S2v; *RejKup* h2v; *LubPs* G3v; *KrowObr* 72v, 153; *Leop* 2.*Reg* 24 *arg*; *Mącz* 326d; *BiałKat* 383v; *KochPs* 188; *SkarŻyw* A2v, 172, 552; *ArtKanc* B14, L11v, M19, R16v; *ReszList* 187; Duſzy mey rádość/ á cżeść z chwałą tobie/ Vrośćie Pánie: tylko niechay ſobie/ Láſkę vproſzę *GrabowSet* E; Boſkiey łáſki żebrzę/ poki w grob nie wpádnę/ Lutośći tey proſzę/ co z wiekow ſłynęłá *GrabowSet* K3v, D, M3v, Nv, S4v, V; *LatHar* 139, 145, 256, 386, 522.

»łaski przyczyni(a)ć, przyczynienie (*a.* przyczynianie)« [*szyk zmienny*] (*6* : *8*): Leo S. [...] dobrymi y miłośiernymi vcżynkámi łáſki ſobie Boſkiey przyczżyniał. *SkarŻyw* 319; Odpuść mi grzechy/ oddal pokuſy/ przyczżyń łáſki/ doday przy śmierći pomocy *LatHar* 237; NIechay nam [...] Boże náſz/ błogoſłáwiony Biſkup y męczżennik Woyćiech/ ziedna grzechow odpuſzczżenie/ y łáſki przyczżynienie. *LatHar* 416, 132, 406, 421, 426, 429 (*13*).

»w łaskę, do łaski, ku łasce przyjąć (*a.* przyjmować); w łaskę przyjęty (*a.* wzięt); przyjęcie do łaski« [*szyk zmienny*] (*52* : *3* : *1*; *8*; *1*): *OpecŻyw* 149v; *WróbŻołt* pp2; *RejPs* 63; *SeklWyzn* d3v, g2v; Trzecia rzeć ieſt wiara że mamy wierzić/ ze nas pan bog wlaſkę przigimuie/ gdi ſię chrcimy *SeklKat* V, Q4, T4v, V, V3v, V4, X2v; *RejKup* ee4; *MurzHist* I2v [*2 r.*]; Bóg niepoczytá grzéchów naſzych/ ale

nás złé/ a nieſprawiedliwé dlá ſwoiego ſyna w któregₒ wierzamy przyimuie właſkę i má zaſprawiedliwé przed ſobą *MurzNT* 3v, 11; *KromRozm II* c3, m2v; *LubPs* Y3v; *RejAp* 1; A on go przyiąwſzy w łáſkę ſwoię dopirko wſzytko chce wdzyęczżnie przziymowáć od niego/ cobykolwiek potym vczżynił ku cżći ſwiętey iego. *RejPos* 29v, 56, 74, 101v, 103, 106 (*26*); *BiałKat* 258v; ilekolwiek kroć złośćiwy náwroći ſie ku mnie/ á przeſtánie od pirwſzych złośći ſwoich/ tyle kroć go ia k sobie w łáſkę przziymę/ á będę mu Bogiem miłoſiernym *RejZwierc* 124, 241v; *WujJudConf* 93v, 113; *KarnNap* B2, C, Dv; *ArtKanc* D9; *GrabowSet* F3v, G2; *LatHar* 67, 155, 675; *WysKaz* 27; *WujNT* 440, 520 *marg*; *SkarKaz* 349a.

»przyść (*a*. przychodzić) ku łasce, w łaskę; przystęp ku łasce« = *accessus in gratiam Vulg* [*szyk zmienny*] (*22* : *6*; *5*): *RejKup* a7v; *MurzHist* I3; *KrowObr* 133v, 185v; *RejWiz* 86; CYrus pirwſzy Monárchá Perſki/ ktory przyſzedł ku łáſce Bożey przez náukę Dánielá Proroká *BielKron* 112; iż mu trudno przyść ku łáſce Páná ſwoiego/ bez wſpomożenia iego. *RejPos* 49v, 12v, 49, 74, 75v, 78v (*17*); *BiałKat* 246; *KuczbKat* 195; *RejZwierc* 2; *KarnNap* C2v; *NiemObr* 69; *ReszList* 145; Bo to nie puł rzeczy z Bogiem woynę wieść: y nie ládá ſzczżęśćie/ w iego łáſkę znowu przyść *LatHar* 158; *WujNT Rom* 5/2, *s*. 540; *SkarKazSej* 665b.

»łaskę przynieść (*a*, przynosić)« = *dare gratiam Vulg* (*3*): *BibRadz Eph* 4/29; *WujJudConf* 79; Zadna ſproſna mowá z vſt wáſzych niechay nie wychodzi/ ále ieſli która ieſt dobra ku potrzebnemu zbudowániu/ áby łáſkę przynioſłá tym ktorzy ſłucháią [*Vulg Eph* 4/29] *RejPosWstaw* [110[3]]v.

»k(u) łasce przypuszczać; na łaskę przypuszczenie; do łaski przypuszczony« [*szyk zmienny*] (*2*; *1*; *1*); Chce być Miłoſcziw każdemu A yuż mu wſſytko odpuſczą A kłaſcze go ſwey przipuſczą *RejKup* dd4, k7; *LubPs* B6 *marg*; ieſt wola wſzechmogącego Páná y Syná iego miłego Iezu Chriſtá/ áby máłe dziateczżki do łáſki iego przypuſzczżone były. *KarnNap* B4.

»do łaski, k(u) łasce, w łaskę przywieść; przywiedzion w łaskę« [*szyk zmienny*] (*2* : *2* : *1*; *1*): á ſwym wiernym ktorzy będą żywi/ da [*Bóg*] w moc wſzytko pogańſtwo/ á vmárłe k ſwey łáſce przywiedzye *BielKron* 136v; *RejPos* 32v, 45, 141, 291; *SkarŻyw* 368.

»przywrocić ku łasce, w łaskę, do łaski, łaskę; do łaski, ku łasce przywrocon; przywrocenie łaski, ku łasce; łaska przywrocona« [*szyk zmienny*] (*5* : *2* : *1* : *1*; *2* : *1*; *l* : *1*; *1*): *MurzHist* M; *KromRozm II* m2; *RejPos* 19v, 104 [*2 r*.]; Wiemy iáko Piotr Apoſtoł vpadł w záprzenie Páná ſweₒ/ á przedśię do łáſki Páńſkiey przywrocon. *WujJudConf* 138; *KarnNap* C3v; Przywróć nas ku łáſce ſwoiey/ niezwalczony pánie/ Okaż ſwą twarz/ á wſzytko ſye nam po myśli ſtánie. *KochPs* 121 [*idem* (*2*)] 121, 122; *CzechEp* 187; *ArtKanc* I18, M2; *WysKaz* 23, 29.

»rozpaczać w łasce, o łasce« [*szyk zmienny*] (*3* : *2*): *KrowObr* 47v; *RejPos* 7; *KuczbKat* 205; O złe á nie vkáiáne ſerce/ iſz ćię docżeśnie káráć chćiał P. Bog/ y przeto o łáſce iego roſpaczżaſz? *SkarŻyw* 263; *CzahTr* B2.

»z łaski sprawić (*a*. sprawować), (u)czynić, działać, sprawion(y), uczyniony« [*szyk zmienny*] (*15* : *12* : *1*: *2* : *2*): *PatKaz III* 88v; PAn bog [...] Vczynił to z łáſki ſwey że nas ſtworzyć raczył *KlerWes* A; *RejPs* 142v; Znáć to máyą/ iż pan Bog gdy karze/ cżyni tho wyęcey z miłośći á łáſki/ nye iżby zátráćił/ ále áby náwroćił *GliczKsiąż* G5; *LubPs* P5v, Q4v, bb, bb3v; *GroicPorzRej* C4; *RejAp* 188; *RejPos* 48, 234, 304v, 313 [*2 r*.], 315; *RejPosWstaw* 22v, 42v, 111; *CzechRozm* 4v, 209v; *WerGośc*

207; Srodze Grzech poráźił/ á moc iego ſkáźił/ żywot náſz nápráwił/ to z łáſki ſwey ſpráwił/ Alleluia *ArtKanc* F17v, L7v, R16v; *Calep* 464a; *LatHar* 213, 220, 506, 673; *PaxLiz* D3, E.

»przez łaskę sprawić (*a.* sprawować)« [*szyk zmienny*] (*2*): *LatHar* 485; Błogoſłáwiony ktory ſumnienia ſwego pokoy mieć może/ ktory ſam Pan Bog przez łáſkę ſwoię w nas ſpráwuie *SkarKaz* 209b.

»w łasce sprawować« (*5*): Iáko ocyec co ſyny w łáſce zwykł ſpráwować/ Ták tym co ſye go boyą Pan ſye chce záchowáć *LubPs* X4v, E3v; *ArtKanc* H14v, H18; *LatHar* 42.

»spuścić łaskę« (*2*): *KrowObr* 177; Przecż ſpuść ſwą łáſkę Pánie/ Niech záwżdy ćieſzy twych wiernych vfánie. *GrabowSet* H2.

»spuścić (a. spuszczać) się, (z)da(wa)ć się na łaskę; dać się w łaskę; dać, puścić [*kogo*, *co*] na łaskę« [*szyk zmienny*] (*13* : *8*; *1*; *2* : *1*): *RejJóz* N7; *RejKup* g4v, x4, z8, Ee; *RejPos* 4, 8, 147v [*2 r.*], 198v, 246, 351v; Przyſtoyniey mi iuż [...] Sądy Páńſkie á ſpráwy dziwne rozeznawáć/ A ſwe wſzytki poſtępki ná łáſkę mu dáwáć. *RejZwierc* [272]; Lecż záſię/ gdy ſie cále ná łáſkę y miłoſierdźie Boże ſpuśćiſz [...] ná tym ſie/ wierz mi nigdy nieoſzukaſz *CzechRozm* 211v, 172v, 208v [*2 r.*], 209v [*2 r.*], 212, 218, *4v; *KarnNap* D2v; *PaprUp* L2v; *SkarKaz* 351a.

»o łaskę stać« (*1*): ták ſię też Pan zlutował/ miłość ſwą okazał/ tym ktorzy ſię go boią/ y o łáſkę iego ſtoią. *ArtKanc* Q19v.

»w łasce stać« (*2*): *KromRozm III* Dv; Niech mu dufáią/ ktorzy ſye go boią/ Bo krom wątpienia włáſce iego ſtoią. *KochPs* 174.

»o łaskę starać się« [*szyk zmienny*] (*3*): *KuczbKat* 180; ſzczodrą rękę Bożą/ [..,] ſami ſobie zámykamy/ gdy ſię o więtſzą łáſke [*!*] iego ku doſkonálſzemu żywotowi nie ſtaramy. *SkarŻyw* 32; *LatHar* 22.

»na łasce szkodzić« (*1*): Boże dobrotliwy/ [...] day tego vchodźić/ Coby ná twey łáſce/ duſzy mogło ſzkodźić. *GrabowSet* Qv.

»łaski szukać« [*szyk zmienny*] (*16*): *OpecŻyw* [34]; Iuż tobie wſſytko odpuſſcża A k miłoſyęrdziu prżipuſſcża Ieſli że mu prawie duffaś Wiernym ſerczem łąſky ſſukaś *RejKup* p8, b2, d2v, d3v, h2, n2v, ee3v; *BibRadz* I 458d *marg*; *KrowObr* 153; *BielKron* 252; *RejPos* 106v; *KarnNap* F4v; ſzukay łáſki poki maſz cżás/ boć po śmierći nie będźie wcżás. *ArtKanc* M5v; *GrabowSet* Q2; *SkarKaz* 663b.

»ubezpieczać na łasce« (*1*): [*o Duchu św.*] śmierć Kryſtuſowę nam przywłaſzcżaſz/ ſercá náſze vbeſpiecżaſz/ na łáſce iego. *ArtKanc* H15v.

»ku łasce się uciekać; uciec się do łaski« (*1*; *1*): *MurzHist* Fv; Dla tego máią śie pokornie ku pomocy y ku łáſce Bożey vćiekáć/ od ktorego cżego im potrzebá/ vprośić mogą. *KuczbKat* 335.

»(u)czynić, sprawić (*a.* sprawować) łaskę; łaska uczyniona« [*w tym*: *z kim* (*8*), *komu* (*4*), *nad kim* (*4*), *na kim* (*1*)] [*szyk zmienny*] (*20* : *3*; *1*): *PatKaz I* 15v; *RejPs* 118; O moy Pánye vcżyń łáſkę dla imyenyá twego/ Nádemną gdyżeś yeſt Pan miłoſyerdzya wyelkyego *LubPs* Zv, N4v, Q, Y2; *RejPos* 118v, 276v; *BiałKat* 161; *KuczbKat* 155; *BudNT* 2.*Cor* 9/8; méy młodośći poſtępki wſzeteczné Wygładź z pámięći: vczyń łáſkę zemną Prze dobroć ſwoię *KochPs* 34; *SkarŻyw* 115, 338; *ArtKanc* N20v; *GrabowSet* B2v, B3, D, G3v, G4, O4v; *SiebRozmyśl* D4v, F; *SkarKaz* 316a.

»udzielać (*a.* udzielić), udzielenie (*a.* udzielanie) łaski« [*szyk zmienny*] (*4* : *3*): vdzyel ſwey laſky oplwytey wſſitkym wyernim duſſam ktore ti maſſ wtwoyey ſwyatey woly *BierRaj* 20v; *KromRozm III* Hv, K3, K8v; *LatHar* 235, 394; *SkarKaz* 41b.

»uprzedzać (*a.* uprzedzić), uprzedzony (z) łaską;łaska uprzedzająca; uprzedza nas łaska« [*szyk zmienny*] (*6* : *2*; *3*; *1*): *PatKaz I* 17v; *PatKaz II* 66, 67; iż on ſtrzeże wiernych ſwoich/ y vprzedza ich z łáſką ſwoią/ áby ſie nápotym nie pogorſzyli iemu *RejPos* 355, 109; *WujJud* 94v, 95; *KochPs* 29; Láſká vprzedzáiąca/ y powołánie do wiáry wielki dar ieſt Boży. *SkarŻyw* 25 *marg*; *LatHar* 30; y pierwey ſercá łáſką ſwoią vprzedza/ áby ſię duſzá náſzá ożywiáłá/ á od grzechu podnośiłá. *SkarKaz* 347a; Vprzedza nas łáſká Boża/ mowi ś. Auguſtyn/ ábyſmy chćieli: á gdy chcemy/ idźie z námi żebyſmy nie prożno chćieli. *SkarKaz* 347b.

»usprawiedliwiać przez łaskę« (*1*): [*Bog*] człowieká złoſliwego vſpráwiedliwia przez łáſkę ſwoię *WujJud* 98v.

»łaskę (u-, s)tracić (*a.* utracać); utracona (*a.* stracona) łaska; utracenie łaski« [*szyk zmienny*] (*24*; *4*; *2*): *OpecŻyw* 184; *PatKaz I* 5v; *RejJóz* E8v; *MurzHist* M; *MurzNT* 76; *KromRozm III* A7v; Iż łákomcy te^go^ ſwiáthá by nawięcey mieli przedſię nic nye máią/ gdy ſtráćili łáſkę Bożą *LubPs* R4v *marg*; *SeklPieś* 31; *KrowObr* C; ſtrácił niebożątko łáſkę Páná ſwego/ Kiedy w Ráiu przeſtąpił przykazánie iego. *RejWiz* 86, 126v; *WujJud* 48; *CzechRozm* 28v, 239; *KarnNap* C2v, C3, C3v; *SkarŻyw* 2, 134, 261 [*2 r.*], 262, 294; *WerGośc* 204, 236, 262; *LatHar* 47; Bo grzech powſzedni ieſt táki/ przez ktory człowiek nie tráći łáſki Bożey/ ále tylko oźiebłym go czyni w miłośći Bożey *WysKaz* 15; *SiebRozmyśl* C4; *SkarKaz* 121a.

»łaski użyczyć (*a.* użyczać), nażyczyć, użyczenie« [*szyk zmienny*] (*16* : *1* : *2*): *KromRozm I* P3; *SeklPieś* 6v; *BielKron* 331v; *WujJud* 163; *WujJudConf* 3v; [*Sakramenty*] przez ktore Pan Bog wſzechmogący/ rozmáićie ludziom łáſki ſwey ku ich zbáwieniu vżycża. *KarnNap* F2, E, F4v; *KochPs* 67; *SkarŻyw* 31, 36; *ReszPrz* 57; *ArtKanc* E20, H14v, M19v; day nam grzechow odpuſzczenie/ y łáſki twey obfite vżyczenie. *LatHar* 28, 14, 393; *SkarKaz* 41a.

»z łaski użyczyć (*a.* użyczać, *a.* dożyczyć), udzielić« [*szyk zmienny*] (*15* : *2*): *RejPs* 17v; Wyelkye to á ważne rzeczy/ á pánu ſámemu przywoite/ ktorych tu myędzy wſſyſtkimi ápoſtoły ſámemu Pyotrowi z oſobliwey łáſki ſwey vdźyelił. *KromRozm III* M3v; *SarnUzn* C5; A rácż nam vżyczyć z łáſki ſwey tego miłoſierdzia ſwego ſwiętego *RejPos* 182, 132v, 184, 207, 313v; *RejZwierc* [193]v, 266; *MycPrz* II D2; *CzechRozm* A2v; *ArtKanc* L12v, T12v; *VotSzl* A2v, D4, F.

»łaski użyć [*nad kim* (*2*)]« = *obejść się z kim łaskawie* [*szyk zmienny*] (*3*): Iákiey on łáſki vżył iákiey dobrotliwośći/ Nàd ludem Izráelſkim *LubPs* gg6v; *GrabowSet* D, T.

»łaski uży(wa)ć, używanie« = *korzystać z łaski* [*szyk zmienny*] (*8* : *2*): *RejJóz* Q2v; *RejKup* ee3v; *KromRozm II* m2v; *KromRozm III* A8v, Bv; Iákoż ia to mam Pánu záſłużyć/ Ze mi dał ſwey wiele łáſki vżyć/ Wywodząc mię z rozliczných trudnośći *BielKom* G6v; *KrowObr* 164; *ArtKanc* M11; *Phil* 64; *LatHar* 4.

»łaską [*na kogo*] wejrzeć; [*co*] przejrzeć łaską« (*2*; *1*): Potym mu ią [*Sarę Abraamowi*] wzyęto gwałtem/ á przywiedziono przed Fáráoná krolá. Ale to Pan Bog przeyrzał łáſką ſwoią/ gdy Fáráoná

ſkarał niemocą/ iż ſie iey nie dotykał. *BielKron* 11, 3; Ale Bog łáſką ſwoią nań weyrzał/ iſz k ſobie przyſzedł *SkarŻyw* 249.

»w(y)l(ew)ać łaskę; łaska (była) wl(ew)ána (*a.* wylana); wlanie łaski« [*szyk zmienny*] (*6*; *6*; *3*): *PatKaz I* 2v, 6v, l6v; *PatKaz III* 96v, 124v; koſćyoł krzeſćiyáńſki dźyerży/ iż bywa wlewaná od Bogá łáſká przez świątoſći. *KromRozm I* [H3]v, [H3]; *KromRozm III* L; *KrowObr* 89v; *KarnNap* E3v; *SkarŻyw* A5; tám PAn Bog łáſkę ſwoię/zá ſpráwą Kápłáńſką/ oſobliwie wlewa/ gdźie ſię [*małżonkowie*] poymuią z rozmyſłem dobrym *WerKaz* 304; *LatHar* 13, 26, 520.

»wypaść (*a.* wypadać) z łaski« = *a gratia exeidere Vulg*, *PolAnt* [*szyk zmienny*] (*10*): *KrowObr* 56v; *BibRadz Gal* 5/4; [*grzeszny człowiek*] leżąc w grzechu ſwoim/ iuż wypadł z łáſki á z miłoſierdzya Páná ſwoyego/ á iuż żadney ſtrażey áni błogoſłáwieńſtwá iego nie cżuie nád ſobą. *RejPos* 176, 222v; *CzechRozm* 238; *CzechEp* 34; Tu ná nieboraczżká przyſzłá wielką trwogá/ gdy widźiał iż wypadł z łáſki Páná Bogá *ArtKanc* B19v; *LatHar* 47; *WujNT* 180, *Gal* 5/4.

»łaskę wziąć, brać, przyjąć (*a.* przyjmować); przyjęcie łaski; wzięta łaska« = *accipere a. recipere gratiam Vulg* [*szyk zmienny*] (*21* : *9* : *6*; *3*; *1*): Dowod tego [*jakiej mocy jest wiara*] w dziátkach okrzcżonych ieſt/ ktoré niemaiątz rozumu/ bierą łáſkę bożą przez wiarę kmotrowſką oyttzow krzeſnych. *OpecŻyw* 43v, [170], 189v; *PatKaz I* 6v; yem kto yeſth blyſſy przeſz laſzką boga tym uyąthſze laſky byerze od boga *PatKaz II* 28v, 28, 28v, 67, 67v [*2 r.*]; *PatKaz III* 110v [*2 r.*], 136, 137v, 138, 140; Każdy iáko wźiął łáſkę/ ieden drugiemu niech iey vżycża *Leop* 1.*Petr* 4/10, 2.*Cor* 6/1; *LeovPrzep* E4v; *RejPos* 146v, 219, 275; Abowiem ná Bogá należy dáwáć łaſkę/ á ná człowieká przygotowáć ſerce ku przyięćiu łáſki. *WujJud* 94v, 66v, 258v; *LatHar* 244, 641; *WujNT* 85, 212, 349, *Rom* 1/5, *s.* 547 (*9*); *SkarKaz* 206b, 488b, 519a.

»w łasce (za)chow(yw)ać, zachowany; łaskę (za)- chować; zachowanie łaski« [*szyk zmienny*] (*43* : *1*; *3*; *4*): *OpecŻyw* 2; A tak obaczywſſy też to moy pánie iż ſie vpełnie wdawam wpoſluſſeńſtwo twoie rácz záchowáć w łáſce ſwey żywot moy áby niemiał zwierzchnoſći nádemną ſprzećiwnik moy *RejPs* 182v, 132v, 179, 200v; *RejJóz* P8v; Ia Bog Sabaot od wieka [...] dąłem [*człowiekowi*] rozum yakohy On ſię był miał wtem ſprawowáć Iako miał ma Laſke chowáć *RejKup* y8v, o6; A ták tu prośi/ áby wierni w łáſce záchowáni byli *LubPs* ee2, F2, G3, M4v, Q4, Tv *marg* (*19*); *GroicPorz* B; *SeklPieś* 6v; *Leop Ps* 131 *arg*; *OrzQuin* X4v; *Prot* D4; *RejAp* 38v, 128y; [*Pan Bóg*] záwżdy lud dobry á powolny/ w wielkiey łáſce á w miłoſierdziu ſwym chowáć raczy. *RejPos* 56, 247v, 281v, 349v; *RejZwierc* 33, 271v; *KochPs* 104; *SkarŻyw* 321; *CzechEp* [416]; *WerKaz* 294; *ArtKanc* Q3v; *GrabowSet* A3, P3v; *LatHar* 232, 233, 394, 627.

»łasce zalecać się« (*1*): laſcze twey zaleczayącz ſyą Byorą ſlowka twe na począthku zalozone ktore mouyſch knam *PatKaz II* 20.

»zasłużyć (*a.* zasługować, *a.* wysługować) łaskę; wysługa łaski; łaska niezasłużona« = *merere clementiam Vulg* [*szyk zmienny*] (*12*; *1*; *1*): *PatKaz II* 35v; *RejPs* 76, 179v, 194v; *RejJóz* Q2v; *RejKup* ſ7; *KrowObr* 228v; *Leop Ios* 11/20; *KarnNap* Gv; ále zá on fráſunek o krzywdę Bożą/ wysługuie ſobie łáſkę/ á niewolą onę y przykrość zpożytkiem zbáwiennym zńośić może. *SkarŻyw* 294, 262; Nie ieſt thu żaden ani był/ ktoryby dobrze cżynił: A ſobie łáſką záſłużył *ArtKanc* Q5; *LatHar* 261; *SkarKaz* 347a.

»łaskę (z)jednać; zjednanie łaski; przejednana łaska« [*szyk zmienny*] = *dare gratiam Vulg* (*30*; *1*; *1*): *LubPs* X5; *BibRadz* *6v; iż nie tylko ſobie/ ále y dzyatkom ſwoim/ ábo powinowátym/ y wſzytkiemu domowi ſwemu/ możeſz wiele łáſki zyednáć/ z wiáry ſwoiey á z dobrych przykłádow ſwoich. *RejPos* 245v, 5, 29, 107, 272; *KuczbKat* 415; *WujJud* 57v; *CzechRozm* 239 [*2 r.*]; *KarnNap* D3; *SkarŻyw* 162, 235, 263, 279, 491; *CzechEp* 49, 148; *NiemObr* 113; *ReszList* 148, 156; Synu Boży namileyſzy/ nád Anioły doſtoynieyſzy/ miłośćięś vkazał/ będąc posłánym, łáſkęś ziednał. *ArtKanc* I3v, M18; *GrabowSet* X3; możeſz ſobie nie iednę łáſkę v Páná Bogá modlitwą ziednáć. *LatHar* +8v, 8, 48, 489; *WujNT* 237, *Eph* 4/29; *SkarKaz* 636a.

»(z)należć łaskę [*w tym*: *u* (*Pana*) *Bogu* (*a. Pana*) (*27*), *przed Bogiem* (*7*), *przed oczyma Boga* (*9*), *w oczach Boga* (*5*), *przed oblicznością Boga* (*2*)]; (z)nalezienie łaski; naleziona łaska« = *invenire gratiam PolAnt*, *Vulg* [*szyk zmienny*] (*78*; *4*; *1*): *OpecŻyw* 1v, 8v; *PatKaz II* 69; [*o Maryi pannie*] napyſal Lucas wpyeruem capitulu Nalazlaſz laſką ktorą yeua ſtraczyla *PatKaz III* 90, 90, 97; *RejPs* 87, 147v; gdy nędzny Cżłowiek Nawroczy ſyę kiedy kolwiek A skłonj ſię wiernie kumnie Znaydzie zawżdy łaſkę vmnie. *RejKup* Dd, k2, ee3; *BielKom* B5v; *KrowObr* 44, 174v, 212, 217v; *RejWiz* 184v; [*Dawid*] nálazł [*!*] łáſkę przed Bogiem [*invenit gratiam ante Deum*] *Leop Act* 7/46, *Num* 11/15, 2.*Reg* 15/25, 4.*Esdr* 4/44, 12/7, BBB3; *BibRadz Gen* 6/8, 19/19, *Num* 11/11, 15, 1.*Reg* 1/18 (*7*); *BielKron* 4v, 35 [*2 r.*], 136; *RejAp* 125v; Pánie ieſliżem nálazł łáſkę przed obliczym twoim [*si inveni gratiam in oculis tuis Vulg Gen* 18/3]/ odpoczyń máło w tym nędzym przybytku moim. *RejPos* 138, 22v, 34, 46, 49, 117 (*22*); *RejZwierc* 189v; Imeś ieſt więtſzy/ tym ſię ſkromniey záchoway/ y znaydzieſz łáſkę v Páná [*et coram Domino invenies gratiam*] *BudBib Eccli* 3/19[20], *Gen* 6/8, 18/3, 32/5, *Ex* 34/9, 4.*Esdr* 14/21 [22]; *SkarŻyw* 112, 185, 198, 262, 285 (*7*); *CzechEp* 192 [*2 r.*]; *ArtKanc* A5, A8; Niech twoiá miłośierna miłość/ tęż łáſkę świátu iáwną y świádomą cżyni/ ktorąś ty v Páná Bogá nálázłá *LatHar* 484, 485; ábyſmy otrzymáli miłośierdźie/ y łáſkę náleźli ku pomocy czáſu pogodnego *WujNT Hebr* 4/16, *Luc* 1/30, *s.* 242, 7/46; *SiebRozmyśl* G3v, M.

»(z)wątpić w łasce, o łasce; zwątpienie w łasce« (*14* : *3*; *1*): *ForCnR* C; *RejKup* n8v, ſ8v; *MurzHist* G4v; [*czart*] ieſt powodem deſperácyey/ to ieſt/ zwątpienia w łáſce Bożey. *LubPs* ee4v, T3v *marg*; I coby tho byłá zá wiárá krześćiáńſka/ vſtáwitznie wętpić/ o łáſce Bożey *KrowObr* 54, 53 [*2 r.*]; *BielKron* 30v, 41; *RejPos* 325; Iaćiem iuż był bez máłá zwątpił w łáſce twoiéy/ Aleś ty nie przebaczył przedśię ſkárgi moiéy. *KochPs* 43; *SkarŻyw* 341; *ArtKanc* Mv; *GrabowSet* S3; *SkarKaz* 7b; *CzahTr* B3v.

»życzyć, żądać, winszować, winszowanie [*komu*] łaski (bożej (*13*), od Boga (*5*))« (*23*): Wielmożnemu panu/ panu Stanislawowy Kieżgałowy ſtolnikowy wielkiego Kxięſtwa Litewſkiego [...] Laſki bożey y wſzego dobre^go^ ziczi IAN SECLVCIAN *SeklKat* A2; *RejKup* a2; *MurzNTSekl* A2; *KrowObr* A2; A zátimbych W.W. życzył náwſzem łáſki Páńſkiey/ áby ſie y kroleſtwo iego/ y wola iego náwſzem naſławniey w W.M. okázowáłá *RejWiz* A4; *KwiatOpis* A2; Cżytelnikowi łáskáwemu/ tłumácż tych Kśiąg łáski Bożey/ y zdrowia długiego życży. *KuczbKat* a2; *BudBib* B; *BudNT przedm* a2; *CzechRozm* A2 [*2 r.*], 46v, 202; *KarnNap* G2v; *SkarJedn* A2; *CzechEp* *2; *CzechEpPOrz* *2; *WerKaz* 275; *LatHar* +2; Winſzowánie pokoiu y łáſki *LatHar* 79; liſt kończy nápomináním y pozdrawiánim/ y łáſki Páná Chriſtuſowey winſzowánim. *WujNT* 2.*Cor* 13 *arg*, *przedm* 1, *s.* 841.

Wyrażenia: »Bog wszelakiej łaski« = *Deus omnis gratiae Vulg* (*2*): *Leop* 1.*Petr* 5/10; A Bog wſzelákiey łáſki/ [...] máluczko vtrapione on nápráwi/ vtwierdźi/ y vgruntuie. *WujNT* 1.*Petr* 5/10.

»łaska boża, boska, (od, u) (miłego) (Pana) Boga (Ojca)« = *gratia Dei Vulg*, *PolAnt* [*szyk 1088* : *35*] (*955* : *58* : *110*): *OpecŻyw* 2v, 32v, 43v, 45v, 48v, 160v, 189v; yſz laſka boza komu yą da myly bog rowna ſyą pyeruorodney ſprauyedlyuoſzczy *PatKaz I* 5v, 2v [*2 r.*], 5v, 15, 17v; *PatKaz II* 28, 28v [*2 r.*], 36, 49v, 62v (*17*); *PatKaz III* 95v, 96, 96v [*2 r.*], 109v [*2 r.*], 112v (*16*); gdi laſka boza bila, na ſtolczv oyczowſkym Czarzemeſmi ſoſtały *LibLeg* 10/95, 8/133v, 10/114, 11/44v, 142; *WróbŻołt* H4, T8v, V8v [*2 r.*], Xv, kk5, kk5v [*2 r.*]; *RejPs* 137v, 190 *marg*, 194v [*2 r.*], 218v; *LudWieś* A3, A3v; *SeklWyzn* b3v, b4 [*2 r.*], b4v, d3v [*2 r.*]; kto wydzi brata ſwego potrzebuiącego/ á zamknie miłoſierdzie ſwoie przeciw iemu łaſka boża nie może być ſnym. *SeklKat* L4, N3v, O2v, R, S2, S2v (*14*); Nie po pieniądzachcy droga. Donieba/ y ku Laſcze bozey Vbogy iey doidzie ſporzey. *RejKup* 18v, a7v, k2, Mv, m6, ſ7; *KromRozm I* Ev; *MurzHist* D3v, Fv, F2v, H3, H4v (*9*); *MurzNT* 76, 103v; *KromRozm II* ev, e3v, k3, m2v; *KromRozm III* A7v, A8 [*2 r.*], A8v, Bv, B3 (*18*); *Diar* 20; Skąd WKM łaskę bożą, miłość poddanych z chutliwym posłuszeństwem i wieczną sławę mieć będziesz raczył *DiarDop* 110; *GliczKsiąż* C7, D3v, Fv, H3; *LubPs* O2v *marg*, P2v *marg*, R4v *marg*, X4 *marg*, Z5v *marg* (*10*); *KrowObr* A4v, 44v [*2 r.*], 47v [*2 r.*], 53 [*2 r.*], 53v (*29*); *RejWiz* 3, 83, 132v, Cc4, Cc8; *Leop* A3v, *Sap* 4/15, *Rom* 3 *arg*, 1.*Cor* 15/10, 2.*Cor* 6/1 (*10*); *RejZwierz* 138v; Páweł záſię przyiąwſzy do ſiebie Sylę ſzedł precż/ będąc poruczon łáſce Bożey od bráćiey. *BibRadz Act* 15/40, I 3a *marg*, 478d *marg*, II 14d *marg*, 1.*Cor* 15/10, II 130c *marg*; *BielKron* 30v, 41, 112, 136v, 158 (*8*); [*Zwinglijus nauczał*] że Sákrámentá nie zámykáią w ſobie Kryſtuſá/ áni im łáſki Bożey przywięzował *GrzegRóżn* F4v, C3v; *Mącz* 205c, 333c; Puśćiłem Duchowné chleby/ nie mam Stolcá Káznodźieyſkiégo żadnego: álem téy łáſki BOżéy/ którą raz ieſtem nápiątnowány ná Vrząd Kápłáńſki/ nie puśćiłem *OrzQuin* G3v, F, F2v, M4, M4v [*2 r.*]; *Prot* B4; *RejAp* 92v; *GórnDworz* Bb7v; *HistRzym* 65, 69v, 106, 123; *RejPos* 3, 7, 28v, 32, 38v (*16*); *BiałKat* 226, 228v, 231, 253v, 256 [*2 r.*] (*10*); ieſt nieiáki ſpoſob grzechu/ ktory dla tego odpuſzczon niebywa/ iż właſne y zdrowe lekárſtwo/ to ieſt łáſkę Bożą precż odrzuca. *KuczbKat* 200, 85, 140, 180, 195, 205 (*16*); *RejZwierc* A4v, 94, [238], 265v; A żywot wieczny przeto łáſką Bożą ieſt názwány/ że gi tym zaſługam Pan Bog oddáie/ ktore z łáſki vroſły człowiekowi. *WujJud* 110; Teć to pozwierzne [*!*] znáki ſą Elementy álbo Máteryą Sákrámentu/ á ſłowo Boże ieſt Formą: á pożytek álbo ſkutek/ ktory w człowiecze godnie przyimuiącym niewidomie ſpráwuią/ łáſką Bożą z Doktory kośćielnymi zowiemy. *WujJud* 163, B, 26, 59, 66v, 67v (*28*); *WujJudConf* 68, 72, 79v, 81v, 100 (*11*); *RejPosWstaw* 21, 21v [*3 r.*], [21^{2}]v, [21^{3}], 22 (*9*); *MycPrz* II A4v; *BudNT Act* 15/40, *Rom* 4/5, 1.*Cor* 1/4, *Eph* 3/2, 1.*Petr* 4/10, *Iudae* 4; *CzechRozm* 28v, 59, 72v, 111v, 172v (*36*); *PaprPan* Ee3v; *KarnNap* A3, C2, C3v, D, D2v (*9*); *ModrzBaz* 23v, 109; *SkarJedn* 70, 274, 313, 362; *Oczko* 1v, 3; *KochPs* 193; Posłał do Papieżá oznaymuiąc mu łáſkę Bożą w náwroceniu Niemcow. *SkarŻyw* 517 *marg*, 1, 26, 29, 82 [*2 r.*], 92 (*39*); *CzechEp* 34, 178, 192, 208, 295, 347, 362; *NiemObr* 38, 114; *ReszPrz* 24, 35, 49; *ReszList* 148, 153, 158, 164, 190; *WerGośc* 262; *BielSjem* 41; *ArtKanc* A5, B19v, E3v, F9v, H15v (*15*); *ActReg* 77, 116; *GostGospSieb* +4v; BOſkiey łáſki Pánie/ Boſkiey łáſki prágnę/ Boſkiey łáſki żebrzę/ poki w grob nie wpádnę *GrabowSet* K3v, Q3; *OrzJan* 14 [*2 r.*], 67; ieden grzech śmiertelny z łáſki Bożey grzeſzniká obnáża *LatHar* 580, 39, 47,

48, 132, 244 [*2 r.*] (*16*); *KołakSzczęśl* A3v, C4; *WysKaz* 15 [*3 r.*], 16 [*2 r.*], 23, 29; A dźiećię roſło/ y vmacniáło ſię nápełnione mądrośći/ á łáſká Boża byłá w nim. *WujNT Luc* 2/40, *s.* 30, 84, 106, 108, 222 (*73*); zá pomocą łáſki Bożey Naiáſnieyſzé Kśiążę Páná Władyſłáwá Krolá Polſkiégo /[...] zá Królá y páná ſobie wźięli. *SarnStat* 8, 306, 993; *SiebRozmyśl* A; *PowodPr* 62; O dźiwy/ [...] o łáſká Boża/ ten ktory z Oycem w zgorę śiedźi/ ná ten czás (przy ołtarzu) w ręku ieſt wſzytkich/ y ſam ſię dáie tym ktorzy go przyimowáć chcą. *SkarKaz* 243b, 7a, 41b, 121a [*3 r.*], 206a, 275a (*36*); *VotSzl* B3, B4v; *CzahTr* Fv; *GosłCast* 25; *SkarKazSej* 665b; *SkorWinsz* A3; *ZbylPrzyg* B2. *Cf W pozdrowieniach*, »łaski życzyć«, *Wyrażenia przyimkowe*.

»błogosławiona łaska« (*1*): Thu pátrz błogoſłáwioney łáſki Páná tego/ ná kogo on weźrzeć racży okiem miłoſierdzya ſwego *RejPos* 120v.

»bogactwo łaski« = *divitiae gratiae Vulg* (*8*): *KrowObr* 178; áby okazał w wiekach przyſſłych hoyność bogácthwá łáſki ſwoiey/ w dobroći nád námi w Chryſtuſie Iezuſie. *Leop Eph* 2/7; *BibRadz* *6v; *GrzegŚm* 59; *CzechRozm* 214v; *SkarŻyw* 82; *WujNT Eph* 2/7, Xxxxx3v.

»łaska (Pana) Chrystusa (Jezusa), (Pana) Chrystusowa« = *gratia Christi Vulg* [*szyk 60* : *2*] (*32* : *30*): *RejKup* a7; *KromRozm II* c2; *Leop Gal* 1/6; *BibRadz* II 128b *marg*; *RejAp* 196, 198; *BiałKat* 21, 243v; *GrzegŚm* 34; tedy też znáć muśićie/ że my tę zápłátę [*w niebie*] dobremi vczynkámi záſługuiemy ſobie w łáſce Páná Chriſtuſowey. *WujJud* 112v; *WujJudConf* 261; *KarnNap* D3v, E3v; áby przyſzła ná nas łáſká Chryſtuſowá/ ktora by ſercá náſze/ promieniem miłośći oświećiłá *SkarŻyw* 120, A5v, 263; *StryjKron* 145; *CzechEp* 34; *WujNT* 429, 536, 541, 559, 647, *Gal* 1/6, Cccccc3v; *SkarKaz* 121a, 312a, 312b. *Cf W pozdrowieniach*, *Wyrażenia przyimkowe*.

»czas łaski« (*5*): *WróbŻołt* S7v, gg; [*przez wiary nikt*] áni przed zakonem/ áni pod zakonem/ áni tzáſu łaſki/ niemogł być/ áni może być nigdy zbáwion. *KrowObr* 51v; *SkarŻyw* 357, 358, 535; *NiemObr* 174; o czáśie łáſki: áby po ćięmnośći zakonu/ grzechy opuśćiwſzy/ ćwiczyli ſię w cnotách Chriſtuſowych. *WujNT Rom* 13 *arg*.

»dar łaski, darowana łaska« = *donum gratiae Dei Vulg* [*szyk 17* : *2*] (*17* : *2*): *PatKaz III* 96; *WróbŻołt* 117v; *Leop Eph* 3/7; *HistRzym* 128; Pomázał ćię Pan Bóg/ nie pomázałći go oleie^{m} widómym/ ále dárém łáſki/ co ſye to w kośćiele widómym pomázánym znáczy: gdy ochrzczoné kośćiół pomázuie oleie^{m}. *BiałKat* 243v; *KuczbKat* 20, 145; Dárowna byłá oná łaſká y ſynowſkie ſpoſobienie/ z ktorej byli iáko dzieći przed oycem vmiłowánemi y wdzięcżnjmi *SkarŻyw* 261, 356; *CzechEp* 295; *ArtKanc* M16; *GrabowSet* Tv; *LatHar* 483, 484 *marg*; *WujNT Eph* 3/7, *s.* Zzzzz4; *SkarKaz* 457b, 577a. *Cf* »z łaski darownej«.

»łaska daremna [= *darmo otrzymana*]« [*szyk 5* : *1*] (*6*): *SeklKat* V3v; A ták gánimy y odrzucamy wſzyſtki niezbożne y wſzeteczniki/ ktorzy opowiedánie łáſki Páńſkiey dáremney/ lekkomyślnie vważáiąc zwykli mowić: że ſnádny ieſt do Bogá przyſtęp *WujJudConf* 91, 114v. *Cf* »z łaski daremnej«.

»dobra łaska« [*o Sakramencie Ciała i Krwi Chrystusa*] (*1*): Miedzy Doktorámi też świętymi/ ten go zowie Eucháryſtyą po Grecku. to ieſt czynieniem dźięk ábo dobrą łáſką [...] ow záſię Synáxim/ to ieſt ſpołeczności ą *LatHar* 186.

»dobrotliwa łaska« [*szyk 2* : *1*] (*3*): Iż niech ſie nikt nie chłubi w ſpráwach áni w godnoſciach ſwoich/ tylko ſzczyrą á dobrotliwą łáſką Páná ſwe^go^ bywamy zbáwieni. *RejPos* 210v; *GrabowSet* D3. *Cf* »z dobrotliwej łaski«.

»doskonała łaska« (*1*): A coż ieſt inſzego tá chwałá/ iedno nieiáka doſkonáła y zupełna łáſká? Bo dokąd ieſteſmy tym krewkim y śmiertelnym ćiáłem przykryći/ [...] dotąd cżęſto vpádáć muśimy/ vtráćiwſzy onę pomoc łáſki Bożey która nas wſpieráłá *KuczbKat* 390.

»łaska Ducha świętego« = *Spiritus gratia JanStat* [*szyk 35* : *3*] (*38*): *BierRaj* 19; *OpecŻyw* 181; *PatKaz I* 6v; ona począta wzaſczyczenyu y obronyenyu wzyuocze ſzwyątey anny od grzecha laſką y moczą ducha ſzwyętego *PatKaz II* 73v, 66; *PatKaz III* 145v [*2 r.*]; *MurzHist* L3; Acz/ gdy ták wyele dobrego vczyli y piſáli/ podobyeńſtwo iż nye bez łáſki ducha świętego to czynili/ ponyeważ od bogá ſámego mądroſć y wſſyſtko dobre *KromRozm II* ſ4; *KromRozm III* Bv, D3v; *KrowObr* 105v; *RejAp* 35; *RejPos* 130; *BiałKat* 216, 383v; *KuczbKat* 150; *WujJud* 160; *WujJudConf* 249, 250; *RejPosRozpr* c3; *RejPosWstaw* [143^2^]v; Máże też Kápłan dziećię ná plecách y ná pierśiách świętym oleiem/ ktory znáczy łáſkę Duchá świętego. *KarnNap* B4v; *ReszPrz* 63; *ReszList* 181, 185; O Boże/ ktoryś dáry miłośći twoiey/ przez łáſkę Duchá ſwiętego wlał w ſercá wiernych twoich/ dayże ſługom y ſłużebnicom twoim N. y N. [...] zdrowie duſzne y ćieleſne *LatHar* 631, 211, 617, 677; *WujNT* 85, 315; *SarnStat* 993; *SkarKazSej* 657a. *Cf* »z łaski Ducha świętego«, »za łaską Ducha świętego«.

»łaska duchowna« (*4*): ten ktory łáſką duchowną odemnie nápoion będźie/ nigdy opuſzczżon nie będźie/ ani vprágnie, *BibRadz* II 52a *marg*, II 64c *marg*; *WujNT* 387, 789.

»dziwna, przedziwna łaska« [*szyk 11* : *1*] (*9* : *3*): *RejPs* 135v; *RejWiz* 53; *RejPos* 277, 296v, 325; *SkarŻyw* 178, 557; Dziwna łáſká Bogá wſzechmocnego/ dał vmęczyć Syná iedynego/ dla náſzych złośći/ czyniąc doſyć ſwey ſpráwiedliwośći. *ArtKanc* F9v, B6; Niegodźienem/ Pánie Iezu/ tey przedźiwney łáſki twoiey/ ktorą mi pokázuieſz z hoyney ſzczodrobliwośći ſwoiey. *LatHar* 214, 231; *WujNT* 212.

»łaska gorąca, w łasce gorący« [*szyk 2* : *1*] (*2* : *1*): [*kościół*] będzie gorączą łaſką napełnion *WrówbŻołt* V8; Rátuy nędznego/ á iać wieczne dźięki Oddam moy Pánie/ Boże wſzem władnący/ W łáſce gorący. *GrabowSet* M3, D2v.

»hojna łaska, hojność łaski« [*szyk 16* : *2*] (*17* : *1*): *SeklKat* V3v; Akogo tu ſnadz nawięczey na ſwiecie fraſuieſz Tym hoynieyſzą potym łaską tego nadſtawuieſz *RejJóz* N8; *RejKup* ee3; Z możnych rąk cudzych ſynow rácż mye ſam wybáwić A hoyność łáſki thwoyey rácż nádemną zyáwić. *LubPs* ee5v, P3 *marg*, Y4v, Y6v, ff, ffv; *RejPos* 49, 157, 158, 219, 220; *WujJud* 100; *SkarŻyw* [236]; *CzechEp* 208. *Cf* »z hojnej łaski«.

»łaska krztu świętego« [*szyk 3* : *1*] (*4*): Naprzod ono właſnie Bierzmowániu przynależy/ iż Krztu S. łáſkę ku doſkonáłośći przywodźi. *KuczbKat* 155, 135; *KarnNap* C2; *NiemObr* 146.

»lutościwa łaska« (*2*): Mnie/ co ćię ták gniewam: zwykle lutośćiwą Láſkę daſz znáć *GrabowSet* V2v. *Cf* »z litościwej łaski«.

»matka łaski« [*o Matce Bożej*] (*10*): Przetoż ty matko laſki/ s twym Iezuſem ſie weſel *OpecŻyw* 185, 183v; *PatKaz I* 14v; *PatKaz III* 91, 106v, 113v; Przydz mátko łáſki/ Zrzodło miłoſierdzia/ nędznych lekárſthwo. *KrowObr* 176v, 164v; *LatHar* 54, 70.

»miłosierna łaska« (*1*): miły pánie [...] niedaway ſie tem záwſtydáwáć ktorzy ćierpliwie oczekawáią rátunku twego á v przeymo [*!*] nábywáią miłoſierney łáſki twey *RejPs* 100v.

»miłościwa łaska« [*szyk 4 : 2*] (*6*): á ták ty miły pánie miey ná to pieczą á wſpomoż mie áby ſie iedno wedle ich [*sprzeciwników*] myſli nie ſtało. A wtem poznam przyczynę miłoſćiwey łáſki twoiey *RejPs* 62v; *RejPos* 3; *RejZwierc* 266; *ZawJeft* 6; *GrabowSet* A3. *Cf* »z łaski miłościwej«.

»moc łaski« (*4*): *PatKaz III* 113v; Bo ten Oley S. nic tu inſzego nieznáczy/ iedno moc łáſki Bożey y ono miłośierdzie iego/ ktore duſze náſze we wnątrz pośila. *KarnNap* E4; *WujNT* 537, 541.

»naczynie łaski« [*szyk 3 : 1*] (*4*): *RejPos* 74; Sákrámentá wſzytkie nietylko ſą vpominkiem/ ále też naczyniem y ſtátkámi łáſki Bożey *WujJud* 219; *SkarJedn* 157; *SzarzRyt* C2v.

»niebieska, z nieba łaska« [*szyk 4 : 3*] (*5 : 2*): *KuczbKat* 110; Rozumu więcey niżli mocy trzebá/ Z nieprzyiacielem/ przytym łáſki z niebá. *RejZwierc* 228v; *GostGospSieb* +3; *GrabowSet* P; Ozdobił duſzę twoię łáſką ſwą niebieſką/ vtwierdźił ſłábość twoię *LatHar* 676, 412, 447.

»łaski (nie)godny, (nie)dostojny« [*szyk 15 : 14*] (*25 : 4*): [*Panna Maryja*] ſie ſpowiedala/ ijż takowé laſki doſtoyna niebyla/ ktorą od boga wzięla *OpecŻyw* 178v, 2v; *LubPs* X5; *KrowObr* 53; *RejWiz* 117; *HistRzym* 54; iam nędzny á grzeſzny człowiek/ á nie godzien łáſki Páná moiego *RejPos* 147, 105v, 169, 256; *RejZwierc* 3 [*2 r.*], 265v [*2 r.*]; *WujJud* 68, 68v, 105; *SkarŻyw* 26; *ArtKanc* M2, Q5; *Calep* 532a; Nie ćierp/ áby moiá złość/ mnie potępić miáłá/ Gdyż twa lutość/ niebieſkiey łáſki godnym znáłá. *GrabowSet* P, Fv, G3; *LatHar* 209, 214; *SkarKaz* 161b, 352b; *CzahTr* H3v.

»nieprzebrana łaska« (*4*): oycze vwielbiony/ Spuſzczaſz ná niſką źiemię deſzcz nie przepłácony: A oná nieprzebránéy łáſki twoiey ſyta Wſzytkiégo wſzytkim ſtátczy *KochPs* 155, 199; *SkarŻyw* 82; *SiebRozmyśl* Dv.

»łaska nieskończona« [*szyk 2 : 1*] (*3*): Oycże dobroći/ łáſká nieſkończona Twa/ niech mię ſámá broni *GrabowSet* N2, O2v. *Cf* »z nieskończonej łaski«.

»niewidoma łaska« = *invisibilis gratia Mącz* [*szyk 13 : 3*] (*16*): *SeklWyzn* d3v; Znak wydomy wodę przydal pan Chriſtus ku ſłowu ſwemu [*przy chrzcie św.*]/ dla tego/ abyſmy wierzily ſłowu iego/ y niewydomey laſcze iego vktorą nas przigymuie. *SeklKat* T4v, T4, V3; *KrowObr* 46, 47, 47v; *Mącz* 363c; *RejPos* 88v, 90; *RejPosWiecz*[2] 95v; *BiałKat* 216, 263v; [*włożenie rąk*] to wſzyſtko ma co práwy Sákráment mieć ma/ to ieſt pozwirzchne známię włożenia rąk/ y we wnętrzną á niewidomą łáſkę/ ktora w tym Sákrámenćie Sługam Kośćielnym bywa daná *WujJud* 160v, 160. *Cf* »z łaski niewidomej«.

»niewymowna łaska« (*6*): *SeklKat* F4; wielce pożądáne ziednoczenie Ormian/ ſwoią niewymowną łaſką ſpráwił. Błogosłáwiony Bog *SkarJedn* 313; *ArtKanc* E9v; *GrabowSet* O3; *VotSzl* B3. *Cf* »z niewymownej łaski«.

»niezmierna, niezmierzona, nierozmierzona łaska« [*szyk 10 : 4*] (*12 : 1 : 1*): *MurzNTSekl* A2; *RejWiz* 122; [*temu który uwierzył*] ieſt otworzono do thego Boſtwá ſwiętego y do niezmierzoney łáſki iego. *RejAp* 77v; *KarnNap* C2v; NIezmierna łáſká nikomu nie ſpowinowáconego Bogá/ świátu ſię niewdzięczńemu ziáwiłá: Syn Boży/ [...] dla nas z wyſokośći zſtąpił *SkarŻyw* 1; *ArtKanc* D17v; *LatHar* 324; *RybGęśli* C. *Cf* »z łaski niezmiernej«, »przez niezmierną łaskę«.

»nowa łaska« = *Nowy Testament* (*1*): By/ w nowey łáſce/ nowy świát/ był vtwierdzony. *GrabowSet* P4v.

»łaską obdarzony, obdarzyć (*a.* obdarzać)« (*5* : *3*): *KromRozm III* A8; *Mącz* 145a; Stworzył Pan Bog Angioły z dobrą wolą/ [...] záraz y przyrodzenie ich tworząc/ y łáſką ie obdarzáiąc. *KuczbKat* 20, 20; *ArtKanc* E20; DVchu Swięty ſtworzyćielu/ Serc ludzkich náwiedźićielu: Rácż łáſką twoią obdárzyć/ Sercá ktoreś raczył ſpráwić. *LatHar* 36, 629; *CzahTr* B3v.

»obietnica łaski, obiecana łaska« (*5* : *2*): maią nádzieię oczekawáiąc obiecaney łáſki twoiey. *RejPs* 197, 207v; *MurzNT* 58v; Abram wźiął od Boga obietnicę łáſki y potomſtwá. *BibRadz* 15 *arg*, I 33d *marg*; *BiałKat* 256 [*2 r.*].

»obfita (*a.* obfitująca) łaska, obfitość łaski« = *gratia abundans*, *abundantia gratiae Vulg*, *PolAnt* [*szyk 16* : *10*] (*17* : *9*): *BierRaj* 20v; *PatKaz III* 96 [*2 r.*], 109v; Gora to ieſt zbor krzeſciański, ieſt tłuſty, to ieſt żyzny w obfitoſci łaski bożey. *WróbŻołt* V8v, Xv; *MurzHist* Fv; *KromRozm II* m2v; *LubPs* ddv; *BibRadz* 2.*Cor* 4/15; Pátrzayże á pilnie pátrzay/ iáko ten ſwięty pokarm á tę hoyną á obfitą łáſkę ſwoię ieſzcże przodkom náſzym miłośćiwie záwżdy obiecowáć á záſlubowáć raczył *RejPos* 158; *BiałKat* 16, 226; *KuczbKat* 230; *RejZwierc* A4v; *WujJud* 100; *BudNT* 2.*Cor* 9/8; *KarnNap* A3v; *CzechEp* 245; *LatHar* 354, 476; *WujNT Rom* 5/17, 2.*Cor* 4/15. *Cf* »z łaski obfitej«.

»łaska o(b)żywiająca« [*szyk 1* : *1*] (*2*): moc poświącenia/ y łáſká ożywiáiąca záwſze trwa w Sákrámenćie. *WujJud* 224v, 241.

»łaska ojcowska« [*szyk 4* : *2*] (*6*): ábyś iuż potym żył iáko práwy Chrześćiánin/ iáko Syn Boży w Oycowſką łáſkę przyięty/ ſtáráiąc ſie pilno/ żebyś więcey Páná Bogá niegniewał *KarnNap* Dv; *KochOdpr* B3v; *SkarŻyw* 2; *ArtKanc* M17v. *Cf* »z łaski ojcowskiej«.

»Ojcze łaski« [*apostrofa poetycka do Boga*] (*3*): RAcż być miłośierny/ proſzę/ mnie grzeſznemu/ Oycże wſzelkiey łáſki: ty vtrapionemu Okaż ſię rátunkiem *GrabowSet* O4, N2v, O3.

»osobliwa, osobna łaska« [*szyk 39* : *4*] (*22* : *21*): *OpecŻyw* 8v, 10; *PatKaz I* 2v, 16, 17v; *PatKaz II* 20v; *RejPs* 138, 143v; *GliczKsiąż* C7; *LubPs* Hv; *KrowObr* 65; *Leop Eph* 3 *arg*; *OrzRozm* F2v; *BielKron* 359v; *RejPos* 54, 228v, 313v; *RejPosRozpr* c3; *MycPrz* II A4v; *KarnNap* F2; *ModrzBaz* 139; *SkarŻyw* 31, 262; *CzechEp* 341; *ArtKanc* P3; *GostGospSieb* +3; *OrzJan* 14; *LatHar* 644; *WujNT* 526; Proſzę ćię o prawdźiwy Boże/ ráczże zápalić ſerce moie ogniem miłośći twoiéy/ ku rozmnożeniu tych cnót/ które z oſobliwéy łáſki y oświécenia twégo pochodzą *SiebRozmyśl* E3v. *Cf* »z osobliwej łaski«, »przez osobną łaskę«.

»łaska pańska, (od) Pana« = *gratia Domini Vulg* [*szyk 274* : *24*] (*195* : *103*): *BierRaj* 23v; więcei wazy łaska panska niſz wſſythki moznoſci ſwiata. *RejPs* 54, 33v, 55, 135v, 159, 182 (*9*); Tu na żiemi traći gardło ſławę dobre mienie Ana niebie pańską łaskę y wieczne zbawienie *RejJóz* E8v, A6 *marg*, F5v, N7, Q4; *RejKup* B, h2, 14, m5, Nv (*11*); *KromRozm I* C2v; *MurzHist* D3, Fv, G3v, G4v; *MurzNT* 58v; *KromRozm III* N7; *MrowPieś* A3v; Iuż cie Bogu polecam towárzyſzu miły/ Aby ſie w Páńſkiey łáſce twe dzyatki mnożyły. *BielKom* C7, B5v; *GliczKsiąż* I4; Otuchá wyernego w łáſcze Páńſkiey. *LubPs* aa2 *marg*, Hv, H3 [*2 r.*], H4v, I3v *marg*, K2v *marg* (*17*); *RejWiz* A4, 3, 53 [*2 r.*], 53v, 80v (*23*); *Leop* 1.*Tim* 1/14; *RejZwierz* 132v; *BibRadz* II 32a *marg*; *BielKron* 3, 4v, 158, 467v [*2 r.*]; *RejAp* 1, 6v [*2 r.*], 198 [*2 r.*]; *HistRzym* 71 v; oto iuż będzieſz miał wielki cel á wielki ſthopień tey łáſki Páná ſwego *RejPos* 116v, 19v, 27v, 49v, 52v, 54 (*60*); *BiałKat* 231; *KuczbKat* 180 [*2 r.*], 390; *RejZwierc* 2 [*2 r.*], 3, 40v, 114, 132v, 167, 251v, Aaa2v; *WujJud* 100; *WujJudConf* 91, 138; duch

zły á głowny ludzki nieprzyiaćiel/ będzie precż wyrzucon/ ktorego przy ſobie łáſká Páńſka ćierpieć niemoże. *KarnNap* B3v, A3v, Bv, E4, F4v, G, Gv; Odiął nas rękom ſrogim/ y mocy pogáńſkiéy/ Bo niemáſz miáry/ niemáſz końcá łáſce páńſkiéy [*quoniam in aeternum misericordia Eius Vulg Ps* 135/42]. *KochPs* 200, 101, 115, 147, 154, 173, 199; *KochJez* A2v; *SkarŻyw* 92; *ArtKanc* K18v, N11, P3, S17v; *KochProp* 15; *ZawJeft* 5, 25; *Phil* G4; *KochFrag* 51; *KochFragJan* 4; *OrzJan* 106; *LatHar* 199, 262, 555, 648; *KołakSzczęśl* C; *WysKaz* 7, 14; *WujNT* 521, 2.*Cor* 8/9, *s.* 649, 1.*Tim* 1/14; *SiebRozmyśl* A3, Bv, M2; *KlonKr* C; *CzahTr* B2; Láſká páńſka ieſt zemną *GosłCast* 19, 3, 18. *Cf* »z łaski Pańskiej«, przez łaskę Pana«, »z łaską pańską«, »za łaską pańską«, »w łasce Pana«.

»łaski pełna, napełniona; łaską napełniona« [*o Matce Boskiej*]; *nawiązanie do modlitwy „Zdrowaś Maria" = gratia plena Vulg* [*szyk 61 : 10*] (*63 : 6 : 2*): Chwálil tzij ią aniol ſtego ijż laſki pelná/ ijż buog s niją/ ijż pożegnana nad wſſytki panny ij panijé. *OpecŻyw* 8, 8, 8v, 181 [*2 r.*], 183v, 184, 188v; *PatKaz I* 1, 2v, 8 [*3 r.*], 10v; *PatKaz II* 28v, 70v, 80v; *PatKaz III* 89v, 92 [*2 r.*], 96v [*2 r.*], 112v, 115v (*15*); *SeklKat* Cv; *KrowObr* 152v; Wſzedſſy tedy Angioł do niey/ rzekł: Zdrowáś łáſki pełna/ Pan ſtobą blogoſłáwionaś ty miedzy niewiáſthámi. *Leop Luc* 1/28; *BielKron* 136; *RejPos* 14, 269v, 271, 271v, 304; *BiałKat* 228 [*3 r.*], 231; Co iedno chwálebnego ieſt w innych białych głowách/ bez pochyby/ wſzytko ſię w tey łáſki pełney/ náydowáło. *SkarŻyw* 242, 393; *KochFr* 55; *ArtKanc* A3v, M10v; O IEzu źrzodło łáſki/ IEzu dobrotliwy/ O Synu/ łáſki pełney pánny/ świątobliwy *GrabowSet* P, V3v; *LatHar* 28, 404, 465, 476 [*2 r.*], 483; bo [*Panna Maryja*] ták łáſki pełná byłá/ że nigdy żadnym grzechem áni powſzednim/ przez wſzytek czás żywotá ſwego/ nie zgrzeſzyłá. *WujNT* 136, *Luc* 1/28, *s.* 194 [*7 r.*], 319, Zzzzz4v; *SiebRozmyśl* F2v; *SkarKaz* Oooo2a.

»pełny łaski (i prawdy)« [*o Bogu i Chrystusie*] = *bardzo łaskawy i sprawiedliwy*; *plenus gratiae et veritatis Vulg* (*12*): *PatKaz III* 100v; Naprzod tedy łáſką zowie Páná Kryſtuſá/ pełnego łáſki y prawdy/ ktory ieſt zadátkiem łáſki *RejPosWstaw* 21v; *ReszPrz* 81; TWego rátunku/ Boże Pełny łáſki/ lutośći/ Przećiw wężowey złośći Wzywam *GrabowSet* D3, S2v, T4; *LatHar* 106, 552, 688; A Słowo ono ćiáłem ſię sſtáło/ y mieſzkáło miedzy námi (y widźieliſmy chwałę iego/ chwałę iáko iednorodnego od Oycá) pełno łáſki y prawdy. *WujNT Ioann* 1/14, *s.* 201, Bbbbbb2.

»pełny łaski« [*o człowieku i świecie*] = *obdarowany łaską*; *plenus gratia Vulg* [*szyk 4 : 2*] (*6*): bo on [*Duch św.*] nam ſwą moc y łáſkę dawa przez ktorą bywamy nabożni y łáſki pełni *HistRzym* 101; Pełen świát twéy łáſki [*Misericordia tua*, *Domine*, *plena est terra Vulg Ps* 118/64]: życz mi prawdy twéy vznánia. *KochPs* 181; *SkarŻyw* 553, 595; *LatHar* 596; *WujNT Act* 6/8.

»pomoc, ratunek łaski« [*w tym*: *za pomocą łaski* (*4*)] [*szyk 7 : 2*] (*7 : 2*): *KromRozm III* N7; cżęſto vpádáć muśimy/ vtráćiwſzy onę pomoc łáſki Bożey ktora nas wſpieráłá *KuczbKat* 390; vcżynkow ktoreby śie Pánu Bogu podobáły záczżąć niemożemy bez łáſki Bożey rátunku *KuczbKat* 395, 395; *SkarŻyw* 3; *LatHar* 239, 457; *WujNT* 536; Iż tego czáſu/Prełaći/ Kśiążętá/ Pánowie/ y Szláchtá/ y wſzyſtko poſpólſtwo Króleſtwá Polſkiégo zá pomocą łáſki Bożéy [*divina cooperante clementia*] [*pana naszego za króla sobie wzięli*] *SarnStat* 993.

»powszechna łaska« (*1*): Ale tá twa powſzechna łáſká/ Pánie wieczny/ (By ćień świátłá twoiego/ ten to bláſk ſłoneczny) Choćiay rzeczy oświeca iednáko poddáne/ Sáme promieni czyſte/ y polerowáne. *SzarzRyt* B3.

»prawdziwa łaska« = *vera gratia Vulg* (*3*): Przez Sylwaná brátá wam wiernego/ (mam zá to) krotkom piſał/ pilnie proſząc y o ſwiadczáiąc/ żeć tá ieſt prawdziwá łáſká Boża/ w ktorey ſtoićie. *Leop* 1.*Petr* 5/12; *RejPos* [143[3]]; *WujNT* 1.*Petr* 5/12.

»rozmnożenie (*a.* pomnożenie) łaski; w łasce pomnożenie (*a.* pomnażanie), rozmnożyć (*a.* pomnażać), pomnażać się, rozmnożony; łaskę (roz)mnożyć (*a.* rozmnażać); łaska rozmnożyła się (*a.* umnożyć się może)« [*szyk zmienny*] (*5*; *3* : *2* : *1* : *1*; *4*; *2*): ijżby [*twa dusza*] nikogo niężądala [*!*]/ iedno zranionégo Iezuſa/ ktory cie w laſce tu rozmnoży/ a poty[m] żywocie chwály ſwé wiekuijſté domieſci *OpecŻyw* 160v; *SeklKat* S2; *LubPs* N4v; *BibRadz* II 108a *marg*; *RejPos* 62; Pan łáſkę ſwoię rozmnoży nád wámi/ Y nád wáſzémi tákże dźiateczkámi. *KochPs* 175; *ArtKanc* T5v, T11v; *GrabowSet* C2; *LatHar* 39, 235, 394, 417, 426 (*8*); Gdyż ſam tylko P. Bog łáſki y cnot pomnożenie dáie. *WujNT* 1.*Cor* 3 *arg*.

»łaska Sakramentu« (*2*): Chriſtusći ieſt vſtawcą y podawcą wewnętrznym wſzyſtkich świątośći: ktory (iákośćie dopiro powiedźieli) rzecz duchowną ſercu wiernemu podawa/ ktorą Doktorowie łáſką álbo ſkutkiem Sákrámentu zową. *WujJud* 162, 261.

»skarb(y) łaski« [*szyk 5* : *1*] (*6*): *RejPos* 130; *RejZwierc* 244v; Nád to Pan Bog wſzecbmogący przez ſłowo ſwoye podáie ſie nam/ ze wſzytkiemi ſkárby łáſki á dobroći ſwoiey. *RejPosRozpr* c4; [*Barnabasz*] przy vboſtwie Chryſtuſowym zoſtawáiąc: bogáty ſobie ſkarb łáſki Bożey y dárow wielkich duchownych zebrał. *SkarŻyw* 535, 82; *ArtKanc* L2v.

»łaski skarbnica« [*szyk 1* : *1*] (*2*): wſzákże iſz nie do końcá była zła wola iego [*Pawła*]/ [...] ruſzył Pan Bog hoynieyſzey ſkárbnice nań łáſki ſwoiey [...] dáiąc mu oſobliwſzy do vpámiętánia obyczay. *SkarŻyw* 80; *GosłCast* 6.

»słowo łaski« = *Ewangelia*; *verbum gratim Vulg*, *PolAnt* (*3*): *BudNT Act* 20/32; A teraz poruczam was Bogu y ſłowu łáſki iego/ ktory może przybudowáć/ y dáć dźiedźictwo miedzy wſzytkimi poświęconymi. *WujNT Act* 20/32, *Act* 14/3.

»stan łaski« (*1*): Vſpráwiedliwienie/ ieſt przenieśienie z onego ſtanu/ w ktorym ſie człowiek rodźi ſynem pirwſzego Adámá /ná ſtan łáſki y policżenia miedzy ſyny Boże/ przez wtorego Adámá Iezuſá Chriſtuſá zbáwićielá náſzego. *WujJud* 93v.

»szczodrobliwa łaska« (*2*): OSwiec miły panie nas oſwieceniem ſſczodrobliwey łaski twoiey *RejPs* 50v *Cf* »z szczodrobliwej łaski«.

»szczyra łaska« [*szyk 24* : *3*] (*27*): *LubPs* H3; *RejPos* 210v; wſzeláki człowiek vſpráwiedliwión ieſt od páná Bogá ſzczyrą łáſką iego/ á odkupieniém páná náſzego Iezuſá Chryſtuſá *BiałKat* 28v; Szczera ieſt łáſká iego powołánie do wiary świętey/ ktorą nas Pán Bog vprzedza w miłośierdziu ſwym *SkarŻyw* 25; Ani miecz/ áni mię śiłá/ Złéy przygody obróniłá: Ieno ſczéra łáſká twoiá/ Co wyznawá [*!*] duſzá moiá *KochFrag* 19; *WujNT* 222, 536 *marg*, Cccccc3. *Cf* »z szczyrej łaski«.

»święta łaska« [*szyk 87* : *50*] (*137*): nieopuſſczay nas a niezakryway przed nami ſwietey łaski twoiey *RejPs* 58v; Day taką boiazń a taki wſtyd miły panie obłądliwem myſlam naſſem: [...] iakoby nic nie wykraczali przeciwko woley twoiey czym by mogła byc obrazona ſwięta łaska twoya. *RejPs* 196, 16v, 44, 47, 53, 67 (*19*); *RejKup* Ddv; *LubPs* G, H4, Iv, Kv, T3v *marg* (*8*); *GroicPorz* B; *SeklPieś* 6v; *RejWiz* 152; *SarnUzn* A3; *RejAp* 198; *RejPos* 3v, 30, 32, 75v [*2 r.*], 76 (*32*); *WujJud* 163; *WujJudConf*

3v; *PaprPan* M4; *KarnNap* E2v, F4v; *KochPs* 78; *ReszList* 156; *ArtKanc* E20, F10v, H14v, I4, M19, N18; *ZawJeft* 10; Láſká twa święta niechay będźie známi/ Bo nic dobrégo nie vczynim ſámi *KochFrag* 29; *LatHar* 48, 204, 627; *SiebRozmyśl* C4, E2v, L2; *CzahTr* B3v. *Cf Wyrażenia przyimkowe*,

»łaski uczestnik (*a.* uczestniczka), uczestnictwo« [*szyk 3 : 3*] (*5 : 1*): *SkarŻyw* 527; *GrabowSet* P3; RAcż Pánie/ prośimy ćię/ do niebieſkiey łáſki vczżeſtnictwá ſługitwe [*!*] miłośćiwie przypuśćić *LatHar* 412; wy wſzyścy vczeſtniki ieſteśćie weſela niego (*marg*) łáski moiey. G. (–) [*socios gaudii mei*] *WujNT Philipp* 1/7; *SiebRozmyśl* E2, K2.

»łaska usprawiedliwienia, usprawiedliwiająca; usprawiedliwiony łaską« [*szyk 5 : 4*] (*4 : 1*; *4*): *SeklWyzn* b4; *KromRozm III* E7v; *KrowObr* 46, 157v; *WujJud* 96v; *WujJudConf* 100; Iż żadna z tych rzeczy/ ktore vprzedzáią vſpráwiedliwienie/ áni wiárá/ áni vczynki nie záſługuią łáſki vſpráwiedliwienia. *WujNT* 533; ábyſmy będąc vſpráwiedliwieni łáſką iego [*iustificati gratia Ipsius*]/ sſtáli ſię dźiedźicámi według nádźieie żywotá wiecznego. *WujNT Tit* 3/7, *s.* 439.

»łaska wiary« (*1*): [*pierwsza część listu*] ma w ſobie dyſputácyą/ ábo náukę o łáſce wiáry Páná Chriſtuſowey. *WujNT* 520.

»wieczna łaska« [*szyk 4 : 3*] (*7*): pánu chwałę daymy/ Y iego łáſkę wieczną wyznawaymy *KochPs* 143, 96, 154, 199, 200; *ArtKanc* A18v. *Cf* »z wiecznej łaski«.

»wielka łaska, wielkość łaski« = *gratia magna Vulg* [*szyk 97 : 9*] (*104 : 2*): *OpecŻyw* 134v, 136v [*2 r.*], 138v, [170], 183v, 188v; *PatKaz II* 28, 28v [*2 r.*], 64v, 67v [*2 r.*]; *PatKaz III* 147v; znaiąć to iż on náwſſem dobrotliwy ieſt nieomieſzkawayćie wyſpiewawáć wielkiey łáſki iego. *RejPs* 201v; *RejJóz* B4, F5v, Q3v; *RejKup* bb8; *KromRozm III* I3v; *GliczKsiąż* C7; *LubPs* P6 *marg*, Y6; *KrowObr* 215v; *RejWiz* 80v, 172v, 181v; *Leop Iac* 4/6; *BielKron* 11v, 460v; *Mącz* 53; *RejAp* 1; *RejPos* 10, 22v, 43v, 45, 45v (*17*); *RejPosWiecz*[3] 99; *KuczbKat* 325, 380; *RejZwierc* 2, 57, 153, 173v; *WujJud* 133; *BudNT Act* 4/33; miey pewną nádzieię w Pánie Bodze y w iego niewymowney miłośći/ á ćieſz y pośilay ſam śiebie wielką łáſką iego. *KarnNap* E4v, C3, F3v, Gv; *KochPs* 129, 160, 173; *SkarŻyw* 31, 32, 82, 162, 167 (*11*); *ArtKanc* C17v; *ActReg* 77; *WujNT* 333, *Act* 4/33, s. 441, 520, *Iac* 4/6; Oto ia téż vpadam przed obliczności̊ą twégo świętégo oblicza/ dźiękuiąc ći zá ták wielką łáſkę/ y ták okrutną mękę którąś dla mnie ćierpiał. *SiebRozmyśl* B3v, B3, C, C3v, D3v, E2, E2v; *SkarKaz* 117a, 348b. *Cf* »według wiełkiej łaski«, »z wielkiej łaski«, »przez wielką łaskę«.

»łaska wnętrzna« [*szyk 1 : 1*] (*2*): *WujJud* 160v; [*ludzie bez chrztu chrześcijańskiego*] żadney łáſki Bożey wnętrzney/ ták iáko ten ś. Ian/ żadnego rozumienia/ áni wiáry y woley y władzey iey nie máią. *SkarKaz* 578a.

»wysoka łaska« [*szyk 2 : 1*] (*3*): *KarnNap* B2, C2; NIewyczżerpáne miłośierdzie ſwoie okázuiąc nam Pan Bog nie tylko ſyná ſwego dla nas poſłał/ [...] ále teſz ná ták wyſoką łáſkę/ ábyſmy iey vżyć mogli/ oczy nam otworzył *SkarŻyw* 25.

»zakon łaski« [*o religii chrześcijańskiej*] (*7*): *WróbŻołt* tt3v; Z tądże też yeſt zakon łáſki/ iż przezeń odpuſſczoná nam yeſt od bogá myerźyączká *KromRozm II* m2, mv, m2 *marg*; Drugie drzewo żywotne ieſt Pan Kriſtus/ ktory nam przyniosł poſelſłwo [*!*] dobre zakon łaſki/ z duchá á z wody odnowiony krześćiánom wierzącym iemu. *BielKron* 2v; *WysKaz* 35; *WujNT* 543.

»łaska zbawienna« = *gratia Dei Salvatoris* [*szyk 4 : 2*] (*6*): *RejPos* 98v; że on [*Pan Jezus Krystus*] ieſt thá łáſká Boża zbáwienna/ kthora ſie nam thu okázałá/ przez kthorą sſtawamy ſię przyiemnemi Bogu *RejPosWstaw* 22, 21, 21v; *LatHar* 627; *WujNT Tit* 2/11.

»znaczna łaska« [*szyk 6 : 1*] (*7*): *GórnDworz* Gg4; *CzechRozm* 208v; *KochPs* 110, 118, 198; *ActReg* 116; znáć dawaſz/ że to co ſmućiło/ Do rozmnożenia znáczney łáſki twoiey było *GrabowSet* C2.

»znak, znamię łaski« [*szyk 24 : 1*] (*24 : 1*): niewczáſnoſci/ ſmutki/ klopoty/ ſſkody/ omowy/ ij ijnſſé przeciwnóſci ij przeſladowanié/ ſą znamienité laſki bożé znamiona ij vpominki powſtaniá z grzechow *OpecŻyw* 32v; *RejPs* 128; Atak chrzeſt ſwięty/ ieſtci znak widomy/ niewidomei łaſki bożei *SeklWyzn* d3v; *SeklKat* T4, V3; *MurzHist* H3; *LubPs* bb4v *marg*; *KrowObr* 47v; *RejZwierz* 138v; *RejAp* Ff2; *RejPos* 32, 50v, 88v, 90, 153, 266v, 317v; Prośił Gedeon/ day mi znák iáki Pánie tey łáſki ſwoiey? *RejZwierc* 205v; *WujJud* 160; *KarnNap* A3; wiárá twoiá/ znákiem ieſt y posłem łáſki tey ktorąć Chryſtus vkaże *SkarŻyw* 593, 200; *ReszPrz* 63; CIerpliwie/ BOże wieczny/ Twą przewłokem znośił/ Gdy ćię/ duch moy ſerdeczny/ O znák łáſki prośił *GrabowSet* V2v; *WujNT* Bbbbbb3v.

»(z)rządzenie, postanowienie łaski Bożej« = *propositum gratiae Dei Vulg*, *PolAnt* (*4*): *KromRozm III* N7, N8v; *BudNT Rom* 4/5; Nie robiącemu lepák/ ále wierzącemu w tego ktory vſpráwiedliwia niepobożnego/ poczytána bywa wiárá iego ku ſpráwiedliwośći wedle poſtánowienia łáſki Bożey. *WujNT Rom* 4/5.

»(zu)pełność łaski« (*7*): wſſytcy s pelnoſci iey [*Maryi*] laſki/ pocieſſenije bierzą *OpecŻyw* 189v; *PatKaz I* 1, 11; *PatKaz III* 97v, 110v, 125v; *SkarŻyw* 337.

»zupełna łaska« (*1*): *KuczbKat* 390 *cf* »doskonała łaska«.

Szeregi: »łaska, (i) błogosławieństwo« [*szyk 9 : 4*] (*13*): *KrowObr* 89v, 97v; *BibRadz* I 478d *marg*; *RejAp* BB7v; *GórnDworz* Mm6; Człowiek [...] był ſtworzon w wielkiey łáſce á w wielkim błogoſłáwieńſtwie w niewinnośći ſwoiey *RejPos* 53, 24, 42v; *WujJudConf* 79; *CzechEp* 9; *WujNT* 196; *GosłCast* 6. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*]. *Cf* »w łasce i błogosławieństwie«.

»Bog i (a) łaska (jego)« (*7*): *KrowObr* 57v; Błogoſłáwiony czyſtego ſercá/ ábowiem ten Bogá y łáſkę iego ogląda. *RejZwierc* 190; zá trochę poćiechy świeckiey Pána Bogá y łáſki grzeſzący odſtępuie/ á do cżártá przyſtáie. *SkarŻyw* 173; *CzechEp* 31; *WujNT* 314; *SkarKaz* 387b. *Cf* »według Boga a łaski«.

»łaska i chęć« (*2*): Słuchay potomſtwo cnégo Izráhelá/ Któremu łáſká/ y moiá chęć z wielá Wieków nietáyna *KochPs* 74, 2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łaska, (i, a) dar(y) (*a*. upominki, *a*. darowanie)« = *gratia et donum*, *gratia et donatio Vulg* [*szyk 28 : 8*] (*36*): *OpecŻyw* 185v; *PatKaz II* 49v [*2 r.*]; *TarDuch* D2v; Niewymowna łaſkę/ y dary obieczuie pan Bog tim/ ktorzy wyznawaią ymie iego *SeklKat* F4; *KromRozm III* Hv; *KuczbKat* 155; *BibRadz* *7; *RejZwierc* 46v; *RejPos* 340v; *CzechRozm* 59; *SkarŻyw* 260, 535, 560; *CzechEp* 295; *ArtKanc* M2; O Namilſzy IEzu/ Boże moy/ dźiękuię tobie/ zá wſzelkié łáſki y dáry *LatHar* 42; *WujNT* 28 *marg*, 259, 349, 443, 519 (*8*); *SkarKaz* 351b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]. *Cf* »z łaski a daru«, »za darem a łaską«.

»łaska, (i) (wsze) dobro« [*szyk 4 : 1*] (*5*):Cryſtus pan od panny narodzony od uyekow mathcze ſwey przeſrzaney ządal kozdego dobrego wſzelkyey laſky *PatKaz I* 9v; *SeklKat* A2; *RejKup Sekl* a2; *CzechEpPOrz* *2; *SkarKaz* 636a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»(nie) łaska, (i, a, ani) dobroć (*a*. dobrota)« = *nec benivolentia nec gratia HistAl* [*szyk 17* : *6*] (*23*): *HistAl* E6v; *KromRozm III* A8v; *RejWiz* 122; *KuczbKat* 205, 225; *WujJud* B; *RejPosRozpr* c4; iuż nam nic nie ſchodźi ná łáſce y dobroći iego [*Boga*] przećiw nam *CzechRozm* 221; Aż potym ony ták ſproſne Báłwochwálſtwá y ſtráſzne ćiemnośći łáſká y dobroć Chriſtuſá Ieſuſá [...] rozegnáłá *StryjKron* 145; *NiemObr* 113; *WerGośc* 208; *KochPieś* 72; *ArtKanc* P14v; *KochWr* 23; Niech twa dobroć y łaſká/ wſzelkich wiekow ſłynie *GrabowSet* P3, O3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r*.]. *Cf* »z łaski i dobroci«.

»łaska a (i) dobrodziejstwo« [*szyk 13* : *3*] (*16*): *RejPs* 118, 124v; *MurzNT* 103v; *KromRozm II* n3v; *KromRozm III* K3; iż wzgárdził [*czart*] łáſką á dobrodzieyſtwem iego [*Boga*]/ iuż wiárá iego sſtháłá ſie prożna y nikczemna. *RejAp* 29v; *RejPos* 56, 103, 215v, 321; *SkarŻyw* 208, 580; *ArtKanc* N7; Zli też Chrześćijánie [...] ſądzeni [...] o nie vżywánie łáſki y podeptánie dobrodźieyſtw Bozkich być máią. *SkarKaz* 6a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r*.]. *Cf* »z łaski a dobrodziejstwa«.

»łaska, (i, a) dobrotliwość« (*7*): *KromRozm II* e3v; żadną iną rzeczą vſpráwiedliwieni być nie możemy/ iedno ſámą ſzczyrą łáſką á dobrotliwoſcią Páńſką. *LubPs* H3, V v, gg6v; *BibRadz* I 283d *marg*; *KuczbKat* 30. *Cf* »z łaski a dobrotliwości«.»

»łaska i hojność« (*1*): Bądź wdźięcznym łáſki/ y Boſkiéy hoynośći/ Pomniąc/ że to maſz z iego życzliwośći. *ZawJeft* 25.

»łaska, (i, a) litość« [*szyk 4* : *2*] (*6*): *Leop Ios* 11/20; *KochPs* 127; A co począł kiedy/ to/ ſpráwiedliwośći/ Y wiáry ieſt pełno/ łáſki á lutośći. *GrabowSet* T4v, D3, K3v, T. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r*.].

»ludzkość i łaska« (*1*): A chcąc Pan więtſzą ludzkość y łáſkę pokázáć Piotrowi/ ſzedł w vbogi dom iego *SkarŻyw* 597. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r*.].

»[*nie*] łaska, (a, i, ani) miłosierdzie« = *gratia et misericorgia Vulg*, *PolAnt* [*szyk 192* : *14*] (*206*): ij gdzié tedy ieſt ona laſka/ ktorąm nalazla? Gdzie twé miloſierdzié/ ktorés wyrzékl przez proroki tweé *OpecŻyw* 147, 183v [*2 r*.]; *PatKaz I* 14v; *PatKaz III* 91, 106v, 125v; a wola głęboſc nędze ku głęboſci wſſey łaski a miłoſierdzia a ty wyſlyſſawſſy łaskawie racz zetrzec znas zmazy wyſtępkow naſſych *RejPs* 64, 36, 67, 132; *SeklWyzn* b3 [*2 r*.], b3v, b4; *HistAlHUng* A3v; *MurzHist* I3v; *MurzNT* 58v; *LubPs* ee6; *KrowObr* 143, 164v, 168, 171v, 176v, 212; *Leop Sap* 4/15; *BibRadz Sap* 3/9, *Zach* 7/9; *Mącz* 326d; *RejAp* 38v, 41, 55, 68v; *HistRzym* 57; Bo chociaż wierni od Páná Bogá tu bywáią krzyżem vciążeni/ [...] wſzákoż oni iednák nic nie roſpaczáią w łáſce á w miłoſierdzyu Páná Bogá ſwego *RejPos* 7, 13, 54, 56, 68, 76 [*2 r*.] (*56*); *BiałKat* 383v; *RejZwierc* 255v; *WujJud* 112v, 113v; *BudBib Sap* 3/9; *CzechRozm* 88v, 94, 172v, 211v, 238v; *KarnNap* C3, C4v, D2v; *ModrzBaz* 144v; iednák ćię widzieć pragnę/ nieprzebrány wmiłośierdziu y łáſce nád grzeſznemi/ Miſtrzu y Boże moy. *SkarŻyw* 599, 139, 167, 172, 185; *GrabowSet* D2v, Lv; *LatHar* 4, 54, 70, 156, 560, 562, 644; *WysKaz* 14; Láſká y miłośierdzie iego ieſt/ iż dobrze czyniemy/ y záſługuiemy: á ſpráwiedliwość iego ieſt/ zá takie zaſługi dáć nam zapłátę záſłużoną w niebie. *WujNT* 742, 196 [*2 r*.], 529, 738, 742, *Hebr* 4/16; *SiebRozmyśl* E4v, I2 [*2 r*.]; *SkarKaz* 4a, 41b; *VotSzl* B3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 26 r*., *w pozdrowieniaeh 6 r*.]. *Cf Wyrażenia przyimkowe*.

»łaska, (a, i albo) miłość« [*szyk 28* : *11*] (*39*): *OpecŻyw* 19v, 46v [*2 r.*], 183v, 188v; *MurzHist* H4v; *KromRozm III* E7v; *GliczKsiąż* C7, D3v; *RejWiz* 53v; *RejZwierz* 132v; *RejAp* I; *HistRzym* 123; *RejPos* 127v [*2 r.*], 275, 288v; *BiałKat* 116; A tá miłość zawiſna ktorą Pánu Bogu przywłaſzczżamy/ nie znáczy iákiego ſerdecżnego zruſzenia/ ále znáczy onę miłość y łáſkę/ ktorą Pan Bog niedopuſzcża áby ktora duſzá bez pomſty ſwowoluie [*!*] żyć miáła *KuczbKat* 280; *WujJud* 100v; *CzechRozm* 94; *KarnNap* A3v; bo iáko ćiało bez duſze martwe/ ták duſzá bez Bogá y miłośći á łáſki iego/ vmárła ieſt *SkarŻyw* 261; *CzechEp* 187, 268; *ArtKanc* C7, K15v; *LatHar* 261; [*grzech*] powſzedni/ przy miłośći Bożey y łáſce zoſtáie/ choć oycowſkie karánie záſługuie. *SkarKaz* 313b, 487b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 15 r.*]. *Cf* »z łaski a miłości«, »przez łaskę a miłość«, »w miłośći i w łasce«.

»obietnica i (a) łaska« [*szyk 6* : *2*] (*8*): *BielKron* 30v; *RejPos* 277; *SkarŻyw* 348; O Boże moy/ wleyże w nas ſerce tych oycow y Pátryárchow náſzych/ ábyſmy ſię ták tobie podobáli: będąc do znáiomośći y obietnic y łáſki twoiey powołáni y oświeceni *SkarKaz* 520b, 351a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]. *Cf* »z łaski a miłości«.

»łaska i (a) obrona« (*11*): á ci co ſą zátrudnieni á vtrapieni/ iż bywáią pocieſzeni/ y w łáſce Páńſkiey á w obronie iego porządnie ſpráwowáni. *LubPs* ee6; *RejAp* 128v; *RejPos* 55, 132v; *RejZwierc* 132v; *PaprPan* Dd3, Ee3v; *KarnNap* C, E; *KochPs* 104. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*]. *Cf* »z łaski i obrony«.

»łaska i odpuszczenie grzechow (*a.* rozgrzeszenie)« [*szyk 12* : *2*] (*14*): *TarDuch* E4; *KrowObr* 63v, 86, 92, 229; Ceſárze/ Krolowye/ Kſiążętá [...] boſemi nogámi do Rzymá biegáli/ [...] vpadáiąc pod nogi tey beſtiey ktora nogámi głowy ich deptáłá/ yáko ſie Friderikowi Bárbároſie sſtáło/ á łáſki á rozgrzeſzenia ſzukáiąc. *RejAp* 114; *WujJud* 223; *WujJudConf* 81v; *RejPosRozpr* c; *SkarŻyw* 358; *NiemObr* 38; *LatHar* 48; *SkarKaz* 206b; Zadney ſię łáſki v mnie/ mowi Chryſtus/ nie ſpodźieway/ żadnego grzechu odpuſzczenia mieć nie będźieſz: [...] ieſli ſię z brátem nie zgodźiſz. *SkarKazSej* 672a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 11 r.*].

»łaska a (i) opatrzność« (*5*): *LubPs* ddv; O wſzechmogący náſz Pánie/ [...] nie rácż nas mijáć s tą łáſką á s tą miłośćiwą opátrznoſcią ſwoią. *RejPos* 211v, 219, 286, 331. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.*].

»łaska a (i) opiek(a) (*a.* piecza)« [*szyk 12* : *1*] (*13*): *RejPs* 63; iż kto opuśći Páná zwirzchniego ſwego/ iſcie then nadolny Pan nie opuśći go z łáſki á z opyeki ſwoiey. *RejPos* 257v, 27, 67v, 82v, 103, 222v, 281v, 356; Ná oczu páńſkich wiecznie będźie ſiadał/ A ty go łáſką/ y ſwym ſzczyć opiekiem. *KochPs* 88; *SkarŻyw* 143, 283; *GrabowSet* A3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»łaska i pociecha« (*3*): *WróbŻołt* Y4v; ſwiadczy Mieſiąc/ gwiazdy/ y iáſność ſłoneczna/ Iáka ieſt twa dziwna moc á bez końcá wieczna. [...] Oſwiecáiąc á przyſzły dzyeń wdzyęczny ſpráwuiąc/ Láſkę twą y pociechę tu wſzytkim winſzuiąc. *RejWiz* 2v; *WujNT* 164. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»łaska, (a, i) pokoj« [*szyk 4* : *3*] (*7*): *LubPs* Y; Iezus Kryſtus [...] przyſzedł ná świát gładząc grzechy ludzkie/ áby nam pokoy y łáſkę v Oycá ziednał *BibRadz* *6v; *RejPos* 114; *BudBib* B; *LatHar* 79; *WujNT* 841 [*2 r.*]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 11 r.*, *w pozdrowieniach 40 r.*].

»łaska i politowanie« (*1*): A my y tego co nam zbywa żáłuiem. Iákoż ſię v P. Bogá łáſki y politowánia nád námi ſpodźiewáć mamy? *SkarKaz* 638b.

»łaska i (a) pomoc« [*szyk 20 : 6*] (*26*): *KuczbKat* 335; A iżby nam Pan náſz w tym vpáść nie dał/ obiecuie nas tu podpieráć łáſką á pomocą Duchá ſwiętego *RejPos* 130; *SkarŻyw* 31, 262, 263; *LatHar* 8, 76; Wolność ludzka ná dobre potrzebuie łáski y pomocy Bożey. *WujNT* 556 *marg*, 200, 536, 563, 656, Cccccc4; *SkarKaz* 41a, 310b, 311a, 316b, 352a; *SkarKazSej* 670a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*]. *Cf* »z pomocy a łaski«, »z łaską i pomocą«, »za łaską i pomocą«.

»łaska i przychylność« (*1*): w tym ćię potwierdzáiąc y vpewniáiąc cżęſtymi ſwemi poćiechámi/ ktoremi łáſkę ſwą/ y przychylność oycowſką ku tobie pokázuie. *LatHar* 676.

»łaska i przyczynianie« (*1*): Ieſlimi łaſką i przyczynianiem Chriſtuſowęm alleguiecie? Iaciem śię Chriſtuſa zaprzáł *MurzHist* E4.

»łaska i (a) sprawiedliwość« = *iustitia et clementia Vulg* [*szyk 4 : 2*] (*6*): *RejPs* 179; *Leop Iudic* 5/11; áby [*wszytek świat*] vſał wſpráwiedliwośći y włáſce ſtworzyćielá ſwego. *BudBib* 4.*Esdr* 11/46; *SkarŻyw* 260; *CzechEp* 245; *WujNT* Bbbbbb3v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r., w przeciwstawieniach 5 r.*].

»szczodrobliwość i łaska« (*3*): Z iedney ſtrony ieſt: Potrzebá naſzá. Z drugiey ſtrony: Szczżodrobliwość y łáſká Boża. *RejPos* 97v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*] *Cf* »z łaski i szczodrobliwości«.

»łaska i świątość« [*szyk 1 : 1*] (*2*): *PatKaz I* 10v; [*Bóg chciał*] aby ta lubyezna panna byla nam początkyem wſzytkyego dobrego y zbauyenya wktorey myeſzkacz myal bog y bycz pelną laſky y wſzytkyey ſzwyątoſzczy *PatKaz III* 92. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łaska i (abo) usprawiedliwienie« (*5*): Z tądby chćieli dowieść odſzczepieńcy/ żeby Sákrámenty nie dawáły łáſki ábo vſpráwiedliwienia: ále żeby tylko były znáki y pieczęćiámi grzechow odpuſzczenia *WujNT* 537, 13, 536, 560; *SkarKaz* 347b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łaska a (i) wspomożenie« (*7*): *TarDuch* D7; *LubPs* Hv; *HistRzym* 65v; Ten [*ziemski człowiek*] nie tylko tobie/ ále áni ſam ſobie nic pomoc nie może/ bez łáſki á wſpomożenia Páná tego *RejPos* 138v; *SiebRozmyśl* E4. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]. *Cf* »za łaską a wspomożeniem«.

»(i) łaska, (i) zapłata (*a.* odpłata)« [*szyk 2 : 2*] (*4*): *OrzQuin* M4v; Przetoć Zywot wieczny Piſmo y łáſką y zapłátą zowie: ále Wiáry y Vſpráwiedliwienia nigdźie zapłátą nie zowie. *WujJud* 111; *LatHar* 579; *WujNT* 544.

»łaska, (i) zbawienie (*a.* wybawienie)« [*szyk 11 : 4*] (*15*): *PatKaz III* 111; *KromRozm III* B5v; *KrowObr* 54; *BiałKat* 256 [*2 r.*]; *SkarŻyw* 198, 456; *GrabowSet* E2; Człowiek nie może być pewien łáſki y zbáwienia. *WujNT* 368 *marg*, 180, 600, 690, Aaaaaa4 [*2 r.*]; day nam niewinność/ [...] y to wſzyſtko co nam ieſt potrzebnégo do zbáwienia/ y do łáſki twoiéy świętéy *SiebRozmyśl* E2v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»łaska i (a) zmiłowanie« [*szyk 3 : 1*] (*4*): Tam Laſka y ſmilowanie Przewyſſą kazde mnimanie. *RejKup* k3v; *WujJudConf* 111v; *KochPs* 93; *LatHar* 139. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łaska, (i) żywot (wieczny)« [*szyk 4 : 1*] (*5*): *BielKom* B5v; *LubPs* ii; *CzechEp* 148; Bo miedzy wſzytkim twym ſtworzeniem/ Sam iedno człowiek ieſt naprzednieyſzym: Bo ſtworzon k Obrázu

twemu/ k łáſce żywotu wieczńnemu. *ArtKanc* I11; *LatHar* 189. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.*].

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (*a.* według, *a.* podle) łaski« = *secundum gratiam Vulg* (*21*): *Leop* YY4v; *RejPos* 133v; A przeto z wiáry/ (ieſt dziedzictwo), áby wedle łáſki byłá gruntowna obietnicá wſzytkiemu plemieniowi *WujNT Rom* 4/16, *Rom* 12/6; *SkarKaz* 117a.

~ *W przeciwstawieniach*: [*Z rzeczownikiem oznaczającym sprawiedliwy osąd człowieka*] »według sprawiedliwości ... według łaski« (*1*): A nieſſaczuj mojch złoſczy Według ſwey ſprawiedliwoſczy Alie według łąſky ſwoieij Wlży panie duſſy moieij *RejKup* S.

[*Z rzeczownikiem oznaczającym przewinienie człowieka*] »według złej sprawy ... według łaski« (*1*): A niecháy ſię zemną ſtunie [*!*]/ Niewedlug Złey ſprawy moyey Alie według Laſky twoyey *RejKup* p6.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi zabiegi człowieka*] »według łaski ... według uczynkow, według zasługi« (*2*): *KrowObr* 56v; ktory nas zbáwił y wezwał wezwánim ſwym świętym/ nie według vczynkow náſzych/ ále według poſtánowienia ſwego y łáſki [*non secundum opera nostra*, *sed secundum ... gratiam*] *WujNT* 2.*Tim* 1/9.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi należenie się czego*] »podług łaski ... podług długu, powinności« (*2*): *BudNT Rom* 4/4; Lecz robiącemu/ zapłátá nie bywa poczytána podług łáſki/ ále podług powinnośći [*non imputatur secundum gratiam*, *sed secundum debitum*]. *WujNT Rom* 4/4.

Wyrażenia: »wedle bogatej łaski« (*2*): *NiemObr* 70; W ktorym mamy odkupienie przez krew iego (odpuſzczenie grzechow) wedle bogátey łáſki [*secundum divitias gratiae*] iego. *WujNT Eph* 1/7.

»wedle łaski Bogu, bożej« = *secundum gratiam Dei Vulg*, *Polant* (*2* : *1*): Wedle łáſki Bożey ktora mi ieſt daná/ iáko mądry budowniczy záłożyłem grunt *BibRadz* 1.*Cor* 3/10; *BudNT* 2.*Thess* 1/12; *WujNT* 2.*Thess* 1/12.

»wedle łaski świętej« [*szyk 1* : *1*] (*2*): áłe [*!*] iż ieſt nieſkończone miłoſierdzie proſſę moy pánie áby żywot moy według łáſki ſwey ſwiętey raczył poſtánowić. *RejPs* 187; *RejZwierc* 240.

»wedle wielkiej łaski« (*1*): SMiłuy ſię nádemną Boże/ wedle wielkiey łáſki twoiey *ArtKanc* L20.

Szeregi: »według Boga a łaski jego« (*1*): według Bogá á łáſki iego/ narod z Izááká y Iákobá/ Bogu do chwały iego obrány/ w błogoſłáwieńſtwie duſznym przodkował *PowodPr* 13.

»według łaski i miłosierdzia« (*1*): Ale ty Pánie Boże náſz według wſzey łáſki y wielkiego miłoſierdzia twego obchodziłeś ſię z námi. *BudBib Bar* 2/24[27]. ~

»z łaski« (*950*): a pán iezus z ſwé laſki nás oſwiéci/ ij na duſſy vzdrowi. *OpecŻyw* 62, 16, 38v, 40, 48; *OpecŻywPrzedm* C4; duch ſzwyąty [...] chczyal z laſky ſwey ukazacz myloſyerdzye ſwe nath czyerpyączem ſthworzenyem *PatKaz II* 54; *MiechGlab* 69; Rozmnożył go y wſłáwie/ ná wſſelikie ſtrony Nábáwił go złáſki ſwey/ bárzo mądrey żony *KlerWes* Av; *RejPs* 60, 94, 96v, 113v, 126 (*12*); *RejJóz* A5v, I6; *SeklKat* A4, V3; By był pan Bog złaſky ſwoieij Nieobáćył myſli twoiéij *RejKup* q6, d2, e8, m8, O, p7 (*10*); *MurzNT* 78v; *BielKom* G5; *LubPs* A3v, D2v, F4. G, Nv (*20*); *KrowObr* 65; *RejWiz* A4, 2v, 49v, 152v [*2 r.*], 153, 155, 175v; Abowiem z łáſki ieſteśćie przywiedzieni ku zbáwieniu przez wiárę [*Gratia enim estis salvati per fidem*] *Leop Eph* 2/8, *Gal* 1/15; *RejZwierz* 108; *BibRadz* *7; *BielKron* 2, 343; *OrzQuin* G4v; *Prot* B2v; *RejAp* AA6v, [Ff5]; *RejPos* A3, 75, 104v, 137v, 141 (*17*); *BiałKat* 28v, 83v; *KuczbKat* 360; *RejZwierc* 35, 119, 128, 146, 188 (*9*); *WujJud* 110, 234v; *WierKróc*

B3; *BudNT Rom* 11/5, *Eph* 5/1 [4/32]; BOg z łáſki ſwey grzechy odpuſzcża *CzechRozm* 213v, 1, 59, 86v, 90v, 115v (*18*); *KarnNap* E2v; Prowadź mię wedla ſzczyréy prawdy ſwoiéy/ Bo comkolwiek ieſt/ ieſtem z łáſki twoiéy. *KochPs* 34; Wróćiłeś mi powagę/ y mieyſce vczćiwé/ Poćieſzyłeś z łáſki ſwéy ſerce fráſowliwé. *KochPs* 104, 8, 28, 39, 47 [*2 r.*], 60 [*2 r.*] (*13*); *SkarŻyw* 261, 329, 484, 519; *KochTr* 19; *CzechEp* 34, 337, [414]; *CzechEpPOrz* *2v; *NiemObr* 5; Kogo z łáſki ſam Bóg rządźi Słowem ſwym ten nie zábłądźi *KochMRot* A2v; *WiszńTr* 23; *KochPieś* 36, 72; Nie chcę ia śmierći grzeſznego/ owſzem z łáſki cżekam go/ by vznał Paná ſwego. *ArtKanc* N18, A15, B19v, C17v, E6v, G14 (*15*); Záthym ſie miey dobrze/ á Pan Bog z łáſki ſwey niech thobie y wſzytkim twym ſpráwom błogoſłáwi *Phil* S4v; *GrabowSet* V; *KochFrag* 14, 29; *LatHar* 69, 270, 387, 418, 428 (*14*); *WujNT* 536, *Rom* 5/15, *s.* 560, *Gal* 1/15, *s.* 696, 742; *SiebRozmyśl* A2v, B3; *SkarKaz* 353b, 458b; *CzahTr* B2, B2v, H3v; *GosłCast* 11, 19.

~ *z łaski przeciwko komu* (*1*): ten niebieſki dar [*władza odpuszczania grzechów*]/ [...] z oſobliwey przećiwko nam łáſki Bożey ieſt Kośćiołowi dárowány *KuczbKat* 85.

W połączeniach szeregowych (*4*): yſz czo mamy to wſzytko ſyey pomoczy a łaſky myloſyerdzya mamy *PatKaz III* 92; Oto go obiecuie ochłodzić wodą żywą dármo á z łáſki á z miłoſierdzia ſwego. *RejAp* 195; *SkarKaz* 311a, 312a.

W przeciwstawieniach: [*Z rzeczownikami oznaczającymi karę*] »z łaski... z gniewu (*a.* rozgniewania) (*6*), z niełaski« (*7*): *RejPs* 153v; *RejKupSekl* a4; *OrzQuin* Sv [*2 r.*]; iáko maſz vżywáć nádánego dobrá ſwego od Páná twoiego/ á iáko ie maſz rozeznáć/ ieſli ie maſz z łáſki á z niełáſki iego. *RejPos* 165; *SkarŻyw* 294; Z gniewu drugim nie z łáſki pan Bóg śiłá dáie/ Bo ćiężſza tá nędzá/ co po pánſtwie náſtáie. *GórnTroas* 23.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi zabiegi człowieka*] »z łaski... z zasługi (i godności) (*15*), z uczynkow (dobrych) (*13*), bez pracej« (*27*): to wſzytko przed ſtworzenyem ſzwyata pan bog ſrządzyl s ſwey uyelkyey laſky a nyezmey zaſlugy *PatKaz II* 36v; á kto zanie [*za grzechy*] chce doſſić czinić ten niewierzy aby mu ie Bog odpuſczył doſtatecznie/ nierozdzielnie zlaſki ſwoiey/ nie znaſzey zaſlugy. *SeklKat* R, Y; *MurzNT* 96; Abowiem pámiętałeś ná tho/ iżeś nalaſl bes wſzelákiey godnośći/ pracey/ y zaſlug twoich/ s ſſtzerey łáſki Bożey/ on ſkarb ſkryty/ y koſſtowny/ ktory Pan Bog zákrył od mądrych *KrowObr* C, 61; *BibRadz Rom* 3 *arg*; *BiałKat* 28v; *WujJud* 111v, 112; *WujJudConf* 67v; *RejPosWstaw* 21v; maſz [...] Bogá iáko lekárzá mądrego/ dobrotliwego/ y z łáſki ſwey o ćię ſie procż twey godnośći y zaſługi ſtáráiącego vpátrowáć y poznáwáć. *CzechRozm* 206, 116v, 205, 207 [*2 r.*], 208, 208v (*11*); A ieſlić z łáſki [*zostali zbawieni*]: iużći nie z vczynkow [*Si autem gratia, iam non ex operibus*]: bo ináczey łáſká iużby nie byłá łáſká. *WujNT Rom* 11/6, *s.* 563 [*2 r.*], 671.

[*Z rzeczownikiem oznaczającym nakaz*] »z zakonu ... z łaski« (*1*): A tę ſpráwiedliwoſć y duchá tego nyemamy z zakonu/ ále z łáſki bożey przez wyárę w páná Kryſtuſá *KromRozm II* n2.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi przyrodzony sposób otrzymania czegoś*] »z łaski ... z natury (*2*), z powinności (*2*), z przyrodzenia« (*5*): A [*Jezus*] z przyrodzenia ſwego zadnego grzechu nie miał, Matuchna iego tez grzechu nie miała ale nie z przirodzenia ſwego telko z łaski bozey. *WróbŻołt* Ev; My theż y ſpráwiedliwość/ y dobroć/ y nieśmiertelnść mamy/ przez Kryſthuſá z łáſki/ ále nie

z nátury iáko Syn. *GrzegRóżn* D3v; *CzechRozm* 211v; *LatHar* 286; Bo táki człowiek przywłaſzcza ſobie vſpráwiedliwienie iákoby z powinnośći/ á nie iákoby z łáſki y ſzczodrobliwośći. *WujNT* 536.

W tytułowaniu osób posiadających wysokie godności [*w tym*: *z łaski bożej krol* (*75*), (*arcy*)*biskup* (*18*), *książę* (*5*), *krolowa* (*4*), *c*(*es*)*arz* (*2*), *pan* [*czego*] (*2*), *kapłan*, *kardynał*, *krolewic*, *opiekun*, *sułtan*] (*112*): Wedlye nayaſznyeszego xyaszaczya a pana pana Sigmuntha zlaſky Bozey krolya Polſkyego [*odpowiadam*] *MetrKor* 34/288, 61/222v; Iam pan Vyelky Svlthan Svleyman zbozey laſki pyſzymy panu Vyelkiemv myedzy chrzeſczyanſkyemy pany Wmyeſzyaſzowey vyerze *LibLeg* 7/67v, 6/77v [*2 r.*], 11/106v, 164v; *ComCrac* 11; Sigmvntowi Starſzemv y Zigmvntowi Aygvſtowi Zynowi/ Złaſki Bożei: Krolom Polſkim/ [...] Panom moim miłoſciwim ſzczęſcia/ zdrowia y długego panowania W.K.M. życzy. Ian Seklucian. *SeklWyzn kt*v; *MurzNTSekl* A2; *GliczKsiąż* A2; *UstPraw* Kv; *BibRadz* *2; Waſil Iwánowic z łáſki Bożey/ wielki Carz Moſkiewſki/ Wołodymirſki/ Nowogrocki/ [...] y wſzytkiey Ruśi Pan: Przywłaſzczył ſobie Krolewski Tytuł álbo napis/ z łáſki Bożey/ ále mu ták nie piſze żadny iny Krol álbo Kſiążę/ tylko Miſtrz Liwlánckí. *BielKron* 429v, 298, 370, 429v; *KochSat kt*v; *SarnUzn* A2; *GórnDworz* A2; *KwiatOpis* B2v, [C2]v, Dv; *BiałKaz kt*; *StryjWjaz kt*; *SkarJedn* A4, 289; *KochPs* 2; Ia Bonifacyuſz z łáſki Bożey Biſkup/ obiecuię tobie błogosłáwiony Pietrze/ iſz iá záchowáć mam wſzelką wierność y ſzczerość wiáry świętey powſzechney *SkarŻyw* 520, A2; *ZapKościer 1582*/32v; *StryjKron* 747; *KmitaPsal kt*; naniektorych dobrach złaski Bozey Krolowa Anna Prawo dozywotne y summę wianną mieć raczy. *ActReg* 45, 143; *WysKaz kt*; WSzytkié práwá przerzeczoné/ My Alexánder z łáſki bożéy Król [*Nos Alexander*, *Dei gratia Rex JanStat* 139]/ z zwyczáiów ták Ziemſkich iáko Grodzkich ſądów źiemie Krákowſkiéy zebráliſmy *SarnStat* 59; Władyſław z łáſki Bożéy Swiętégo Kośćiołá Gniéźnieńſkiégo Arcybiſkup y Primás/ Ian z téyże łáſki Bożéy Włocłáwſki/ Andrzéy tákże z łáſki Bożéy Poznáńſki/ Kośćiołów Biſkupi *SarnStat* 383, *3, 8, 11, 27, 179 (*72*); *SiebRozmyśl* A; *KlonKr kt*; *SkarKaz*)(2.

W charakterystycznych połączeniach: *z łaski doczekać*, *dostać* (*otrzymać*) (*2*), *dostąpić* [*czego*] (*3*), *obdarzać* (*2*), *odpuścić* ((*odpuszczać*) *grzechy*) (*9*), *pocieszyć* (*3*), (*po*)*darować* (*4*), *uchować* (*zachować*) (*2*), *wysłuchać*, *zbawić* (*wybawić*) (*6*), *zbawiony* (*wybawiony*) (*4*).

Wyrażenia: »z łaski bożej, boskiej, (miłego) (Pana) Boga (Ojca)« = *gratia Dei Vulg*, *PolAnt*; *divinitus Mącz* [*szyk 348* : *16*] (*334* : *7* : *23*): *PatKaz II* 35, 37v, 66; Dobrze ſię nám z łaſky bożé ſtało/ Ze ſię trudnoſcziam w czas zabieżało *KlerPow* 10; *WróbŻołt* Ev; *RejPs* 62; *SeklWyzn* f4v; *RejKup* i5v; *Diar* 76 [*2 r.*]; *GliczKsiąż* M6 [*2 r.*]; Dokończenye z łáſki Bożey Pſáłterzá wſſytkyego, *LubPs* gg, Z5; *KrowObr* C, 59 [*2 r.*]; *RejWiz* A4v, 104, 194v; *Leop Eccli* 34/13; *RejZwierz* 47; Z ſámey łáſki Bożey człowiek bywa wybáwion od zdrády niewieśćiey. *BibRadz Eccle* 7 *arg*, *5, 1.*Cor* 15/10, *Hebr* 2/9; mieliſmy ſie dobrze ná zdrowiu/ y ná wſzytkich rzeczach w tey drodze/ z łáſki Bożey y Kniáżá wielkiego. *BielKron* 434v, 299v, 412v, 415, 421v, 422v; *GrzegRóżn* Iv; *Mącz* 91c [*2 r.*]; *OrzQuin* I2, Sv [*3 r.*], [Aa6]; *Prot* Av; *SarnUzn* Cv, F6v; *RejPos* 21, 147v; *BiałKat* 28v [*2 r.*], 223v, 386; *GrzegŚm* 51; *KuczbKat* 85, 405; *RejZwierc* 13v, 34v, 60v, 66, 184 (*10*); Tákże y my niechodźimy z łáſki Bożey drogámi Oycow náſzych/ ktorzy przed ſześćią ſet lat báłwány chwalili. *WujJud* 40, A7, A8v, 81, 109v, 110 [*2 r.*] (*14*); *WujJudConf* 98, 102, 110; *RejPosWstaw* 22, [41[3]]; *WierKróc* Av; Tyle tedy ile z łáſki miłego Bogá moc będę/ zacność y cnoty/ Krolá Páná mego y waſzego zmárłego/ powiedáć y zálecáć

będę. *BiałKaz* H2, F4, H3v, H4, L4; *BudNT przedm* a3, cv, *k*. Ff6; *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* av, 61, 68v, 89, 97 (*25*); *KarnNap* A2; *ModrzBaz* 70; *SkarJedn* 294; *SkarŻyw* 99, 142, 193, 292, 544; *ZapKościer 1582*/27v; *StryjKron* A3v; Bo o ty docżeśne świátá tego fráſzki/ nigdym ſię z łáſki Bożey z żadnym nie wádźił *CzechEp* 8; Myſmy z łáſki Bożey nikogo nie zábili/ áni maiętnośći iego wźięli *CzechEp* 165, 7, 11, 55, 66, 68 (*29*); *CzechEpPOrz* *7, *7v; *NiemObr* 4, 6, 12, 16, 19 (*37*); *ReszPrz* 24, 25, 67, 97; *ReszList* 173, 185; W polu téż bárzo dobrze z łáſki Bożéy weſzło *PudłFr* 8; *ArtKanc* L7v; *GórnRozm* C2v, D2, F4v; *ActReg* 133, 164; Nie zeydę z świátá: áż hoynie/ dobrego/ Záżywę/ z łáſki Bogá wſzechmocnego. *GrabowSet* D2v; *OrzJan* 65; Pewienem z łáſki Boſkiey twoiey/ grzeſzny człowiek/ wiekuiſtego zbáwienia *LatHar* 236, +7v, +11v, 35, 56, 320 (*9*); *WysKaz* X3; *JanNKar* D2v; Lecz to com ieſt/ z łáſkim Bożey ieſt *WujNT* 1.*Cor* 15/10, *przedm* 8, *s*. 314, 530, 544, 564 *marg* (*12*); *SarnStat* 85, 93, 882; *PowodPr* 60, 64, 76; *SkarKaz*)(3v, 353a, Oooo2d; *VotSzl* A2v, C4v; *CiekPotr* 24, 87, 90; *PaxLiz* B2v, Cv; *SkarKazSej* 692b, 693a, 694a; Iedź gdźieś vmyślił/ iedź w Bożą godźinę Cnotliwy źiemku/ á obcą rodźinę Karm̃ chlebem ſwoim/ gdyż tám z łáſki bożey Przedaſz go drożey. *KlonFlis* D4v. *Cf Formuły*.

»z łaski (Pana) Chrystusowej, Jezusa (Chrystusa)« (*3* : *2*): *OpecŻyw* 56; *WujJud* 101v; *LatHar* 657; *WujNT* 564; Bo to co ieſt w zakonie y v Prorokow z ſtrony cnot y vczynkow dobrych piſano: z więtſzą to powinnośćią Chrześćijánie pełnić mamy/ máiąc łáſkę y pomoc z wiáry/ to ieſt z łáſki Chryſtuſowey y z pomocy iego/ ktorey oni nie mieli. *SkarKaz* 311a.

»z łaski daremnej« [*szyk 2* : *1*] (*3*): *RejPosWstaw* 22; *CzechRozm* 207; [*Bóg*] Zoſtáwiwſzy inne [*z ludu żydowskiego*] w ich ślepoćie [...] Wziąwſzy ná ich mieyſce Pogány/ z łáſki ſwey dáremney. *WujNT Rom* 11 *arg*.

»z łaski darownej« (*1*): ktorzyby ſie ználi być vſpráwiedliwionymy z łáſki darowney Bożey/ przez Iezuſá Chriſtufá ſpráwiedliwego *CzechRozm* 211.

»z łaski dobrotliwej« (*1*): ten Pan bez wołánia/ bez nárzekánia wielkie^{go}/ ſam z dobrotliwey łáſki ſwoiey okázáć to raczył/ iż on záwżdy pieczą ma o nędznym człowieku *RejPos* 221v.

»z łaski Ducha świętego« (*2*): *RejPos* 140; cokolwiek máią/ tego z łáſki y z dáru Duchá S. doſtáli *KuczbKat* 65.

»z hojnej łaski« (*1*): Gdyż z iego hoyney łáſki wſzyſcy tu żywiemy. On początku ni końcá nigdy mieć nie będzye *RejWiz* 52v.

»z litośćiwej łaski« (*1*): Z Litośćiwey łáſki twoiey/ Pánie Boże náſz/ rácż rodźice moie/ [...] od grzechow wſzelkich/ y bronić/ y oczyśćić *LatHar* 629.

»z łaski miłośćiwej« (*1*): dźiedźictwa niebędą mieli/ poniewaſz zuczynkow zakonu chcą być zbawięni/ a niezobietnice a łaſki pańſkiéi miłośćiwyi *MurzNT* 96.

»z nieskończonej łaski« (*1*): Ti też moi pánie znieſkończonei łáſki twey nieomieſzkáway rátowáć mię *RejPs* 100v.

»z łaski niewidomej« (*1*): Czo nas pan gdy zakon dawal Syrokos wſytkiem zeznawal. Ze grzechy bywaią ſgladzony Ziego Laſki niewidomey. *RejKup* Nv.

»z niewymownej łaski« (*4*): Pod cżaſem dál mi bóg ocietz wſſechmogący z ſwé niewymowné laſki/ ſwégo iedynégo ij milégo ſyna *OpecŻyw* 89; *MurzNTSekl* A2; *BiałKat* 211; *WujNT* 520.

»z łaski niezmiernej« (*3*): Náwiedźiłeś grzeſzne tu w tym to więźieniu/ Z ſwey łáſki niezmierney wſzem ku wykupieniu *ArtKanc* A14v; *LatHar* 220; *PaxLiz* C3.

»z łaski obfitej« [*szyk 2* : *1*] (*3*): *GroicPorzRej* C4; *RejPosWiecz*[2] 92v; Z Wyſokośći nawyſzſzey Pan ſtworzyciel zyemie/ Z łáſki ſwoiey obfitey vżyczyłći wiele. *RejZwierc* 266.

»z łaski ojcowskiej« (*2*): mnie iednemu/ miedzy inſzymi mnogimi y zacnymi poſlednieyſzemu/ raczył Pan Bog moy z łáſki ſwey oycowſkiey błędy Autichriſtowe [*!*]/ pokázáć *CzechRozm* A4, 268v.

»z osobliwej, osobnej łaski« [*szyk 11* : *1*] (*7* : *5*): *PatKaz II* 37v, 66; ty ſam miły panie z oſobliwey łaski ſwey poſtanowiłes mię w takiey nadziei, ktora mie nigdi nie poſromoci *WróbŻołt* B7v; *KromRozm III* M3v; *BielKron* 299v; *Mącz* 91c; *KuczbKat* 85; *SkarJedn* A6; *SkarŻyw* 26; *OrzJan* 65; *LatHar* 500; *WujNT* 564.

»z łaski pańskiej, Pana« [*szyk 56* : *3*] (*36* : *23*): *ForCnR* C3v; *RejPs* 46, 168v; *RejJóz* L2v, P7; Iaczem mowił z Apoſtołem. [...] Ktory Złaſky Pana mego Domnie ſeſłan obłędnego *RejKup* x2v; *MurzHist* C2; *MurzNT* 96; *LubPs* Bv, K2, M3v, X4, Y5 *marg*, hh2; *RejWiz* A4, 100v *marg*, 151v, 157v *marg*, Cc4v, Cc5; ále iuż z łáſki Páńſkiey co dáley to więcey iáſność prawdy Páńſkiey zgania ty ciemnośći *RejAp* 136, AA3v, 3, 112v, 146; *RejPos* A3v, 39v, 40v, 72v, 74v (*17*); *RejZwierc* 3, 86v, 88v, 106v, 255; *RejPosWstaw* [21[2]]v; Wróć ſye do wczáſu ſwégo/ duſzo vtrapiona/ Gdyś z łáſki páńſkiéy oſwobodzona. *KochPs* 176, 171; *KochPieś* 32; *ArtKanc* Lv; wy Pánowie Rycérſtwo: pokiſmy z łáſki páńſkiéy wſzyſcy wcále/ póki zupełną Rzeczpoſpolitą trzymamy: [*myślmy*] *OrzJan* 69, 67, 69, 92; *LatHar* +8v, 201; *CiekPotr* 90.

»z szczerej (*a*. szczyrej) łaski« [*szyk 16* : *3*] (*19*): *MurzHist* C2; *KrowObr* C, 59; *RejAp* 188; *RejPos* 310v; *BiałKat* 28v; *WujJud* 111v; *WujJudConf* 67v, 102, 110; *RejPosWstaw* 21v; *CzechRozm* 266; Ten [*Bóg*] nas z łáſki ſwéy ſzczyréy opátrowáć będźie/ Póki żywotá człowiekowi zbędźie. *KochPs* 72; *LatHar* 673; Chriſtus według obietnic oycom vczynionych przepowiedał Zydom. A Pogánom Apoſtołowie/ z ſzczerey łáſki bez obietnic żadnych. *WujNT Rom* 15 *arg*, *s*. 536, 564 *marg*, 671, Cccccc4v.

»z szczodrobliwej łaski« (*1*): á ón grzéſznym zwykł grzéchy odpuſzczáć z ſzczodrobliwéy y z niewymownéy łáſki ſwoiey *BiałKat* 211.

»z łaski świętej« [*szyk 39* : *3*] (*42*): *FalZioł* +2; *RejPs* 17v; *RejKup* n6; [*usprawiedliwienie*] nam Pan Chrystus śmiercią swą okrutną u Boga Ojca Swego zasłużył a nam z łaski swej świętej dobrewolnie darował. *Diar* 70; *GliczKsiąż* O; *LubPs* A3v, I3v; *OrzQuin* G4v; *SarnUzn* C5; *RejPos* A3v, 42v, 72v, 75, 83 (*16*); *RejPosWstaw* 22v; *MycPrz* II D2; *CzechRozm* A2v; *WerGośc* 207; *ArtKanc* A18, K8v, N4v; przedśię iednák z łáſki iego świętey wiele tákich ieſt/ ktorzy nád cześć y miłość Páná ſwego/ nic milſzego áni drożſzego ná tym świećie ſobie nie poważáią. *WysKaz* X2v; *SiebRozmyśl* B2v, E4; *VotSzl* A2, A2v, D4, F; Zá czym day Pánie Boże ábyś W.M. moy Mćiwi Pan z łáſki iego świętey ſzczęśćia przećiwnego vznáć nie raczył *CzahTr* A4; *PaxLiz* D3, E2.

»z łaski umiłowany« (*2*): wielom inſzym ludziom/ z łáſki Bożey vmiłowánym należy/ áby po tym żywoćie/ po wzbudzeniu od vmárłych/ wiecżnie żywiąc ná niebie krolowáli *CzechRozm* 124v; *WujNT* 194.

»z wiecznej łaski« (*1*): Bo ty/ móy pánie/ z wiecznéy łáſki ſwoiéy/ Nieprzepámiętaſz w grobie duſze moiey *KochPs* 20.

»z wielkiej łaski« [*szyk 9* : *2*] (*11*): Tu rozmyſlay ono ſlodkie anieſkieé ſpiewanije/ ij ijch z bożégo narodzeniá weſolé radowanié/ ktoreż weſelé też nám pán boug da po tym żywocie z laſki ſweé wielkie. *OpecŻyw* 16v, 143v, [170vJ; *PatKaz II* 36, 36v; *RejJóz* P7; *OrzRozm* Q4v; *RejZwierz* 169; *BudNT* Ff6; *CzechRozm* 214v; SCżęść Pánie potomkowi Iágiełłá świętego/ Ktory ieſt obran z łáſki wielkiey Pánie twoiey *KmitaPsal* A3.

Szeregi: »z łaski, daremnie; daremny i z łaski« (*2* : *1*): żywot ſpráwiedliwy y pobożny/ [...] w miłoſci należy/ á zápłátá kthorą Bog oddáie ſwoim/ ieſthći dáremna y z łáſki *BibRadz* II 17b *marg*; *Leop* A3v; *CzechRozm* 119.

»darmo, (a) z łaski« = *gratia per gratiam Vulg* (*10*): Wſzyſcy zgrzeſzyli/ y złupieni ſą z chwały Bożey/ á bywáią vſpráwiedliwieni DARMO/ z łáſki iego *KrowObr* 56, 43, 44, 55v; *RejAp* 45v; *BiałKat* 28v; *WujJud* 112; *CzechEp* 188; Gratis – Darmo, z łasky. *Calep* 463b; *WujNT Rom* 3/24.

»z łaski i (a) daru (*a*. darowania)« [*szyk 7* : *2*] (*9*): *KrowObr* 59; *BiałKat* 158v; *KuczbKat* 65; *WujJud* 108v; Przetoż cokolwiek w nas ieſt dobrey ſpráwy/ nie z nas ále z dáremney łáſki á dáru miłego Bogá. *RejPosWstaw* 22; *CzechRozm* 53; *KarnNap* A2; *SkarKaz* 349b; zaſługi/ ktorymi do żywotá przychodzimy/ ſą z łáſki y z dáru Bożego. *WujNT* 544.

»z łaski a (i) dobroci« [*szyk 6* : *1*] (*7*): *RejPos* 140, 147v; tu dla nas przyść raczył ná ſwiát/ y ſtáć ſie prawdziwym człowiekiem/ nie przymuſzony żadną zaſługą náſzą/ ále s ſzczyrey łáſki á dobroći ſwoiey. *RejPosWstaw* 21v; *CzechRozm* 266; Day z łáſki á dobroći/ mnie też pożyteczne Było/ coś ludu ſwemu dał/ zá ſkárby wieczne. *GrabowSet* Pv; *WujNT* 520; *SarnStat* 1002.

»z łaski a z dobrodziejstwa« (*2*): ták długo płákáłá [*Magdalena*] y nog Páná ſwego/ áż záſie znowu było zápalone á oświecone ſerce iey z łáſki á z dobrodzyeyſtwá Páná ſwego. *RejPos* 339, 40v.

»z łaski i dobrotliwości« (*1*): á ſtąd mu ſie tá miłość vmnożyć muśi/ gdy pirwey s ſzczyrey łáſki á dobrotliwośći Páńſkiey pozna ono Boſkie miłoſierdzye iego nád ſobą *RejPos* 310v.

»dobrowolnie, (a) z łaski« [*szyk 2* : *1*] (*3*): Gdyż on ták dóbrowolnie á z łáſki ſwoiey vmiłował wierne ſwoie/ że im y Anyoły ſwoie przydáć raczył/ poruczáiąc im mocną ſtraż/ pilność/ á opiekę nád nimi. *RejPos* 304v, 248v *marg*, 310v.

»z łaski a (i) z miłosierdzia« [*szyk 65* : *2*] (*67*): *SeklKat* S4; I ptaſkyż był naprzikład dał Iż żadny nieżął ani Sjał A wzdy ty ziwiſs kazdego Złaſky/ z Miłoſierdza ſwego *RejKup* cc3v; *RejKupSekl* a4; *GliczKsiąż* C3; *LubPs* B, Y4; rácż ie [*kacerstwo a bluźnirstwo*] vſmierzyć z łáſki á z miłoſierdzia ſwego ſwiętego. *RejAp* 197, BB5v, 28v [*2 r.*], 138, 158, 161v, 174; *RejPos* A3v, A6v, 48, 51v, 69 (*44*); *RejPosWiecz*[2] 90v; *BiałKat* 41; *RejZwierc* 2v; *RejRozpr* c4v; *RejPosWstaw* 42v; *CzechRozm* 251; A wiernych Páńſkich duſze z łáſki y miłośierdźia iego/ niech odpoczywáią w pokoiu. *LatHar* 21, 625; *WujNT* 564.

»z łaski, (a, i) miłości« [*szyk 4* : *1*] (*5*): *GliczKsiąż* G5; Co on záś wſzyſtko czyni z oney wielkiey łáſki y miłośći ſwey/ ktorą nas dárował przed czáſy wiekuiſtymi *CzechRozm* 214v, 214v, 261; *PaxLiz* E2.

»z obietnice a (i) łaski« [*szyk 2 : 1*] (*3*): *MurzNT* 96; *RejPos* 132v; kiedy z dobrym ſumienim modlitwę czyniſz [...] pracą twoią/ z zaſługámi Syná Bożego złączoną/ niebieſką koronę/ z obietnice y łáſki Páná twe^go^ ſobie wyfługuieſz. *LatHar* +8v.

»z łaski i obrony« (*1*): Dla chwały twoiey/ ktora ieſt w tey źiemi twoiey ſzczepiona/ y ktora z łáſki y obrony twey od tyle ſet lat kwitnęłá/ áby nie vſtawáłá *SkarKazSej* 663b.

»z przyjaźni abo łaski« (*1*): z przyiáźni ábo łáſki przebywáiącego we krzu/ to błogoſłáwieńſtwo przyidźie ná głowę Iozefowę. *CzechRozm* 50v.

»z łaski i z ratunku« (*1*): á iżby mocnieyſzy byli przećiw pokuſam ducha złego/ y przećiw wſzytkim ſtráchom iego/ máiąc poćiechę z łáſki y z rátunku Bożego. *KarnNap* E3v.

»z łaski i szczodrobliwości« (*2*): dla ćiebie z ſzczerey łáſki y ſzczodrobliwośći ſwoiey/ wſzyſtkie rzeczy/ niebieſkie y źiemſkie ſpráwił. *LatHar* 673; *WujNT* 536.

»z łaski a (i) wolej« [*szyk 2 : 2*] (*4*): IZ pan Bog z łáſki á woley ſwey ſwyętey chce tho myeć po nas káżdym człowyecże/ ábyſmy co czynili wprace yákye/ vrzędy/ á ſpráwy ſie vdawáli *GliczKsiąż* O; *WujJudConf* 67v; *CzechRozm* 116v, 209v.

»z łaski a względu« (*1*): wyelki á známyęnity daá ſkarb rodzicy [...] poſiadáyą/ gdy ye pan Bog z łáſka względu ſwego płodem opátrzy *GliczKsiąż* Cv.

Cf »z łaski dawać«, »z łaski dopomoc«, »z łaski dor puścić«, »z łaski mieć«, »z łaski sprawić«, »z łaski użyi czyć«. ~

»przez łaskę« = *in gratia Vulg*; *propter gratiam PolAnt* (*62*): PAnie Iezu Kryſte/ ienżes na mękę przyſſedl dobrowolnie. Przydzi téż mnie mizernému przez laſkę w ſerce moie. *OpecŻyw* 72v, 90v; [*o Maryi*] yam byla (wboſthwye) a bog był uemnye przeſz laſką *PatKaz II* 67v, 28; *PatKaz III* 129; *WróbŻołt* oo6v, pp5; *RejPs* 99v; *BibRadz* I 8b *marg*, 2.*Tim* 2/1; *HistRzym* 40; *BiałKat* 58v; *BudNT Rom* 15/15; Proſiem ćię goſpodze/ przez tę łáſkę ktorą ćię dobry y wſzechmocny Bog wyniosł/ [...] ábyś nam v niego vprośiłá y ziednáłá/ [...] żebysmy kiedy vcżeśnicy wieczney odpłáty zoſtáli. *SkarŻyw* 337, 456, [474]; *CzechEp* 195; *GrabowSet* T3v; *LatHar* 23, 231, 628; *WujNT* [405], 474 *marg*, 2.*Thess* 2/16 [15]; *SiebRozmyśl* E3v; *SkarKaz* 349a.

~ *W przeciwstawieniach*: »z natury, podług przyrodzenia ... przez łaskę« (*2*): Rzek by my tu yako to moglo bycz odpouyedam yſz nyepodluk przyrodzenya ale przeſz barzo oſobną laſkę bozą *PatKaz III* 112; *KarnNap* A4.

Wyrażenia: »przez łaskę bożą, Pana Boga« (*6 : 1*): *PatKaz III* 112; *HistRzym* 4, 47v, 99; gdy nie będą oczyſcione oczy náſze przez łáſkę Páná Boga náſzego/ nic widzieć/ áni zrozumieć nie możemy. *RejPos* 129; [*uczynki dobre*] y z wiáry pochodzą/ y dzieią ſię w łáſce y przez łáſkę Bożą *WujNT* 563, 533.

»przez łaskę Chrystusową, Pana (Jezusa) Chrystusa« = *per gratiam Domini Iesu Christi Vulg* (*2 : 6*): *WujJudConf* 94v; *KarnNap* A4, A4v; *SkarŻyw* 136; záchowánie iego [*przykazania*] ieſt ſpráwiedliwość: á iż ſię to w człowiecze Chrześćijáńſkim pełni przez łáſkę Chriſtuſową *WujNT* 550, 411, *Act* 15/11, *Rom* 6 *arg*.

»przez łaskę Pana« (*2*): Gdyż przes twoyę prawę wiarę Ty mozes prycz wone miarę Is przes łaſką Pana ſwego Doydzies zbawienia wiecznego. *RejKup* m8; *RejPos* 112v.

»przez niezmierną łaskę« (*3*): *BierRaj* 17v, 21v; Przez niezmierną łáſkę/ y niewypowiedźiáną chwałę twoię/ Wybaw. *LatHar* 342.

»przez barzo osobną łaskę« (*1*): *PatKaz III* 112 *cf W przeciwstawieniu*.

»przez łaskę świętą« [*szyk 1 : 1*] (*2*): Mowiſz przez Proroki do nas/ iż przez ſwoię ſwiętą łáſkę ſam z námi mieſzkaſz *ArtKanc* H16; *SiebRozmyśl* E3v.

»przez uprzedzającą łaskę« (*1*): rácz dobre chęći/ y myśli náſze/ ktorymi nas przez vprzedzáiącą łáſkę obſyłaſz/ przez gotową pomoc do końcá ſzczęśliwego prowádźić. *LatHar* 358.

»przez wielką łaskę« (*2*): *PatKaz I* 18v; A proſzę ćię/ przez ták wielką łáſkę/ która z boku twégo naświętſzégo wypłynęłá ku poćieſze y ozdobie kośćiołá twégo świętégo *SiebRozmyśl* Ev.

Szeregi: »darmo, przez łaskę« (*2*): Vſpráwiedliwieni dármo przez łáſkę iego [*gratis per gratiam*]/ przez odkupienie ktore ieſt w Chryſtuſie Iezuſie *Leop Rom* 3/24 [*przekład tego samego tekstu*] *SkarKaz* 349a.

»przez łaskę i dobroć« (*1*): O národzone dźiećię/ wygłádź z nas grzechy wſzyſtkie/ przez łáſkę y dobroć twą/ przyimi nas w chwałę wieczną *ArtKanc* B4v.

»przez łaskę a miłosierdzie« (*1*): [*ludzie*] z nátury ſwey/ niemáią żadnego ku zbáwieniu przyſtępu/ ále go tylko przez łáſkę á miłośierdzie Páná Iezu Chriſtá Zbáwićielá náſzego ſzukáć y doſtawáć muſzą. *KarnNap* A4.

»przez łaskę a (i) miłość« [*szyk 2 : 1*] (*3*): *OpecŻyw* 183v; *PatKaz II* 44; iákoś powinien wdzięcżnie przyiąć ták zacnego goſciá [*Krystusa*]/ ktory duchownie przez łáſkę á przez miłość ſwą záwżdy ſie bierze do ciebie á do przybytku ſercá twoiego. *RejPos* 3v.

Cf »przez łaskę dać«, »przez łaskę mieć«, »przez łaskę sprawić«, »usprawiedliwiać przez łaskę«. ~

»z łaską« (*12*): *RejJóz* B6v; Ták żyw ſtale ná zyemi iáko człowiek cáły/ Chceſzli by cie niebioſa z łáſką pożądáły. *BielKom* C6; *RejWiz* 178v; A ia nędzny robak/ coć Pánie przynoſzę? Bol/ wzdychánie/ z łkániem/ przyimi z łáſką proſzę *GrabowSet* K2.

~ *Wyrażenia*: »z łaską bożą« (*3*): bo thi wſchitky Zyemye zlaſką Bozą przes mocz y przes schablię swoye wzyelyſmi *LibLeg* 11/88v; *WujJud* 80v; *WysKaz* 27.

»z łaską pańską« (*2*): Ale gdy ſie kto pięknie/ ſam rozmierzyć vmie/ [...] W boiáźni z łáſką Páńſką/ ták tego vżywa/ Ten roſkoſz nád wſzyſtkiemi/ roſkoſzámi miewa. *RejZwierz* 135, 135.

Szereg:»z łaską i mocą« (*1*):Lecż ápplikácyą tym ſpoſobem oddáiemy [...] vczynkom náſzym/ z łáſką y pomocą Bożą vczynionym vtrapienie iákiekolwiek nam przynoſzącym. *WysKaz* 27.

Cf »z łaską karać«. ~

»za łaską« (*128*): A zá łáſką twoią ieden krok moy nie vſtąpi zdrogi ſpráwiedliwoſći y będę miał przecz wyſláwiáć wielmożnoſć twoię *RejPs* 38, 26; Práwye mi zá łáſką yego me cyáło kwitnęło *LubPs* G3v, M3, O3, O4v, ee5; Zá co my wierni/ á zá łáſką iego/ oświéceni prawdą POLacy/ dźiękuymy Pánu Bogu/ iż nam dał vrzędnégo do Polſki Kápłaná *OrzQuin* X4v; *GórnDworz* Gg4; *RejPos* A3; *ArtKanc* M6v; *WujNT* 365, 398; *SarnStat* 986.

~ *Wyrażenia*: »za łaską bożą, boską, (miłego) (Pana) Boga (Ojca)« = *Dei gratia Vulg*, *JanStat*; *Deo favente a. volente Miech* [*szyk 85 : 2*] (*61 : 9 : 17*): *FalZioł* V 90v; [*bywało wiele pań*] kthore rozumem ſwym chwalebnie ſie ſprawowały ſnadz lepiey niż drudzi mężowie (o ktorychże w richle za łaſką

Bożą xięgi polſkie będą wydane) *GlabGad* A2v, A3v; A Lech z Czechem wrichle pothym wedle nich poſiedli ziemie puſte w ktorych mieſzkaią y będą wiecznie trwać za łaſką Bożą. *MiechGlab* 51, 43; *WróbŻołt* A3v; Iam roſkazal woyſkv ſwemv tich prziwiedzionich wyezniow ſczynacz a za laſką boſką wſzitke zyemie wegierſką wzyalem *LibLeg* 10/147v, 10/69, 95, 147, 148; *MurzHist* I3; *Diar* 67; *GliczKsiąż* I7; *LubPs ktv*; *GroicPorz* B4v; *Leop* 1.*Cor* 15/10; *BibRadz* *5, 2.*Esdr* 2/8, *Iudith* 13/22; *BielKron* 224, 407, 424v, 448v; Fac plane ut valeas nos ad summum, Miey ſie dobrze my zá łáſką bożą mamy ſie bárzo dobrze. *Mącz* 432a; *OrzQuin* G3, I2v, I4, K2v, K3 (*8*); *LeovPrzep* D2; *BielSat* L3; *KuczbKat* 395; *RejZwierc* A3; *BielSpr* c2; *WujJud* 15v, 17v, 76v, 126v, 135; *BudBib* 2.*Esdr* 2/8, *Iudith* 13/22; *BudBibKaw* A3; wrzeczach woiennych gdźie śię kolwiek tráphiło czynić znieprzyiaćielem záwzdy zá łáſką Bożą/ fortunnił nás Pan Bog. *BiałKaz* L4; *CzechRozm* A7v, 71v; *KarnNap* Bv, B4, Cv, D, D2; *SkarJedn* 399; *SkarŻyw* 102, 338; *StryjKron* 380, 752; Bowiem ſię iuż tych cżáſow zá łáſką Bożą/ kłątew Papieſkich/ nie tylko zacni ſtanowie/ ále y kráwcy y ſzewcy nie ſtrácháią. *NiemObr* 65, 20, 37, 92, 96, 161; *WerKaz* 301; *BielSjem* 25; zá łáſką Bożą/ á czułośćią Hetmáná dźielnego Koronnego/ IANA ZAMOYSKIEGO dawno iuſz v nas/ Tátárowie nie ſzkodźili *GórnRozm* D2; Około nas załaską Bozą pokoi. *ActReg* 69, 69; *GostGosp* 142; *WujNT* 278, Dddddd; *SarnStat* 10, 19, 1019 [*2 r.*], 1123; *VotSzl* A4v, B4v, C, C3, C3v, E4v; *CiekPotr* 25; gdźiem kolwiek cżáſy me áż dotąd tráwił/ tákżem zá łáſką Bogá mego niwczym nie zelżył ſławy Narodu mego poććiwe^{go} Polſkiego wedle śiłek mych vbogich *CzahTr* A3, A3v.

»za łaską Pana Chrystusową, Pana Jezusa Chrystusa« (*2*): kiedy kto poznawſzy Bogá zá łáſką Páná Chriſtuſową/ burzy bráterſtwo Chrześcijáńſkie/ [...] iż też pokornie odpuſzczenia ſwego grzechu żądác niemoże *KuczbKat* 200; *WerGośc* 270.

»za łaską Ducha świętego« (*2*): A ma to iśćie wiedzieć [*dziecię ochrzczone*] że śię iuż od tego cżáſu Páná Chriſtuſowy^{m} ſługą y rycerze^{m} sſtawa/ á iż zá łáſką Duchá S. przez wiárę ſerdeczną/ y przez pracą ſwoich plecj/ to ieſt przez pracowity ſwoy żywot/ ma znieprzyiaćielem dzſzny^{m} mocnie wálczyć *KarnNap* B4v; *SkarJedn* 270.

»za łaską pańską, Pana« (*10* : *7*): PRzedtem za łaſką pańſką/ wźiąłeś odemnie Mattheuſza święte^{go} czytelniku miły *MurzNT* A4; O tem wſſythkyem my ile nas zá łáſką Páná á ſtworzycyelá doſtánye/ będzyem piſáć *GliczKsiąż* D2, A4v, B; *LubPs* Kv, K2v *marg*, L3, N5 *marg*, bb6 *marg*; Y poſzczęśćiło mi ſię zá łáſką Páńſką [*in benedictione Domini praeveni*]/ żem nápełnił práſę iákoby z pierwſzego zbieránia. *BibRadz Eccli* 33/17, *4v; *RejPos* A6v; *RejZwierc* 129; *KarnNap* Cv, D2v, E4v; *ArtKanc* O15.

»za łaską świętą« [*szyk 1* : *1*] (*2*): Proſimy pokornie aby doczeſne ſprawy naſſe [...] były tak za twą ſwiętą łaską ſprawowany iako by won ſtraſliwy czas tobie przyiemne były *RejPs* 76; *LubPs* N4.

Szeregi: »za darem a łaską« (*1*): Ale to coby w onym opilſtwie miáło márnie zginąć/ áby ſię to ná odżywienie vbogich obroćiło/ zá dárem á łáſką Páná Iezuſá Chryſtuſá *WerGośc* 270.

»za łaską i (za) miłosierdziem« (*3*): *FalZioł* V 51; *KuczbKat* 45; A to wſzyſtko dzieie ſie mocą á ſpráwą Duchá Swiętego dzieie/ zá łáſką y miłoſierdzim Bożym/ przez Iezu Chriſtá Páná y Zbáwićielá náſzego. *KarnNap* Bv.

»za łaską i (a) (za) pomocą« [*szyk 3* : *2*] (*5*): *KromRozm III* A7; *WujJudConf* 14v; że Waſzá K:M: raz dobrze poczżąwſzy/ toż zá łaſką á pomocą Bożą ieſzcże lepiey kończyć raczyſz *BudBibKaw* A3; *KarnNap* B4; *SarnStat* 19.

»za łaską a za wspomożeniem« (*2*): A zá łáſką á zá wſpomożeniem Páná thego/ przydzieſz pewnie á nieomylnie ktemu/ iż zoſtánieſz tym Ricerzem á tym wiernym boiownikiem Páná ſwego *RejPos* A6v; *RejZwierc* 129. ~

»o łasce« (*1*): Aczem niegodny/ zbaw proſzę z tey miáry/ Iákoś/ o łáſce ſwey/ vżyczył wiáry/ A iać nędzny dam dźięki *GrabowSet* T.

»po łasce« (*2*):

~ *Wyrażenia*: »po łasce bożej« (*1*): połasce bozey nietylkosię vspokoiło Krolestwo WKM. ale y początek panowania WKM. sczęsliwy osławił się wszytkiemu swiatu. *ActReg* 96.

»po łasce pańskiej« (*1*): To zá poćiechy wſzyſtkie ſobie liczy/ Ze Zygmuntowi Bog korony życzy. Tegoć po łáſce Páńſkiey trzebá było/ Zacna Krolowa *GrochKal* 21. ~

»w łasce« = *in gratia Vulg* (*61*): *BierRaj* 17v, 22; *PatKaz I* 18; *PatKaz III* 132v; *RejPos* 135v; *SeklKat* D2; *MurzHist* G4v; A ſtąd ſie rozráduyą y nyewyernikowye/ Kyedy ty ſwoye wyerne w łáſce będzyeſz ſądził/ Strzegąc áby ná ſtronę żaden nye zábłądził. *LubPs* P4; Proſſę ráczże mię w łáſce twej wieść ná drogę wieczną *LubPs* ee2, B2v, F4v, G4, H2, P3 (*9*); *RejAp* AA6v; *RejPos* 318v, 328v; vczynki/ gdy ie kto ku cżći á chwale Bożey w iego łáſce cżyni/ Pánu Bogu ſie podobáią. *WujJud* 212; Náwiédź mię w łáſce ſwoiéy: ábych miedzy twémi Cieſzył ſye/ rádował ſye ſpólnie wybránémi. *KochPs* 160; *ArtKanc* A11, M17v, P17, Q; Drogi me/ w łáſce ſwoiey/ wyproſtuie/ A ich beſpieczność/ ſtrażą obwáruie. *GrabowSet* Q3, G2, L2v; *LatHar* 626; *WujNT* 563, 564, *Col* 3/16.

~ *Wyrażenia*: »w łasce bożej, miłego Boga, u Boga« [*w tym*: *w formule życzeniowej* (*4*)] (*6* : *1* : *9*):A w imię Páńſkié czynić/ nic inégo nie ieſt/ iedno od Krzyżá świętégo poczynáć to/ co chcemy dobrze w łáſce Bożéy dokónáć *OrzQuin* M3; *WujJud* A2; *SkarŻyw* 164; *StryjKron* A; *ArtKanc* N13v; Miey ſię zá tym dobrze/ Cżytelniku miły/ w łáſce Bożey *LatHar* +11, 649; *WujNT* 742; Zyiąc ſpokoynie ſkończył ſwoie látá, W łáſce v Bogá, á z chwałą v świátá. *KlonKr* Fv, F4. *Cf* »pomnażać się w łasce u Boga«.

»w łasce Pana, pańskiej« [*w tym*: *w formule życzeniowej*] (*4*)] = *in gratia Domini Vulg*, *PolAnt* (*4*; *1*): *LubPs* H4; Ale Ray ieſt káżdego/ kto tu s ſwiátá tego/ Zeydzye w wierney nádzyei/ w łáſce Páná ſwego. *RejWiz* 194; Lecż rośććie właſce y (w) vznániu Páná náſzego y zbáwićielá Ieſuſa Chriſtuſa *BudNT* 2.*Petr* 3/18; *KochFragJan* 4; *WujNT* 2.*Petr* 3/18.

»w łasce świętej« (*2*): *LubPs* E3v; CZAſuá ty mnie moy Pánie nie zámierzył/ W twey łáſce świętey y ktoby w ćię wierzył. Kożdy ćię naydźie z vchem miłośiemym *CzahTr* B2.

Szeregi: »w łasce i błogosławieństwie« (*1*): Rácż drogi/ poſtępki y myśli náſze/ y wſzytkich ſług twoich w łáſce y błogoſłáwieńſtwie twoim ſpráwowáć *LatHar* 42.

»w łasce a w miłosierdziu« (*2*): day nam to panie zaſluzyc aby nas raczył ſędzic właſce a wmiłoſierdziu ſwoiem. *RejPs* 123v, 189v.

»w miłości i w łasce« (*1*): W káżdym vćiſku ich miał vćiſk/ lecż ánioł oblicża iego zbawiał ie/ w miłośći ſwey y w łáſce ſwey ten ie okupił [*propter dilectionem suam*, *et propter indulgentiam suam ipse redemit eos*] *BudBib Is* 63/9. *Cf* »w łasce sprawować«. ~

W przen (*83*) : tys ſmaczność wſſelkié laſki ku mnie ſie racż ſklonitz *OpecŻyw* 18v; Sprawił ſlodkoſc ſlowa ſwego, ciała ſwego, łaski ſwoiey człowieku grzeſznemu. *WróbŻołt* V7v, a4; A vráduy też nas kiedy weſelim łáſki twoiey po tákich vciſkoch náſſych *RejPs* 135, 212v; *SeklWyzn* d3; doſyć ci mám i nazbyt/ ku tego ciała pożywięniu/ ale cię proſzę o chléb łaſki twoiéi *MurzHist* 14v; W opuſſcyáłey ſtárośći moyá nędzna głowá/ Oleyem łáſki twoyey będzye pomázaná *LubPs* V2; Iam rośćiągnęłá gáłęzi moie iáko Terebint/ á gáłązki moie ſą gáłązki chwały i łáſki [*et rami mei gloriae et gratiae*]. *BudBib Eccli* 24/18 [22]; pan lud ſwóy miły Wáłem ſwéy łáſki zewſząd oſypuie *KochPs* 190, 51; wśiáday ná rączego konia łáſki iego ktorać wtym imieniu IEZVS przez krew báránká niewinnego/ ziednáłá. *SkarŻyw* 4; [*Chryzostom*] pokoiu onego/ do ktorego bárzo teſknił/ vżył/ [...] ná cżytániu piſmá S. do ktorego mu Pan Bog głęboki rozum/ kluczem łáſki ſwey otwarzał. *SkarŻyw* 86; Bo/ gdyby powśćiągniony Był/ twey łáſki ſkok; łácnoby gáłązká Vſchłá *GrabowSet* I3; Rozetni węzeł/ ſzpadą roſpaloną Twey łáſki nieſkończony *GrabowSet* L; Iákoć chwały nie dáwáć/ gdyś mego/ przewłoki/ Náwrocenia/ pod łáſki ſwey płaſzcż krył ſzeroki. *GrabowSet* S4, S4, S4v; on máieſtat Sálomonow ſłoniowy/ złotem przeiáſnym łáſki Bożey ozdobiony. *LatHar* 477; dał y pierśćień zadátku żywotá wiekuiſte^{go}: á nákoniec ćielcem vtuczonym łáſki ſwey/ y roſkoſznych świątośći ſwych z weſelem ćię vczęſtował. *LatHar* 675; wiárá ieſt iáko fundáment ná ktorym buduią/ y iáko drzwi przez ktore do łáſki wcbodzą. *WujNT* 540, 519; przyidźi Pánie/ á do końcá hoyną ręką łáſki twoiey przyochędoż mieſzkánie ſwoie *SkarKaz* 458b, 552b.

W połączeniu szeregowym (*1*): pośli ſzáty łáſki y niewinnośći y ſpráwiedliwośći twoiey/ ktoreby nas zágrzały y tobie wdźięcznemi vczyniły. *SkarKaz* 245b.

W charakterystycznych połączeniach: *błyskawica*, *cielec utuczony*, *chleb*, *ewangelija*, *fortka*, *gałązki*, *grom*, *grunt*, *klucz*, *rączy koń*, *oczy*, *ogień*, *olej*(*ek*) (*2*), *płaszcz* (*2*), *pokarm*, *hojna ręka*, *skok*, *słodkość*, *smaczność*, *szczep*, *szaty*, *szpada*, *tarcza*, *wał*, *wełna*, *wesele*, *węzeł*, *zasłona*, *złoto łaski*.

Zwrot: »okryć (*a.* nakryć), odziewać [*kogo*] łaską« (*3* : *1*): Okrijeſz go łáſką ſwoią/ Iáko napewnieyſzą zbroią *KochPs* 8, 51; W prześćierádłoś obwinion/ ábyś nas odźiewał/ Láſką y pobożnośćią: á ſtąd rádość miewał. *GrabowSet* P4v, N3v.

Wyrażenia: »łaska Boża« (*5*): *PatKaz I* 15; *SkarŻyw* 31; *LatHar* +9, 320; Ten ieſt báranek/ ktory was wełną łáſki Bożey odźieie y zágrzeie *SkarKaz* 515b.

»duch łaski« = *spiritus gratiae Vulg* (*12*): *KromRozm II* m2v; *Leop Hebr* 10/29; A iuż w nas mieſzka ták przez wiárę iáko y przez miłość/ á ktemu y przez duchá mocy y łáſki ſwoiey. *RejPos Wiecz*^{2} 94v, 92v; *GrzegŚm* 66; *ModrzBaz* 23v; *CzechEp* 116; *GrabowSet* T3v; *LatHar* 256, 627; ſrożſze záſłuży karánia/ ktoryby Syná Bożego podeptał/ y krew teſtámentu/ przez ktorą był poświęcony/ pokaláną być rozumiał/ y Ducha łáſki zelżył? *WujNT Hebr* 10/29; *SiebRozmyśl* K2v.

»krolestwo łaski« (*3*): *KuczbKat* 390 [*2 r.*]; Rozmnoż z miłośći ſwoiey/ w Ludźiach kroleſtwo łáſki twoiey *ArtKanc* E6v.

»majestat łaski« (*1*): Nie wątpmy tedy ieſliże kiedy zgrzeſzymy/ z pokutą [...] a z vfnośćią przyſtąpić do Máieſtatu tey łáſki iego/ zupełnie temu wierząc iże miłoſierdźie otrzymamy *BibRadz* *7.

»obrona łaski« (*2*): *RejPs* 53; Pánie/ ſłábiſmy ná táką drogę [*o Życiu*] wielkiey nam pomocy potrzebá/ pośli nam wſzelákie doſtátki/ wozy/ konie/ ſzáty/ obroki/ pieniądze/ obrony łáſki twoiey. *SkarKaz* 245b.

»owoc łaski« (*2*): Dał pan Ieſus owocz odkupienia ludskiego y łaski ſwey, a tho gdy pirwſzim razem na ſwiath przyſzedł *WróbŻołt* Bv; *SkarŻyw* 31.

»łaski promień« [*szyk 3 : 1*] (*4*): [*Duch św. okrasił Maryją wszechmocnością swą*] promyenmy ſwey laſky ſzczyczącz yą (*popr*) ot grzechv (–) *PatKaz II* 66; TWey łáſki promień Pánie wyſokośći/ Iák kágániec przenika *GrabowSet* F4, Ov, Q.

»światłość, jasność łaski« (*2 : 2*): *WróbŻołt* Sv; *KrowObr* 89; SWięty Duchu [...] Tyś ieſt Cieſzyćielem wiernych názwan/ y Boſkimeś dárem miánowan/ ſtudnicá práwa, wodá żywa/ ogniem y wnętrznym pomazániem/ światłośćią łáſki pewną. *ArtKanc* H7; rácż oświećić/ prośimy ćię/ ſercá náſze iáſnośćią łáſki twoiey/ ábyſmy mogli godnie w ſłużbie máieſtatu twego ſię obieráć *LatHar* 616.

»święta łaska« [*szyk 3 : 2*] (*5*): *OpecŻyw* 20; PRoſimy pokornie naſz mily panie: aby [...] naſyciwſſy nas pokarmem zywota wiecznego łaski twoiey ſwiętey aby raczył nas przywieſc przez drogę daleką a trudną *RejPs* 34, 23; Iż nas nędzne á niegodne przyymowáć racży/ á oczymá ſwiethey łáſki ſwey nas nie przepátruie *LubPs* Z5v; *RejPos* 284.

»trybunał łaski« (*1*): Apoſtoł [...] każe nam z vfániem przyſtępowáć do ſtolice y trybunału łáſki iego/ ábyſmy doſtáli miłośierdźia y łáſki y pomocy *SkarKaz* 3a.

»woda łaski« (*2*): Wyſtępki moię/ iákiekolwiek były/ Niechby ſię/ wodą łáſki twey/ omyły. *GrabowSet* I3v, O2v.

»źrzodło, zdroje, potok, studni(c)a łaski« (*6 : 2 : 2 : 2*): *KrowObr* 153; *SkarŻyw* 117; Tyś ſtudnicá łáſki nieprzebrána wſzędźie *GrabowSet* Dv; Vgáś/ wnętrzne prágnienie Onym żywym potokiem/ Láſki twey: co ſumnienie W nas vweſela: nie źiemſkich wod ſtokiem *GrabowSet* H4v; O IEzu źrzodło łáſki/ IEzu dobrotliwy *GrabowSet* P, I2v, N4v, T2v; przez nię [*modlitwę*] iáko przez rurę duchowną z niebieſkich páłacow zdroie łáſki Bożey rozmáitey/ do ſerc náſzych płyną *LatHar* +9, 222, 320, 487.

Szeregi: »wsze dobre i łaska« (*1*): Iż ią [*Pannę Maryję*] ſtudnicą y zrzodłem wſze^go^ dobrá y łaſki názywaſz? *KrowObr* 153.

»łaska i miłosierdzie« (*2*): ſrogość y gorzkość Grzechu Smierći y Piekłá iuż ieſt odięthá/ á słodkość łáſki y miłoſierdźia/ nam ieſt zgotowána ábychmy iey vżywáli ná wieki. *BibRadz* I 143c *marg*; *SkarJedn* 293.

»łaska a sprawiedliwość« (*1*): otworz nam miloſciwie fortkę wſſey łaski a ſprawiedliwoſci ktorąbychmy mogli bezpiecznie wchodzic po drogach oczekawaiącego zbawienia naſſego *RejPs* 174v.

3. *Miłość*; *względy*; *gratia Vulg*, *Modrz*; *caritas Vulg* (*61*) : bacż ijż ſamą laſka pokoy cżynij miedzy bogiem ij cżlowiekiem *OpecŻyw* 46v, 10v, 184; *PatKaz III* 113; Panny lepak bez poſagu wydáwać kazał, aby ſie nie dla pieniedzi, ale z łaſk á dla płodu poymowali. *BielŻyw* 27; *WróbŻołt* V8; Widziſz iż y źwirzątko iteż [*!*] ptaſzek káżdy/ [...] Kiedy ſobie parámi w dziwney łáſce chodzą/ A ony wdzyęczne dzyatki też zá ſobą wodzą. *RejWiz* 58; *KrowObr* 152; IEpſſe imię dobre/ niżli bogáctwá hoyne: nád

złotho y srebro łáſká dobra [*super argentum et aurum gratia bona*]. *Leop Prov* 22/1; *GórnDworz* Cc2; A s. Ian mowi/ bog łáſká ieſt [*Deus caritas est Vulg* 1.*Ioann* 4/8]. *HistRzym* 65, 65; *KuczbKat* 390; *RejZwierc* 127v [*2 r.*], 128; *BudNT przedm* b5; Niech ſię przeto káżdy dobrze záſługuie narodowi ludzkiemu/ [...] waśni ludzkie niech wyniſzcża/ w łáſkę ie przywodźi [*odia hominum tollat*, *in gratiam eos reducat*] *ModrzBaz* 66v; *NiemObr* 88; BArtoſzu łyſy/ á z Hiſzpáńſką brodą/ Godźien by łáſki zá ſwoią vrodą. Ale pánienki ná ćię niełáſkáwy *KochFr* 60, 99; vczynki z łáſki pochodzące záſługuią niebo *WujNT* 584; *KlonWor* 58.

łaska dla kogo (*1*): [*daje nam Pan Jezus naukę*, *abyśmy nie służyli komu dla dworności jego*] Też nie dlá kogo albo cżego ijnego/ iedno z laſki prawé dlá boga milego zbawiciela naſſégo. *OpecŻyw* 43.

łaska przeciw komu (*2*): *BibRadz Esth* 5/2; Iż bychmy mieli táką wiárę żebychmy goram kazáli wſtáwáć [...] á łáſki nie będziemy mieć przećiwko Pánu y bliźnim ſwoim [*caritatem autem non habuero Vulg* 1.*Cor* 13/2]/ thoby tho nam máło ábo nic pomoc mogło. *RejZwierc* 128v.

W porównaniu (*1*): Bo pátrzay iż wiárá ieſt iáko ſzczep pięknie vſzczepion. Láſká ieſt iáko kwiatki ná onym nadobnym ſzczepie roſkwitnęłe *RejZwierc* 129.

Zwroty: »być z sobą (*a.* z każdym) w łasce« = *esse cum omnibus in gratia Modrz* [*szyk zmienny*] (*3*): [*król*] wnetki vczynił gody Apollonowi á Lucinie corce ſwey z wielką poczżeſnośćią. A gdyſz Apollon z krolewną ſwą bliſko iuż roku byli będąc z ſobą w wielkiey łáſce. *HistRzym* 14v, 35v; *ModrzBaz* 66.

»dokupić się łaski« (*1*): [*Achiza mówi do Zefiry*] Bo nie wiem by tak żaczny był Kto by ſie prze cię nie zbłaznił A dokupił by ſie drogo Kazdy twey łaski niebogo *RejJóz* D3.

bibl. »łaski nie mieć« = *nie kochać* (*2*): bych yązyky ludzkymy mouyl y anyelſkymy a laſky bych nyemyal [*caritatem autem non habeam Vulg* 1.*Cor* 13/1] ſtalem ſyą yako myecz brznyącza *PatKaz III* 147v; *RejZwierc* 128v.

»[*czyją*] łaskę miewać« = *być kochanym* (*1*): Hánno/ tobie kwóli ſpiéwam/ Zkąd ieſli twą łáſkę miéwam/ Przeſzedłem iuż Amphioná *KochPieś* 33.

»[*komu*] łaskę pokazować« (*1*): Są ieſzcże drugie białegłowy potwornieyſze/ ktore dowiodſzy tego chytroſcią ſwoią/ iż káżdi z ich ſług/ ma zá to/ że on ſam w miłośći płuży: ſieią dopiero miedzy nimi zazdrość/ iednemu przy drugim więtſzą łáſkę pokázuiąc *GórnDworz* Dd3v.

»pozyskać łaskę« [*szyk zmienny*] (*5*): męſzczyzná vbogi/ miłoſcią niepomierną ſtrapiony/ wſzytko to vczyni/ cżym rozumiał że miał pozyſkáć łáſkę/ á zwyciężyć ſercze ſwey miłey *GórnDworz* Dd3v, Ccv, Ddv [*2 r.*], L13.

Wyrażenia: »łaska doskonała« (*1*): A będźiemli to troie [*trzy korony chwały*, *mądrości i miłości Trójcy św.*] cżyſtym ſercem á łáſką doſkonáłą záwżdy offiárowáć/ tedy to otrzymamy od oycá ſyná y duchá ſwiętego. *HistRzym* 100v.

»w łasce gorący« (*1*): [*Maryja było*] w pokorze głębſſá/ w ſpiewaniu pieſni Dáwidowych wybornieyſſá/ w laſce bożé a blizniego gorętſſá *OpecŻyw* 2v.

»łaską rozpalony« (*1*): A [*Maryja*] tak wielką laſką roſpálona/ z wielkim placżem rzekla/ ono tzo piſáno w ſſoſté kapitule v Malachiáſſa proroka. *OpecŻyw* 104.

»ruszony łaską« (*1*): Gdy tedy Krol vyzrał Eſter krolową ſthoiącą w ſieni/ ruſzony łáſką przećiwko niey/ śćiągnął ſceptrum złote ku niey *BibRadz Esth* 5/2.

»wielka łaska« (*6*): *OpecŻyw* 104, 138v; *GórnDworz* Dd3v; *HistRzym* 14v, 35v; Kálliſthenes záśię więtſzą łáſkę znał/ y pánnie był nieiáko powinowáty. *KochWz* 137.

Szeregi: »wiara, nadzieja i łaska« [*szyk zmienny*] (*4*): Vczyń panie pierſi moie palátz albo wieczernik koſſtownie a znamienicie vſlany tobie/ a racż rozſſyrzytz wiarę/ nadzieię/ ij laſkę w ſertzu moijm. *OpecŻyw* 90v, 186v, 187; *WróbŻołt* kk5.

»łaska a zgoda« (*1*): W łáſcze á w zgodzie máłe vraſtáły/ Páńſtwá/ w niezgodzye wielkie vpadáły. *RejZwierc* 226.

Personifikacja (*9*):

Szeregi:»wiara, nadzieja, (i, a) łaska« (*6*): A Gdy iuż ty trzy pánienki ták iáko ſłyſziſz Wiárę Nádzieię á Láſkę poſtánowiſz á położyſz ie około tey wdzięczney duſzyce twoiey/ to iuż pewnie wiedz iż iuż będzie co dáley tho więcey przybywáło tych dźieweczek ná poſługę iey. *RejZwierc* 127v, B2, 127v [*3 r.*], Bbb3.

»łaska a nadzieja« (*1*): Spráwá łáſki á nádzieie *RejZwierc* Bbb2.

»wiara z łaską« (*2*): coćkolwiek Wiárá z Láſką ziednáłá/ toć tá [*nadzieja*] iáko mocnym przywileiem wſzytko zápieczętuie/ gdy będzieſz miał vpełną nádzieię o Pánu ſwoim *RejZwierc* 128, 128v.

W przen (*2*) : Przes trzećiego ſyná mamy rozumieć dobrego Krześćiániná od Bogá wyzwolonego/ ktoremu dał trzy dáry drogie/ pierśćień wiáry/ ſponki nádzieie á ſukno łáſki. *HistRzym* 65, 65.

4. *Darowanie winy*, *przebaczenie*; *ignoscentia*, *propitiatio Mącz* (*6*) : Ignoscentia, Przepuſzczenie/ Láská *Mącz* 251b; Propitiatio, Ziednánie/ Przepráwienie gniewu/ Láská/ Miłośćiwość. *Mącz* 326d; Przeto MM Panie et propter clementiam Principis, [...] y dla prawa ktore niebroni łaski vpokorzaiącym się, [...] proszę niech ten Pan Gniezninski depressus nie będzie *ActReg* 118.

Wyrażenie: »rok łaski« = *miłościwe lato*, *jubileusz* (*3*): Práwá Duchownego Kśięgi wtore o Roku łáſki. *SarnStat* 191 *żp*, 191 [*2 r.*].

5. *Wdzięk*, *uroda* (*3*) : Glos yey mylutky gloſzny ſlodky uyeſyoly tak yſz roſzlala ſyą byla laſka wuſzczyech yey [*diffusa est gratia in labiis tuis Vulg Ps* 44/3] yako napyſano wpſalmyech *PatKaz III* 122 [*przekład tego samego tekstu*] *LubPs* M2v; Decorum. Co komu przſtoyi w ſwey ſpráwie/ Wdzieczność/ Láská/ myárá/ Obyczáyność/ vczćywość ták w mowie yáko y w vczinkách. *Mącz* 79c.

6. *Rzecz miła komu* (*3*) : Bo toć łáſká (*marg*) rzecz Bogu miła. (–) [*haec est enim gratia*], Ieſli kto dla ſumnienia Bożego odnośi fráſunki/ ćierpiąc bezwinnie. *WujNT* 1.*Petr* 2/19; Bo co zá chwałá (*marg*) łáská. N.L. (–) [*Quae enim est gloria*] ieſli grzeſząc/ á policzkowáni będąc ćierpićie? Ale ieſli dobrze czyniąc/ ćierpliwie znośićie: toć ieſt łáſká v Bogá [*haec est gratia apud Deum*] *WujNT* 1.*Petr* 2/20.

7. *n-pers* (*3*) :

a. *pl Łaski*, *boginie wdzięku*, *Gracje* (*2*) : Do Laſk. WAm ſwe nieſczęſné rymy/ wam ſwe ſmutné ſtrony/ Zgodné Láſki/ oddawam *KochFr* 111.

b. *Według legendy chrześcijańskiej jedna z córek św. Zofii* (*1*) : Tego theż cżáſu Zophia ze trzemi corámi/ Wiárą/ Nádzyeią/ y Láſką/ byłá vmęczoná *BielKron* 149v.

******* *Bez wystarczającego kontekstu* (*wyraz cytowany*) (*2*) : ł łaſka/ ława/ łyſzka *MurzOrt* B2v; *JanNKar* F.

Cf **NIEŁASKA**

LW